

69-5

68_{III}(16-17)

Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

6. burtnīza

1921.

Satversmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā,
Suworowa eelā 14.



L. 4918
Inv

6. burtnīca

Latvijas

Satwerfmes Sapulzes stenogramas

III. sērijas 16. sēhde 15. martā 1921. gadā.

(Atklahta plkst. 5.40 pēc pusdeenas).

Likumš par sīho sumu dšehšanū (šeidšamības šahrtā peenemts diwoš šāšjumoš). — Likumš par 19. nowembri 1920. gadā šarp Latviju un Igauniju noslēhtās konwenzijas pahrgroššanū (šeidšamības šahrtā peenemts diwoš šāšjumoš). — Latvijas-Ļeeta was robesču jautajums. — Pagaidu noteikumi par širgu pašem (šeidšamības šahrtā peenemti diwoš šāšjumoš). — Mūitas likumu papildinajumi un pahrgrošjumi (šeidšamības šahrtā peenemti diwoš šāšjumoš). — Likumš par Satwerfmes Sapulzes amnestijas akta papildināšanū (šeidšamības šahrtā peenemts diwoš šāšjumoš).

Presidents J. Šchakste: Satwerfmes Sapulzes sēhde atklahta.

Ta deenas šahrtiba, šura jau agrā īsludinata, teek papildinata ar likumu par akziju beedribam un dalineeku (paiju) šabeeedribam.

Senāhtušči Satwerfmes Sapulzei apšweikumi no Dagdas pagasta padomes un no Litenes pagasta padomes.

Pagarinajumi luhgti un no presidija atkauti: P. Laisanam no 13. lihds 20. martam. Šebildumu naw? Šad Augustam Ralninam pagarinajums, bes lihds šchim luhgtā, wehl us 2 nedelam. Šebildumu naw?

Likumprojekti, kas nododami atteežigām komiššjam ir šekofšee: Likumprojekts par Kreewijas bijušcho waldbibu papira naudas šihmem — finansu un budšeta komiššjai. Šebildumu naw? Peenemts. Šad likumprojekts par Latgalē spēhā efoscho noteikumu pahrgrošjumeem, atteežibā us prahtā jufšchem, šurlmehmeem, mehmeem, tā ari īščlehrdetajeem — nododams juridiskai komiššjai. Šebildumu naw? Peenemts. Likumprojekts par šemes peeschširšanū armijas wiršpawehlneekam generalim Valodim par šewišškeem nopelneem walsts labā — nododams agrarai komiššjai. Šebildumu naw? Peenemts. Noteikumi par žeku un buhwju wiršwaldes eekahrtu. Šchis likumprojekts teek prasīts no šabineta atpaka. Šas nododams preešč atšauksmes juridiskai komiššjai. Šebildumu naw? Peenemts.

Šad ir eenahzis raksts no ministru šresidenta. Šš luhgšchu šekretara fungu nolāsit.

Šekretars R. Jwanowš:

Šoti godats Šresidenta fungs!

Pagodinōš pašinot Šums, šoti godats Šresidenta fungs, ka R. Šurina fungs attežees no finansu ministra amata, un ka es šcho atteiššchanōš šnu peenehmis.

Lihds jauna kandidata īšwehlei finansu ministra peenāhtumus īšpildis āhrleetu ministrš S. Meiserowiza fungs.

Ar pateesu žeeniššanū U I m a n i š,
ministru špresidents.

Prezidents J. Ešakste: Pahrgrosijumi komisiju fastahwā: sozialdemokratu frakcija sino, ka wina delegē sozialās likumdošanas komisijā T. Rudšišča weetā E. Jwanowu. Gebildumu naw? Peenemts.

Pahreesim us deenas kahrtibu. Wišpirms nemsim zauri par šihō sumu dšehšanū. Referents Blodneeks.

Referents A. Blodneeks: Godatee deputatu lungi! Likums par šihō sumu dšehšanū ir šihls un tomehr winam ir deesgan leela praktiska nošihme. Šrahdas, ka rehlinu grahmatas noslehdsot ir nepeedšihiti nodokli, šoda procenti un zitas sumas, kuru peedšihšana, isdarot garu šaraktišchanos, ismaksatu walsitij wairak nekā isnahl pati suma. Proti, paredsets, ja walsitij nahkas par labu ne wairak par 5 rublēm Latwijās walutā un šhos 5 rublus wajadsetu panahki ar leelu šaraktišchanos, tad bes šchaubam papirs un patehetā energija ismaksatu wairak, nekā ta suma, tee 5 rubli, ko gribetu peedšihit. Tadehl finansu un budšcheta komisija leel preekščā šcho likumu peenemt steidsamibas kahrtibā, jo wina praktiskā nošihme un leetderiba ir neapschaubamas.

Prezidents J. Ešakste: Komisijas referents sino, ka šchim likumam teek isluhgta steidsamiba. Es liščhu us balsošchanu steidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tā tad steidsamiba weenbalsigi peenemta. Teek atklatas wišpahrejas debates. Nemeens pee wahrda nepeeteizas, es liščhu us balsošchanu pahreju us pantu lasišchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lasišchanu. Naw. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Pahreja us pantu lasišchanu peenemta. Wiršraštis:

(Likums par šihō samu dšehšanū).

Gebildumu naw? Peenemts. Šeksta pants:

(Šaraktišchanās par dashada weida pehz rehlinu grahmatam nepeedšihitu nodokļa šoda procentu un zitu sumu peedšihšanū, sem 5 rbl. Latwijās walutā, kura walsitij neatmaksajas, isbeidsjama un šchis sumas dšehšamas.)

Gebildumu naw? Peenemts. Es tagad liščhu šcho likumu wišā wišumā us balsošchanu. Luhdsu peezeltees toš, kas ir par šchi likuma peenemšanū. Es luhdsu peezeltees toš, kas ir pret šchi likuma peenemšanū. Naw. Es luhdsu peezeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Šchis likums steidsamibas kahrtā weenbalsigi peenemts.

Nahloščais deenas kahrtibas punkts — Likums par 19. nowembri 1920. g. starp Latwijū un Jgauniju noslehgtās konwenzijas pahrgrosišchanu. Referents Menders.

Referents Jr. Menders: Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozeklu lungi! Sawā laikā, kad mehš ratifizejam konwenziju starp Latwijū un Jgauniju par robeschu noteišchanu dabā, ahrleetu komisijai nahzās norahdit, ka šchis konwenzijas 4. pants ir ne šewiški weikli redigets. Kad šchi konwenzija tika apšpreesta ahrleetu komisijā, us šcho apstahkli mehš norahdijām ari ahrleetu ministrijai un zaur to tas tika mutiski darits sinams ari otrai lihguma flehdšejai pušei — Jgaunijai. Mehš likām preekščā šcho pantu pahrrediget. Šoreis mums tika šinots, ka tas wairs newar tikt ispidits, jo Jgaunija špehrusi wišus šolus, lai konwenziju ratifizetu tahdā weidā, kahdā wina parakstita. Tagad Jgaunijas parlaments ratifizejis konwenzijas 4. pantu tomehr tahdā redakzijā, kahdā sawā laikā to bija likusi preekščā muhšu ahr-

leetu komiſija. Lai ratifikazijas dokumenti pee apmainas buhtu weenada teksta, tad ari muhſu 4. pants Jaredigē tāpat un lihds ar to friht noſt 24. panta peesihme. So grib panahkt taš likums, ko ahrleetu komiſija zel preeſſchâ ar noluhku, lai abi ekſemplari, pee ratifikazijas grahmatu apmainas buhtu weenadi. 4. pants, tā kâ wiſch tagad ſtan, pehž buhtibas neiſſafa kaut ko zitu, kâ taš bija 2. dezembri ratifizetâ lih gumâ. Ahrleetu komiſija leef preeſſchâ ſcho likumu, kâ weenigi redakzionelaš dabas, ſteidsamibas kahrtâ peenemt.

Presidents: J. Tſchalkſte: Referents leef preeſſchâ ſteidsamibu. Eš liſſchu uš balſoſchanu ſteidsamibu un luhdsu. peezeltees toš, kaš ir pret ſteidsamibu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Steidsamiba weenbalſigi peenemta. Teef atllahtaš wišpahrejas debates.

Neweens pee wahrda nepeeteizas. Eš liſſchu uš balſoſchanu pahreju uš pantu laſiſchanu un luhdsu pazeltees taš, kaš ir pret pahreju uš pantu laſiſchanu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Pahreja uš pantu laſiſchanu weenbalſigi peenemta. Wišrakſts:

(Likums par 19. nowembri 1920. g. ſtarp Latwiju-ſgauniju noſlehgtaš konwenzijas pahrgroſiſchanu).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(1920 gadâ 19. nowembri parakſitâ konwenzija ſtarp Latwiju un ſgauniju par robeſchu noteikumeem dabâ ſtarp minetâm republikam 4. un 24. p. p. pahrgroſiti un originalâ un tulkojumâ ſtan):

Cebildumu naw? Peenemts. 4. pants.

(Для перехода через границу устанавливаются таможенные и переходные пункты. Установление сих пунктовъ представляется особой комиссiи, указанной въ примѣчанiи къ статьѣ V. сей конвенциi).

(Robeſchu pahrejai teef noteikti muitas un pahrejas punkti. Šhos punktus noteiz ſewiſchka komiſija, tura paredseta likuma 5. panta peesihme).

Cebildumu naw? Peenemts. 24. panta peesihme.

(24. panta peesihme (приписка) strihpota).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants

(Likums ſtahjas ſpehtâ ar iſſludinaſchanas deenu.)

Cebildumu naw? Peenemts. Eš liſſchu tagad ſcho likumu wišâ wiſumâ uš balſoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſchî likuma peenemſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Šchis likums ir weenbalſigi peenemts.

Ir eenahzis jautajums. Eš luhgſchu ſekretaru nolasiť.

Sekretars R. Jwanowš:

• Augsti godats

Satwerſmes Sapulzes Prezidenta kungs!

Laiſni luhdsam Juhš uš kahrtibas rucka 90. panta pamata darit ſinamu ministru prezidentam ſeſoſchu muhſu jautajumu:

Sakarâ ar peeaugoſcho dſihwes dahrdſibu un no tâš iſſauktâm walſts darbineeku praſibam, waldiba no 1. nowembra pagahjuſchâ gadâ apnehmâš iſſneegt walſts darbineekeem naturalijas par noteiktâm lehtâm zenam, kahds ſolis iſſſtatams par algas paaugſtinaſchanu darbineekeem. Lihds ſchim waldiba naw darbineekeem doto ſolijumu turejuſi un aiſturejuſi wiſeem peenahzigo naturaliju iſſneegſchanu feelâ mebrâ, kaš lihdsinašas algas aiſtureſchanat.

Tâ dſelſzefneekem peežu mehneſchu laiķâ ir aiſturetas wiſeem peenahfoſchâš mehneſcha naturalijas ſeſoſchâ daudſumâ:

rudsu milti peenahzās 60,225 pudi, no kureem naw isfneegti wehl 28,190 pudi;

kweeschu milti peenahzās	10,010 pudi,	naw isfneegti	621 pudi;
putraimi	5005	" " "	1655 "
taufi	10,010	" " "	5268 "
seepes	5005	" " "	3793 "
kartupefi	120,450	" " "	116,715 "

Behz tagadejam zenam starpiba starp tirgus zenam un tam, kuras notei-
fusi waldbiba preefch darbineefem uf fcheem produkteem ir: uf rudsu milteem
240 rbf. pudā, kweeschu milteem — 400 rbf., putraimeem — 280 rbf., taufeem—
760 rbf., seepem — 80 rbf. un kartupefeem 68 rbf. pudā.

Wahrrehfinot dselzfneefem zaur mehnescha naturaliju laitā neiffneeg-
fchanu aiftureto algas daku naudā, isnahf:

uf rudsu milteem aiftureti	6,765,600 rbf.,
" kweeschu "	248,400 "
" putraimeem "	463,400 "
" taufeem "	4.003,680 "
" seepem "	303,440 "
" kartupefeem "	7,936,620 "

R o p ā . . . 19,721,140 rbf.

Bef fchis sumas dselzfneefem data no algas aiftureta wehl zaur gada
naturaliju neiffneegfchanu.

Tahdā pat stahwokli tā dselzfneefi atrodas ari pasta-telegrafa-telefona
kalfpotaji, eeredni un ziti no walfts nodarbinatee, tam peenahfas naturalijas
un kas zaur winau aiftureschanu ir nonahfufchi loti grubtā stahwokli, jo neifdoto
naturaliju weetā wineem produkti ir japehrf par tirgus zenam, preefch tam
winau algas naudā naw peeteefofchas. Bef tam, ja par ilgafu laifu aifturetas
naturalijas ari iftu isfneegtas, darbineefem naw wairs naudās to winās
ispirft.

Uffkatot algas aiftureschanu fchahdā weidā par nepeelaischanu, kas pee
dselzfneefem ween iftaji wairaf nefā 1330 rbf. uf fatra, mehš jautajam
ministru prezidentam, waj winam fchee fakti ir finami un kahdus fofus ministru
kabineis domā fperft, lai walfts darbineefem isfneegtu nefawefofchi aiftureto
algas daku un uf preefchu kahdus gadijumus nowehrftu ?

- | | |
|---------------|-----------------|
| A. Rudewizs, | K. Bungfchs, |
| E. Morizš. | A. Wezfalns, |
| P. Seiboldts, | W. Grehwinafch, |
| W. Dermanis, | P. Kalninafch, |
| E. Pluhme, | P. Ulpe. |

Presidents J. Ffchakfte: Wahrds Rudewizam.

A. Rudewizs (sozialdemokrats): Augsti godatā fapulze! Mums ir
finams, ka dselzfela darbineefu algas naw leelas, kas wairafas reifes
speedufchas dselzfneefus ufstahtees par fawām prasifbam. Tāpat mehš
efam dširdesufchi, ka dselzfneefi efot pafchaisfledfigi darbineefi un faprotot
walfts stahwokli un tapehz nelaujotees aifrautees no musinatajeem. Bet, no
otras pufes, mehš dširdam ari fakam, ka wini efot no finamas pufes
ufkufhditi. Un beeschi ween atfkanejufchas tahdas balfis, ka winau ufstah-
fchands teefot par komunistu naudū organifeta. Nefen wehl prefē pazehlās
balfis, ka mehš fahfot kuhdit strahdneefus uf streifku. Tapehz mehš gree-
fchamees, lai apgaismotu strahdneefu stahwokli, ka dselzfneefi, nefkatotees
uf mafajam algam, walftij aifdewufchi ap 20 miljonu rublu. Tā tad
walfts wineem ir parādā. Mehš no fchi fakta negribam nefahdu politifku
leetu iftaifit, bet ja rodas balfis un faka, ka dselzfneefi teef kuhditi, tad
wajaga fapraft to stahwokli, ka katram weenfahrfcham kalfpotajam aifdot
pahri par 1000 rbf. walftij no faweem neezigeem lihdfefleem ir daudf

gruhtafi, nefa waltij iſmaksat ſtrahdneekem wīnu neleelās algas. Warbuht, taš naw tiſ weegli, bet waltis ar lihdſekleem daſchā labā weetā naw ſko-
pojufees un tapeh3 domaju, ſa ar ſtrahdneeku algu neiſmaksachanu wina
naudu neeetaupis. Kaš atteezas uſ to, ſa mums weenmehr pahrmet par
kuhdifchanu uſ ſtreiku un wiſpahr par ſtrahdneeku kuhdiſchanu, tad gribam
peerahdit, ſa ſche ir tee kuhdiſchanas pamati. Otrfahrt, eš gribu aiſrahdit
uſ to, ſa mums ſtahw preeſchā wehl likums ſchinis deenās par 8 ſtundu
darba laiku. Eš neſinu, tapeh3 ſchi pawirſchiba pee daſcham frazjiam
atteezibā uſ dſelzela, paſta un telegrafa darbīneekem, tad wini no ſchi
likuma tiſa iſſtrihpoti ar to, ſa likumā tiſa teiſis, ſa taš atteezas tiſai uſ
tirdſneezibā un ruhpneezibā nodarbināteem ſtrahdneekem. Waltis dar-
bineeki, ſatīſmes ſtrahdneeki un tranſporta ſtrahdneeki — ſchis leelās darbi-
neeku kategorijas ir iſſtrihpotas. Taš nu neatteezas tiſ dauds uſ ſcho leetu,
bet ta motiwazija, ta argumentazija, kura tiſa iſbihdita, ir zeeſchā ſafarā ar
ſcho leetu. Jaſaka, ſa wineem wajaga ſtrahdat raſchigu darbu, un ja ſaih-
ſinaſchot ſcho darba laiku, tad ſtrahdneeki newareſchot tiſ dauds paſtrahdat.
Eš gribu aiſrahdit, ſa ja wineem neiſmaksās wiſu algu no nepezezeſchamā
eſiſtenzes minimuma, kuru wini jau tā tā nedabu, tad ari wini newarēs
ſtrahdat raſchigu darbu. Tapeh3 teem kungeem, kuri naht un ar ſtattleem
rokā ſchkeetas peerahdot, ſa ſtrahdneeki newar raſchigi ſtrahdat, lai ir teiſis,
ſa te ir tee apſtahtli. Ja ſtrahdneekem newar nodroſchinat wīnu eſiſtenzes
minimumu, tad wini ari newarēs raſchigi ſtrahdat, neſkatotees uſ to, ziſ
ſtundas deenā wini ar neſtrahdatu. Gewehrojot ſchoš apſtahtluš, mehš
wehletos, lai waldbiba naht atklahtibai preeſchā ar paſklaidrojumeem, tapeh3
waldbiba naw ſpehruſi wiſuš ſoluš no ſawas puſeš, lai nodroſchinatu
ſtrahdneekuš, lai ſabeedribā nerastoš leeki pahrmetumi teem, kuri pateſibā
naw wainigi pee ſchis leetas.

Preſidents J. Eſchakte: Schis jautajums tiš wirſits uſ preeſchu
tajā fahrtibā, kaš paredseta fahrtibas rulli. Uhrpus deenas fahrtibas wahrds
ahrleetu-ministram.

Uhrleetu ministrs S. Meijerowizs: Preſidenta kuņģ, augstais
namš! Ja eš ſchodeen luhdſu wahrdu, tad tapeh3, ſa mehš tuwojamees
muſſu beidsamās robeschas noſprauchanas brihdim, proti — ſtarp Latwiju un
Veetawu. Rā augſtam namam ſinamš, tad Latwijas-Veetawas robeschas
leeta peh3 tam, tad ſawſtarpeja weenoſchanās ſtarp abām waldbiam nebij
panahtama, tiſa nodota ſchlihreju teeſas galigai iſſpreeſchanai. Schlihreju
teeſa ar robeschu noſprauchanas jautajumu wairakuš mehneſchuš nodar-
bojufees un paſchlait ſtahw ſawa darba beigschanas preeſchwafarā. Schlihreju
teeſneſis, eepaſihdamees ar abu waldbibu preeſchſtahwu dateem, ir paſinojis
ſawu ſpreedumu robeschu leetā, kuſch wehl naw galigs abām waldbiam, jo
atſtahtas tām teeſibas iſteitees par wina preeſchlikumu. Peh3 abu waldbibu
atſaukmeš ſanemſchanas, ſchlihreju teeſneſis ſchini pat nedelā doš ſawu
galigo ſpreedumu ſchini leetā.

Analizejot ſchlihrejteefneſcha preeſchlikumu, jaſaka, ſa wina robeschu
mehš newaram uſſtatit par taiſnigu un par tahdu, kura ſaetas ar Latwijas
intereseem. Runajot iſfoš wahrdoš par Latwijas-Veetawas robeschas jau-
tajumu, eš gribetu to ſadalit 3 poſmoš: Palanga ar apwidu, turpmat
poſmš no Palangas lihdſ Gluſtei un, beidsot, Gluſtes aprinkis. Peh3
tagadejā ſchlihrejteefneſcha ſpreeduma 1. poſmā mehš ſaudejam Palangu un

wisu Palangas pagastu. Ar to tiftu apmehram 600 Latwijas eedfihwotaji peeschkirti Leetawai. Wehl wairaf: pehz schkjhresteesnescha lihdsfchineja spreeduma pat weena data no Ruzawas pagasta, us seemeleem no Swentas upeš, teef projekteta peeschkirti Leetawai, kaut gan Ruzawas pagastā leifchu eedfihwotaju pawisam naw. Te ir runa par kompaktu Latwijas eedfihwotaju fastahwu un jakonstatē, fa schini posmā etnografiskee prinzipi naw eewehroti. Naw ari zitu swarigu eemeslu, kas prasitu scho teritoriju peeschkirfchanu Leetawai, atnemot tās Latwijai.

Otrs posms, robescha no Palangas lihds Glukstes aprinkim ari naw isschkirta tā, fa waretu fazit, fa ta buhtu taisniga preefch mums. Ir apgabali schini posmā, kur eedfihwotaju fastahwa wairums, proti no 60 lihds 75%, pat 77% ir latwiškz un tomehr wini teef atstahiti Leetawai, lai gan pehz etnografiskeem prinzipeeem toš wajadsetu peedalit Latwijai. Muhsu dibinataš prasibas naw eewehrotas ari schini joslā. Wehl wairaf — ir pat gadijumi, kur dalas no Kursemes teef prejektetas peeschkirt Leetawai, kaut gan tur leifchu eedfihwotaju skaitš 60% nesašn:edsf.

Beidsot, Glukstes aprinkis wišā wišumā gan mums atstahits aif saprotameem eemesleem, tapehz fa te relatīwais wairakums ir latwiškz. Somehr ari no Glukstes aprinka teef projekteti sinami korigejumi Leetawai par labu.

Pirms galigais swarigais spreedums friht, waldbiba man usdewa leetas apstahklus pasinat augstai šapulzei un es luhdsu noklausitees šihaku sinojumu par Latwijas un Leetawas robeschu no muhsu komifijas preefchseh-detaja, tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministra Behrsina kunga, lai Satwerfmes Sapulze waretu schini loti swarigā brihdi, kur mehs sprauscham šawu pehdejo robeschu ar kaimineem, teift šawu wahrdu un dot šawus norahdijumus waldbibai.

Presidents J. Šchafste: Wahrds Behrsinam.

U. Behrsinšch: Augstā šapulze! Schkjhreju komifijas preefchseh-detajš, profesors Simpšona kungs, ir abām delegacijam usdewis greestees pee wīnu waldbibam ar sinojumu, tā schkjhresteesnesis ir nodomajis nolahrtot robeschas starp muhsu femi un Leetawu, un prasit no abām waldbibam atšaukfmi, waj winas atrastu projektu par taisnigu, waj atrastu weenā otrā weetā par islabojamu. Celams komifija stahjās pee darba, wina šadalija robeschu trijos šektoros. Birmais — Palanga, no Palangas lihds Swentas upei un no Swentas upeš lihds zelam, kas wed augšchpus Papes esera, deesgan taisnā linijā us Marginitu šahdschu Leetawā. Leetawas waldbiba peeprasija wisu apgabalu, šahkot no Palangas lihds Papes eseram, peeschkirt Leetawai. Schini apgabalā, zil tas atteezas us Palangas pagastu, kas eet lihds Swentas upei, us wispahrejām wehlešchanam eewehletee pašchwaldbibas preefchstahwi ar wisām pret weenu balši isteifuschi gribu palift pee Latwijas; Palangas pilšeštā ar 9 balsim pret 6 isteifta ta pati griba. Scho 9 balsu skaitā ir Palangas schihdu un leifchu eedfihwotaji, kuri wišā issfazijuschi gribu palift pee Latwijas.

Leetawas pilwarneeki šawu prasibu pehz Palangas ir dibinajuschi, pirmahrt, us wehsturifkeem dateem, aifrahdidami, fa pat wīnu teifās ir aifrahdits us Birutas kalnu. Tad wini aifrahdija us wajadsibu peeet pee juhras, pee kam wini issklaidroja, fa wišis dewigaki ostu buhtu buhwet pee Papes esera. Schai gabalā lihds zelam, kas wed no Leepajas us Palangu, pa freifo puši ir leifchu wairakums un pa labo puši ir latweefchu wairakums, isnemot pašchu Palangu un daschas atšewifchšas šahdschas. Robescha šche

bes fchaubam ir neisdwiga, figsagina un fchaura. Mehš nebuht negribam fawâs atbildes noleegt Leetawai wajadsibu un leetderibu peetift pee juhraš, bet mehš apstrijdam to, fa Leetawa, masafais tagadejâ laikâ, dees' waj buhš fpehjiga usbuhwet ostu Palangâ. Vehz fihfeem techniskeem apreshkineem fchahda ostas buhwe ismaksatu 56 miljonu rublu feltâ. Mehš gan sinam, fa muhsu brahlu tauta ir pahrtikusi u. t. t., bet mehš loti apfchaubam winas eespehju fchai gadijumâ ifdot 56 miljonus rublus feltâ. Tas ir weenfahrt. Tad, otrfahrt, mehš apfchaubam fcho ostas buhwi tadehl, fa 20 kilometru no Palangas ir Memeles osta un fa jau 60 lihds 70 kilometru atstatumâ no tureenes ir otra osta, Leepaja. Mehš apfchaubam to wehl wairak tadehl, fa wisi Leetawas dselszeli ir buhweti pawifam uf zitureeni, tikai ne uf Palangas pusi. Tad Leetawai wajadsetu wifu dselszeli tihflu pahrbuhwet par jaunu. Ra tas buhtu fainneeziski eespehjams fchai laikâ, to mehš gribetu wairak nefa apfchaubit. Tad tahlak, mehš apfchaubam apgalwojumu, fa Palanga wehsturiski peederetu pee Leetawas. Mehš neapfchaubam to, fa 1819. gadâ wina ir no Wilnas gubernas peeschkirta Kursemes gubernai. Tas naw apfchaubams. Bet no XIII. gadu fimtena wina ir peesfaitita pee Kursemes diozefes un tâ tad peeskaitama pee Kursemes semem. Tad wehl daschas weetas uf Kurschu jomas un atfewifchkas fahdschas zitur Austrumprufijâ, kas isfaisitas un par furu zelschandas weidu war frihdetees, bet faktiski winas ir. Ja nu par Palangas pilsehtu un fahdscham ap Palangu, kur ir leifchu wairakums, waretu wehl debatet, tad mehš galigi nesaprotam un walstiski un nazionali fahpinofchas ir domas, fa waretu no Ruzawas pagasta peeschkirt apmehram 5¹/₂ werstes garu un 4¹/₂ werstes platu gabalu Leetawai. Schini gabalâ naw neweena leifcha un neweenas pehdas semes nepeeder leifcheem. Schis gabals nekad naw peederejis Leetawai un fa pirmš wehstures, tâ ari tagad weenmehr atradees kopâ ar Kursemi. Scho gabalu peeschkirt Leetawai — tas eet pahri muhsu fapraschanai un meerigai apfwehrfchanas fpehjai. Mehš to fewifchti nesaprotam tamdehl, fa ja ari eet runa par to, fa Leetawai wajaga peeeet pee juhraš un buhwet ostu, tad preefch ostas buhwes schis gabals naw wajadsigs. Muhsu Leepajas osta, kura ir leelafa par Kolombo un Singapurâs ostam, uhdens finâ fagneedf tikai 4 kilometrus platibâ. Leetawas rihzibâ lihds Swentas upei buhtu 10 un wairak kilometru platiba, tâ tad peeteefofchi preefch ostas buhwes.

Otrâ fchi fektora dalâ, ahrpus ta rajona, par furu nupat Satwerfmes Sapulzei sinoju, lihds Wainodei nekahdi pahrgrosijumi ne no weenas waj otras puses naw prasiti. Uri Leetawas delegazija, kura papreefchju ufstahjâs, fa fahkot ar Palangu wifu gabalu lihds Marginitu fahdschai wajaaga peeschkirt Leetawai, tomehr no schis prasibas atteizâs, jo ne etnografiski, ne fainneeziski winai uf scho peeschkirschanu naw teefibas.

Sahkot no Wainodes ir Moschailu dselszela trihsstuhris. Schini trihsstuhri ir atfewifchkas latweefchu falinas, fahkot no Piteleem trihs weetas, kuras ir apdshwotas no latweefcheem, peeder latweefcheem un atrodas uf paschas robeschas. Tamdehl nekahdas atfewifchkas gruhitibas, schis atfewifchlas weetas peeschkirt pee muhsu semes, newaretu rastees. Tomehr mehš neefam pratuschi fchlihtreefnefi pahrliezinat, fa tas jadara un tas naw darits. Utteezibâ uf Moschailu dselszela mesglu mehš efam mehginajufchi aifrahdit, fa bes fchi dselszela mesgla muhsu semes saudè fatikfmi; bes wina mehš schinis gruhos laikos, kur tikpat no deenwideem, fâ no austrumeem

ir wifadaš eefpehjamibaš, ſaudejam ſawas tautas, ſawas armijas apgahdes nodroſchinafchamu no Lejaškurfemes ar pahrejo ſemi. Pee tam Leetawas pahwadajumi ſchaī trihštuhri ir pawifam neezigi; ſcho zelu neefam buhwejuſchi ne mehš, ne Leetawa. Schi trihštuhra walſtiſtā noſihme preefſch Leetawas ir neſalihdſinami maſaka, nekā preefſch mums un tadehl muhſu praſiba iſgahja uš to, lai ſchiš trihštuhriš, kurſch uš etnografifteen pamateem mums newar tiſt peefſchirtš, maſakaiš dſelzela iſmantofchanaš ſinā tiſtu padotš muhſu adminiſtrazijai. Iſbrauzot uš weetaš, wairakfahrtējāš un ilgāš dſelšzelu eſſpertu apſpreedēš ir tikufchi apſpreeſti wiſadi projekti. Preefſch mums peenehmigakaiš bija taš; ka dſelzela adminiſtrazija no Rengem lihds Wainodei teel nodota muhſu rokāš. Patš dſelzeliš paleel Leetawas ihpaſchums. Schiš dſelzeliš teel nodotš muhſu rokāš lihds tam brihdim, kamehr Leetawas pahrwedumi pa ſcho dſelzelu taps pahrafi par muhſu pahrwedumeem. Moſchaitu paſaſcheeru ſtažija atrodaš Leetawas rokāš, turpretim otra puſe no Moſchaitu ſtažijas atraſtoš muhſu pahrwaldifchana. Depo atraſtoš Leetawas rokāš, turpretim agrakaiš Rigas-Orlaš dſelzeliſch, tā ſauktee maſee Moſchaiti, pahreetu pilnigi muhſu rokāš. Deemſchehl, ari ſhini ſinā mehš nekā neefam panahkuſchi. Schihrejteefneſiš gau mehginaja abas puſeš noweſt pee dſelzelu konwenzijas un no ſakuma wareja domat, ka taš warēš tiſt iſweſtš. Deemſchehl, ari taš naw iſdeweēš. Daſchaš deenaš atpaſal dſelzelu leetprateji nonahza pee jautajuma, ka dſelzela adminiſtrazija jaatdod Latwijai, bet tad ſarunaš tifa pahrrauttaš. Tā tad ari ſhini ſinā muhſu zeribaš, ka wareſim nodroſchinat muhſu ſemeš wajadſibaš, kamehr mehš paſchi wareſim uſbuhwet dſelzelu no Leepajaš lihds Jelgawai un pee muhſu ſemeš nowahrſinafchanaš un iſſuhlfchanaš ſchiš jaunaiš dſelzeliſch newar tiſt uſbuhwetš no ſchiš deenaš uš rihtdeenu, naw peepilditjuſchāš. Jau tihri techniſtā ſinā ir wajadſigš ilgaku gadu laiſš. Gan Leetawas dſelzelu pahrwaldēš preefſchtahwis muhš preezinaja, ka diwi, trihš mehneſchoš wini zerot noſleht ar mums konwenziju, bet eewehrojot to, ka muhſu preefſchtahwji jau brauzta 20. gadā uš Raimu, tāpat ka ſarunaš Bulduroš naw nekur nowedufchaš un eewehrojot, kahdā wirſeena ir gahjuſchaš wiſaš ſchiš pahrrunaš par dſelzeleem, eš eſmu ahrfahrtigš peſimiſtiš un nekahdaš iſredſeš tuwakā nahkotnē ſche neredſu

Gabalā no Moſchaitēem lihds Rliſtokeem paliktu lihdfſchinejā adminiſtratiwā robeſcha. Turpretim no Rliſtokeem uš Meſchupes kraſta, ſtarp Meſchupi un Wegeri, paliktu Bileiku ſahdſcha, kura taptu peefſchirta Latwijai. Bet Wegerēš trihštuhriš, kurſch jau tagad eefpeeſchaš ragan lihdsigi Kurſemē, neteel Latwijai peefſchirtš tadehl, ka meeſtā ir leiſchu wairakums un ap meeſtu ir atſewiſchkaš, maſaš nenofiſhmigaš leiſchu mahjinaš. Pahrejā gabalā; ahrpus Wegerēš ir latweeſchu wairakums. Schihreju teefneſiš leel preefſchā robeſchu wilkt no ſeemeleem uš deenwideem no Tilſcheleš zaur Maſauzi uš Galweniſcheem. Muhſu preefſchlikums bij robeſchu wilkt no Maſauzeš uš Widauzi, kur ir 51 latweeſchi un 4 leiſchi, bet taš no ſchihreju teefneſcha tifa atraiditiš un wiſſh liſa preefſchā wilkt robeſchu tahdā weidā, kē eš jau mineju. Sinamā mehrā weenprahtiba ir atraſta, ka gabalā no Galweniſcheem uš Lulaiſcheem un pat lihds Strehleem jabuht peefſchirtam Latwijai, jo tur eedſihwotaji un ari ſemeš ihpaſchneeki ir latweeſchi. Strihdi zelaš tika par diwām ſahdſcham, Buiwideem un Puiſeem. Buiwidōš ir 16 latweeſchi un 23 leiſchi un Puiſkoš 20 latweeſchi un 54 leiſchi. Bet

runa neet par fahdscham, bet par to, ka schis fahdschas ir meschā un otrleelaks klajums ap winām neapdschwots. Un nu teef radita jauna sala, kas tā pirksts eegreestoš muhsu robeschā.

No Schagares lihds Schwitenei ir domata tikai weena pahrmaina. Butkunu fahdscha, kurā ir 12 leischu mahjas, no muhsu semes teef isgresta un peeschkirta Leetawai. Tas ir pareisi, jo wifas schis 12 mahjas peeder leetaweefcheem un eedschwotaji tajās, wairaf par 60%, ir leischī. Bet netaisns schahds isgreesums ir tad, ja schis isgreesums pee Butkunu fahdschas teef peeschkirts Leetawai, bet tani paschā reijē tās 3 salas, kuras bij Pitelu un Moschailku rajonā, neteef no Leetawas isgrestas un neteef mums peeschkirtas.

Sakot no Schwitenes lihds Radswilischkeem muhsu prasiba pirmā fahkumā bij, lai robescha eetu no Wirstes upeš lejā uf Raibelu fahdschu, un tad uf Majaneem, Bajareem, tad atkal weenu gabalu pa Muschas upi, tad uf Pascharaufseem un beigās isetu augschpus Schenbergas pee Mehmeles upeš. Man jaatsthas, ka pehz muhsu preeschlituma Scheimes aptahrtne fahdas 3 fahdschas mehš prasijām tahdas, kurās naw latweefchu wairakuma. Mehš tas neprasijām aif semes waj lauschu fahres, mehš tās prasijām tamdehl, ka, nestatotees uf to, ka schini gabalā ir leetaweefchu administracija, ka mums tur naw peeeefchanas, tomehr fahdschu eedschwotaji wisi kā weens wihrs bij eefneeguschī mums rakstisku luhgumu, lai mehš gahdatu par to, ka wini tiktu peewenoti Latwijai. Schkibreju teefnesis schahdu prasibu neatsina un lifa preeschā robeschu fahkt no Rodscheem gar Baltauscheem, atstahjot Scheimi Leetawas pufē. Ir taisniba — Scheimē naw latweefchu wairakums, latweefchu eedschwotaju tur ir pawifam maf, bet leipus schis schkibreju teefnescha preeschā liktās linijas paleef wehl wesela rinda fahdschu, kuru seme peeder latweefcheem un kuru eedschwotaju wairakums ir latweefchi.

Uf schkibreju teefnescha eepreefscheju preeschlikumu nahza Leetawas delegazija un lifa preeschā wehl isgrest stuhrus un fahkt robeschu dalifchanu uf austrumeem no Rebowas muifchas gar Sapuleem. Tahdejadi wesela wirlne no muhsu tautas brahlu, wesela wirlne eedschwotaju, kuri katram atklahti un ari rakstiski sino, ka wini grib tik peewenoti pee sawas semes, pee sawas tautas, paliks ahrpufē. Schkibreju teefnescha eepreefschejā projektā Leetawas delegazija eenesa trihs wariantus. Sewischki launs preesch mums winsch ir Muhra-Ponemunas apgalalā, kur winu argumentazija ir ta, ka tur ir gan latweefchu wairakums, tur privati ihpaschumi wairaf peederot latweefcheem, bet tur esot meschs, meschs esot wajadsigs Leetawai un tadehl tas ir jaatfchir no mums. Buhtu jadomā, ka schi leetaweefchu argumentazija nefaeetos ar etnografiskeem prinzipeeem un kapehz wina tika usstahdita, tas weentahfichi naw saprotams. Szit, ka leetaweetim meschs ir wajadsigs, bet latweetim meschs naw wajadsigs, mums naw isprotams. Tomehr jafaka, ka ari sche winu argumentazija guhst sinamas sekmes. Schenbergas aptahrtne daschas fahdschas paleef Raunas gubernā, kaut gan tur eedschwotaju wairums latweefchi. Schee apgalali neteef peefkaiiti pee Kursemes tapehz, ka winaus schirot no Kursemes deefgan plashā un straujā Mehmeles upe. Tahda pat argumentazija teef iswirfita pret mums, to juhs wisi no kartes atminesatees, Radwilischku spize. Schi spize pahrdala Kursemi uf pufi, atstahj Kursemi schini weetā tikai 40 werstis platu. Sche, fahkot no Kolobinas un beidsot ar Putschefalnu, eedschwotaju wairakums ir latweefchi, ihpaschumu wairakums

ari ir latweescheem. Leišču pušē, eepretim Mehmelei, ir wefelas 12 latweeschu mahjās. Salas, kurās ir latweeschu wairakums, un ari šchis semeš mehš nedabujam weenfahrschi tamdehl, ka winas zaur upi bij šchirtas no Kursemes, bet zaur robeschu buhtu šchirtas ari no Leetawas.

Bahrejtot tahlaf no Mehmeles, leetaweeschi peeprastija, lai wineem peeschkir wisu gabalu lihds Ūknistas spraugai. Šchi prasiba israhdijs par pilnigi nepamatotu un tika noraidita, isnemot strihpu ap Elschnu, Ūsenes un Waldenes muischam. Šchis muischas pirms agrarreformas peederejuschas kahdam Dimscham, kurš eefneests rakstistu pasinojumu, nekatotees us to, ka šchis muischas pahnemtas walsts sinā, ka winsch gribot peederet pee Leetawas. Tapat Waldenes ihpashneeze W. Raserowka kundse, kura naw pat mahjās, bet leišču delegazija apgalwo, ka wina gribot peederet pee Leetawas. Ūbās schais muischās ir leišču wairakums, tomehr ne kā pastahwigi, bet kā sesonas strahdneeki. Kas tas interesantatais — starp schim abam muischam ir atkal leels un plats mehš. Šchis posms neteek projektets isgreest no muhsu semeš, kā tas notika Wegeres aptahrtnē, kur atsewischkas kahdschas isgreesa laukā; bet te, kur abos galos ir leišču strahdneeku wairakums, panem lihdsi widū esofcho meschu. Wehl tahlaf — tikpat Ūsenes kā Elschnu muischās atrodas ir pagasta mahja, ir skola, tā tad šche plaschs pagasis paliktu bes pagasta mahjas un skolas.

Bahrejam pee Ūknistes, kuras weena dala atrodas muhsu pahrwaldibā no agrakeem laikeem un pret kuru leetaweeschi agrar nekahdu prasibu nezehla, ne Jelgawā, ne Raunā. Tagad tee prasa tās peeschkirshanu Leetawai. Schai dalā ir 96% latweeschu. Es scho skaitli nofauzu tadehl, lai augstā sapulze redsetu, kahdas leišču prasibas bij, jo ari scho daku wini gribeja few peeschkir. Šchis ir no schihreju teefnescha galigi noraidits. Strihdejamees wehl par deenwidus daku. Schai dalai ir 52% latweeschu wairakums. Semeš ihpashneekos ir latweeschu wairakums. Neisdewigais eedsihwotaju skaitis isskaidrojams ar to, ka tur ir eeskaitits Ūknistes meestinsch, kur latweeschu eedsihwotaju naw, isnemot daschas atsewischkas personas. Uri schis jautajums bij sinamā mehrā isschirts mums par labu, lihds paschā pehdejā nedeiā Leetawas delegazija nahza ar apgalwojumu, ka Ūkniste weenmehr peederejusi pee Leetawas. Wina jau no 1562. gada peederot Leetawas grafam Pšeschdeztam. Mehš to apstihdejām, bet Leetawas robeschu komisija apsolija peenest peerahdijumus. Pa to starpu mehš jau esam sawahkuschi peerahdijumus, ka tas tā naw.

Tahlaf no Ūknistes leetaweeschi prasija Gahršenes un Prodes pagastu dasas lihds pat Subatei un Susejas upei, apgalwodami, ka weetejee eedsihwotaji esot leišchi, tikai pahrlatwiskoti, t. i. wini no reformazijas laika esot peenehmuschi lutertizibu un pahrgahjuschi latweeschos. Šchi winu prasiba ir galigi noraidita. Turpretim pee Subates, Rasermerischku un Kamanezu muischās ir leetaweeschu wairakums, ihpashneeki ari ir leišchi, tās ir projektets isgreest no Ūlufstes aprinka un peeschkir leetaweescheem. Wisa nejehdšiba pastahw eefsch tam, ka teef nogreests zelsch, kas saweeno Subati ar Daugawpili. Leetaweeschi prasa, lai 5 werstis ap dselszku liniju no Sglaines us Daugawpili un no Ralkuneem us Turmontu lihds ar wisu scho dselszku peeschkiru leetaweescheem, Prasiba israhdijs par pilnigi nepamatotu. Pehz wiseem skaitleem, pehz freewu, polu, wahzu okupazijas laika un pehz muhsu tautas skaitishanas dateem ir israhdijees, ka tur latweeschu eedsihwotaji ir

ja ne absolutais wairakums, tad relatīvais, salihdīstnot ar leetaweescheem. Latweeschu eedsihwotaju tur ir 26 pat 28%, kamehr leischu tikai 10% ar dažām dalinām. Ir tikai weens punkts, weena weeta, tur leetaweeschu' ir tomehr wairak nekā latweeschu, relatīvi. Tas ir patš Kalkunu stazijas apwidus. Tas isskaidrojams ar to, ka tur dselszela strahdneeki bija sinamā mehrā leetaweeschi un tā wini schini apwidā šaraduschees. Tahlak no Kalkuneeem lihds pat austrumu robeschai leischu nemas naw. Tikai atšewischkas personas. Neskatotees us to, leischu weenmehrs scho gabalu prasija. Weenu laiku winu argumentazija isgahja us to, ka tur neesot gan leetaweeschu, bet esot baltkreewi un tā tā winu waldibā esot ari baltkreewu preekschstahweeziba, tad wineem esot, bes schaubam, wairak teesibas scho gabalu prasit, nekā mums. Uri schi prasiba noraidita.

Pee Turmontas stazijas eegreeschas muhsu semē rags, tahds pat tani pašā Demenes pagastā, masleet us augschu. Winsch atrodas muhsu rokās; otrā pusē ir poli. Schi raga eedsihwotaji weenbalsigi eesneeguschu luhgumu, lai winus peeweenotu Latwijai, pee kam ar schi raga peeweenoschanu mehš nokluhtu lihds pašchai Turmontas stazijai. Birmā apdsihwotā weeta pee stazijas peeder latweescheem un apsihwotā tikai no latweescheem. Lai nesabojatu muhsu zelu pee Subates un nenogreestu to no Daugawpils un Daugawpili no muhsu Semgales auglīgakeem apwideem, tad mehš likām preekschā, lai leetaweeschi atteiktos no tām trihs pušmuischam, kas ir Subates apkahrtnē un mehš ešam ar meeru winus kompensēt zītā weeta. Preekschana no leetaweeschu puses gandrihs fanemta, bet weenojuschees mehš neesam, kurā weeta peeschkirt. Warbuht eepretim Nowoaleksandrowai.

Tas ir, apmehram, wišš, kas man augstai šapulzei jasiņo par tām isredsem, kahdas mums ir robeschu jautajuma nokahrtoschanā. Muhsu delegazija weenbalsigi skumst un sehro par teem muhsu tautas brahlem, kuri tik leelā skaitā paleef pee Leetawās, paleef ahrpus muhsu semes. Mehš loti sehrojam un skumstam par to, ka mehš neesam spehjuschi schlihtreesteesnesi pahrlleezinat, ka mehš negribam wairak, bet mehš prasam tikai to, kas mums ir, ka mehš, jau no kara un wišām mokam šamafinati, gribam tomehr. Lai muhsu semē wiši muhsu brahli tiktu apweenoti weenā šaimē. Deemischehl, schis isredses mums naw.

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Rihwem.

A. Rihwe (semneeku šaweeniba): Zeenijamās damas un zeenijamee fungi! Es schodeen atzeros tās širsnigās atteezibas, kuras man bij gods redset mehnesi atpaka Leetawā. Ja ir palizis labs eespaids no šatiksmes ar muhsu šaiminu tautu, tad tas ir weens no wislabakeem, ko mums — juhu delegateem — isdewās peedsihwot winu walstis šwehtkos. Un scho širsnigo, pateesi draudigo atteezibu dehl šaiminu un brahlu tautu starpā ir jawehlas, lai robeschu jautajums tiktu isškirts tā, ka schis širsnigās atteezibas neteef isjauktas. Šapehž ir nepeezeeschami, lai robeschu leeta iktu nokahrtota us šainibas prinzipeem un šainibas prasibam. Lai nebuhtu weetas aisdōmam, ka naw darits wišš, lai nokahrtotu tautu prasibas us atšiteem pašnolemšchanās teesibu pamateem.

Ja mehš no schahda redses šahwōkla peeejam pee teem jautajumeem, kuras dsirdejam no robeschu šomisijas preekschsehdetaja Behrsina funga, tad paleef eespaids, ka labās un širsnigās atteezibas štarp mums un leetaweescheem neteef nostiprinatās, neteef usturetas. Lai tas neno-

tiftu, mums jāspēj wisi foki, lai labotu to, kas wehl ir labojams. Noflehgta konwenzija par ſchihreju teesu robeschu leelās ſtarp Latwiju un Leetawu noſata, ka robeschu leeta jāiſchkir uſ etnografiſka prinzipa pamata. Tahlat eewehrojams wehl walſtiſkais un etnografiſkais prinzipis. Statotees no ſchi redſes ſtahwotka, uſ projekta redſam wefelus apgabalus, kur ir latweeſchu wairakums, waj pat naw neweena leiſcha, kā peemehram Ruzawas pagasta, kureem tomehr jateef atdaliteem no Latwijas. Waj tas ir tas mehrkis, ko muhſu walſts ar konwenziju gribeja panahkt? Tahlat mehſ redſam, ka apgabali, kur ir latweeſchu wairakums, teef atſtahti ahrpus Latwijas robeschas. Mehſ redſam pat tahdas leetas, ka ar meſchu teef peerahdits, ka ſinams apgabals ir nododams Leetawas wal dibai! Man leefas, ka uſ tahdeem pamateem dibinateem ſpreedumeem latweeſchu tauta deefin waj peeſriſt warēs.

Lai leetu noſkaidrotu mums jāskatas pehz teem motiweem, kahdi ir bijuſchi wal dibam, kad winas konwenziju flehguschas. Un tee motiwi, kas tur buhtu bijuſchi, war buht tikai weeni — nofahrtot meera zelā ſtrihdigos robeschu jautajumus uſ noteikteem, konwenzijā mineteem prinzipeeem. Un mums ir japastahw uſ to, lai robeschu komiſija nepahrkabhj konwenzijas noteikumus. Ja teef peepraſits ſinams apgabals, kurā naw neweena leiſcha, tad tas naw ſtrihdus apgabals un neeetilpſt ſchihrejteesas kompetenzē. Ja mehſ atſihſim, ka tahdi apgabali ari eetilpſt robeschu konwenzijā, tad beidsot mums buhs japeelaiſch gadijumi, kad liks preeſchā wilkt liniju zaur Aluzi — Saldu — Wentſpili (Peefihme no labās puſes: Leepaja). Tas tad ari buhs ſtrihdigs apgabals, lai gan tur buhs tikai latweeſchu ihpaſchneeki ween, tikai latweeſchu eedſihwotaji ween. Tapehz wiſpirmā kahrtā japastahw uſ to, lai ſchihreju teesa ſpreeſch tikai par teem apgabaleem, kas konwenzijā paredseti, kurus war uſſtatit par ſtrihdigeem. Surpretim tee apgabali, kurus par ſtrihdigeem newar uſſtatit, ſchihreju teefas kompetenzē neſtahw. Par tahdu es domaju Ruzawas pagastu un tos daudsos zitus ſemes apgabalus, par kureem te runaja Behrſina kuungs.

Bet ar to naw wiſs. Ja mehſ gribam redset labas atteezibas ar Leetawu, tad mums jānahkt winai pretim, kur Leetawas walſts intereſes to praſa. Neteheſim leekuſ wahrduſ, atſihſim, ka Palanga ir muhſu apgabals, bet atſihſim ari, ka wina Leetawai ir wajadſiga, ka ta ir oſta preeſch Leetawas. Ja nu apſtahkli to praſa, tad peeſahpſimees Leetawas walſts intereſchu labā, bet praſim kompenſazijas par tām ekonomiſkām wehrtibam, kahdas wina zaur Palangu eeguhſt. Tſipat labi, kā Leetawa war pretendet uſ Palangu, war Latwija pretendet uſ Moſchaitkeem. Ta ir ſkaidra leeta. Muhſu walſts intereſe praſa, lai mehſ dabutu Moſchaitkuſ, ne maſat kā Leetawas intereſes — Palangu. Tadehl, ja Leetawai wajadſiga Palanga, tad kompenſazija par to ir — Moſchaiti. Tas ir taiſnigi. Bet pehz ſchihreju teefas projekta Leetawas ir walſtiſkās, ir ekonomiſkās praſibas teef apmeerinatas, bet Latwijas ir walſtiſkās, ir ekonomiſkās intereſes Moſchaitu leetā paleef nenodroſchinatas. Tā tad ſchini gadijumā neteef darits tas, kas wajadſigs, lai diwas tautas waretu nodibinat ſirſnigas atteezibas, lai waretu tās uſturet ar uſ preeſchu. Tadehl uſ wiſtingrafo japroteſtē pret tahdeem un tamlihdigeem preeſchliſumeem, jo tee neiſeet uſ labu atteezibu radſchamu diwu tautu ſtarpā.

Ro mehſ wehl waram darit muhſu robeschu labā? Tas ir ſtrihdigo

apgabalu eedfihwotaju plebisjits. Mums jaisleeto wifas teefibas, kahdas fchi konwenzija peeschfir, un ta pirmâ mums tagad jaismanto tautas nobalfoschana. Ur to mehš noskaidrosim, tautas etnografiskâs prasibas. Pehz tam, ja weena waj otra puse wehlefees kahduš sewifchūs labumus, wina wairš newardš iwairitees no kompensazijam otrai pusei.

Presidents J. E f c h a f t e: Wahrds Zeelenam.

J. Zeelenš (sozialdemokrats): Augsti godatâ sapulze! Pee fchi jautajuma apspreechanas sozialdemokratu frakzijas wahrdâ man pahris wahrdu japeebilst un proti, ka mehš, sozialdemokrati, par tautu paschnolemschanos efam zihnijuschees jau sen un allasch. Ne tikai wispahrwalsts nodibinaschanas jautajumâ mehš efam stahwejuschi us tautas paschnolemschanas prinzipa, bet ari robeschu nosprauschanas jautajumâ gribam scho prinzipu iswest zauri wifâ pilnibâ. Uri schini jautajumâ tautu paschnolemschanas teefibas ir galwenais un isschkiroschais moments un tapehz ari pee robeschu nosprauschanas galwenam kahrtam janem wehrâ paschu eedfihwotaju wehlechanas un griba. Turpretim, ta mehš dsirdejâm no robeschu schlihreju teefas latweeschu delegazijas preeschfehdetaja, Behrsina kunga, norahdijuma, tad wifos strihdus gadijumos latweeschu peerobeschu eedfihwotaju griba naw tikust eewehrota. Tas sewifchki uskrihtoschi Ruzawas pagastâ. Tapat gribetu peebilst, ka ari zitâs weetas galwenais isschkiroschais motiws ne weenmehr bijis paschas eedfihwotaju mafas wehlechanas, bet tur nemti ari wehrâ tahdi motiwi, ta semes ihpaschneeku wehlechanas. Mehš, sozialdemokrati, pret scho motiwu gribetu zelt jo sewifchlas eerunas, jo pee robeschu nowiltschanas isschkiroschais newar buht baronu un semes ihpaschneeku wehlechanas, bet gan strihdigo pagastu eedfihwotaju wehlechanas, tautas griba. Ja mehš, abas walstis, ta Latwija, ta Leetawa, efam likuschi fawas pamatos tautas paschnoteitschanos un walsts eefschejâ isbuhwê demokratiju, tautas paschwaldibu, tad ari sche, robeschu strihdu jautajumâ, mums tas pats prinzipš jaiswed zauri wifâ pilnibâ. Un tapehz te isschkiroschais motiws newar nelahdâ sinâ buht semes ihpaschneeku wehlechanas. Mehš, sozialdemokrati, pret to zelam, jo sewifchlas eerunas. Mehš nesinam, kahds buhs agrarais likums Leetawâ, bet pee mums ar darba tautas ustahschanos seme ir atsawinata. Râ sifsumu wehl waretu peewest to, ka taifui Elschnu pagastâ un muischâ un ari Afnistê pastahw un darbojas latweeschu sozialdemokratu partijas weetejas nodakas. Un tapehz mehš no fawas partijas patriotisma ween jau newehletoš, lai schis atfewischkas weetas aiseetu prom no Latwijas.

Kas atteezas us fchi jautajuma wispahrejo nosihmi, tad, man leefas, ka daudš runat pee fchi jautajuma newajadsetu. Te, man leefas, ka wifas partijas buhs weenas domas tanis prinzipos, kuri ir likti par pamatu schlihrefsteefas darbiba, t. i.: etnografiskais motiws, walsts intereses un tautas griba, kas wajadsibas gadijumâ war ispaustees plebisjita. Tautas nobalfoschanas scheem prinzipeeem ir jabuht wadoscheem un isschkiroscheem, lai teescham taifniga robeschu strihdu isschkiroschana buhtu eefschjama. Mehš gribetu uswehrt to, ka, ja teescham buhtu tahdi robeschu strihdi, kur newaretu panasht weenoschanos, tad pehdejais wahrds ir jafaka atfewischko strihdigo rajonu eedfihwotajem zaur plebisjitu, weetejo eedfihwotaju nobalfoschanâ.

Es domaju tomehr, ka wifas latweeschu tautas lopejais wehlejumš tiks eewehrots, jo tam ir jateef eewehrotam no schlihreju teefas preeschfehdetaja, ari aif starptautiskâs politikas motiweem. Schee strihdigee robeschu

jautajumi ir tahdi, kas nelauj wehlat tautam weenotees us kopigeem leelakeem mehrkeem. Un tahdi Latwijai un Leetawai ir loti leeli, tuwakā un tahlakā nahkotnē, politiskos un starptautiskos usdewumus, lai panahstu scho abu tautu tuwinaschanos — lai raditu stabilitati austrumos. No schi weedokla raugofees schkibrejteefas preekschsehdetajs, es zeru, nowilks tahdu robeschu, kura buhs taisniga abam pusem. Tahda zela tiks sekmeta turpmaka abu tautu weenoschanas fainneeziska sinā, noslehdsot dselszelu konvenzijas un pat kopeju muitas saweenibu. Tahda kabrtā abas tautas wardes saweenot sawus fainneeziskos un politiskos spehkus, lai kopejeem spehkeem eetu pretim sawu fainneezisko, kulturelo un sozjalo mehrku safneegschanai.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Uschmanim.

B. Uschmanis (besparteijisko grupa): Godata sapulze! Ra ahrleetu ministra, ta robeschu komisijas preekschsehdetaja sinojumi nahza mums negaiditi un sawa saturā tee bija loti nepatihkami. Mehš sinajām, ka ir eezelta schkibreju teefa, kas nolahrtos Latwijas-Leetawas robeschu, un domajām, ka schis jautajums tiks isschkirts pehz eespehjas taisnigi preeksch abam pusem. Bet par noscheloschanu, tas robeschu projekts, kahds mums te tifa zelts preekschā, rahda to zitu. Mehš redsam, ka schini robeschu projektā ir stipri aisskahrtas Latwijas walsts interesēs teritorijas sinā. Mums teef pehz scho robeschu projekta atnemti, tahdi, tihri no latweescheem apdsihwoti, latwisiki apgabali kā Ruzawa ar Palangu. Palangai war buht gan leela nosihme preeksch Leetawas, bet naw jaaismirst, ka Palanga ir un paleef un paliks tomehr pilsehta, kura dsihwo un dsihwos latweeschi, nerunajot nemas par tihri latwisiko Ruzawas apgabalu. Utnemot schos apgabalus Latwijai, mums teef nodarita loti leela netaisniba. Ja leetaweeschi pamato sawu prasibu ar to, ka wineem wajaga peeeju pee Baltijas juhras, tad mehš tikpat labi waram pamatot sawu prasibu, ka ekonomiska un walstiska sinā mums ir teesibas us Moschaiskeem, zaur kureem eet muhsu dselszelu linija, kas saweeno Latwijas diwas leelakas pilsehtas. Mehš redsam, ka Leetawas prasibas teef eewehrotas, eewehrotas wairak, nekā mehš waram peefahptees. Leetawai grib atdot ne tikai peeeju pee juhras, bet wehl plaschu apgabalu gar juhrmalu us tihri latwisikas teritorijas rehlika. Surpretim, Latwijai nepeezeeschamais dselszelu mesgls Moschaiski mums neteef peeschkirts. Mums pat naw zeribas noslehgt ar Leetawu dselszelu konvenziju. Waj ta ir pareisa linija, kuru projektē wilkt schkibreju teefa? Man schteet ne. Tahlat, no robeschu komisijas preekschsehdetaja kunga mehš dsirdejām, ka us dauds ziteem punkteem, kur ir neapschaubams latweeschu eedsihwotaju wairakums (dashos pat 96% latweeschu eedsihwotaji), reflektē leetaweeschi. Tas ne ar ko naw isskaidrojams un attaisnojams. Abam kaiminu tautam, latweescheem un leetaweescheem, kureem wehsturiskais listenis ir weenads, kureem ari war buht wehsturiski weenada nahkotne, wajadsetu pehz eespehjas saprastees un newajadsetu radit nefahdus casus belli, kas nahkotnē waretu par tahdeem iswehrstees scha wahrda ihsta nosihmē. Mums wajadsetu no wisa ta issargatees, bet mehš neredsam, ka muhsu kaimini to eewehrotu un buhtu mehrenti un taisnigi sawas prasibas. Muhsu ahrleetu politika, wismaš lihds schim ir to rahdijusi, ka mehš esam schis interesēs sapratuschki. Kad Leetawai draudeja briesmas no Scheligowska puses, tad mehš pratām, zif tas stahweja muhsu spehkos, teift sawu wahrdu, ka mehš schai sinā stahwam Leetawas puse, un ari nahkotnē, ja rastos lihdsigi apstahli, mehš tomehr

apwehrtu, ka Leetawas listenis ir ari muhsu listenis un tapeh3 meh3 gribam ar Leetawu sadfihwot, ka brahlu tautam ir jasadfihwo. Bet meh3 waram no Leetawas prasit ari to paschu. Ja teel muhsu intereses aissahrtas, tad ari leetaweefcheem newajadsetu buht weenaldsigeem. Ja tagad schkibreju teefas lehmums isfriht par slittu mums, waj ar to Leetawa ko eeguhtu? See apgabali, fur wairakuma ir latweefchi, ja tee tiftu peefskirti Leetawai, ta ka ta teektos atpafal us sawu ihsto tehwi3u — Latwi3u un Leetawai no tam nebuhtu nekahda labuma. Meh3 redsam, ka ari nepareisi isschirtais Walkas jautajums ir nonahzis tahda stahwofli, ka pat no igauneem pazelas daschas balsis, kas to aisiht, ka Walku waretu atdot atpafal Latwijai un ka schis jautajums naw pilnigi isschirtis. Tas pats war notift ari Leetawa, ja mums atnemtu Balangu ar Ruzawu. To meh3 newaram peelaist un tapeh3 mums us wiszeefchako ir japroteste, ka schlireju teefa schai sinâ grib peeweenotees tam prasibam, kas nah3 no leetaweefchu pufes. Otrfahrt, mums japrafa no wal dibas, lai wal diba tani sinojumâ, furâ wina nowehrtes schkibreju teefas projektu, norahda us netaisnibu, kuru Latwijai grib nodarit un ka lehmums peh3 schi projekta par robeschu isschirfchanu starp Leetawu-Latwi3u nekahda sinâ newar weizinat, kaiminu labas atteezibas. Tahds netaisns lehmums waretu tif atteezibas paa3inat un buht pat loti bihstams starp Latwi3u un Leetawu. Bet, par wisam leetam, meh3 newaram aismirft sawu peenahkumu us muhsu brahleem, us teem, kurus tagad ar rupju waru grib nodot sweschas walts rolas, scho peenahkumu meh3, mani fungi, nekad newaram aismirft!

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Fr. Trafunam.

Fr. Trafun3 (Latgales kristigo semneeku saweeniba): Zeenijamee fungi! Wajadsetu domat, ka diwas brahlu tautas, leifchi un latweefchi, loti weegli sapratifees ne tikai wisos ekonomiskos jautajumos, bet ari robeschjautajuma. Somehr, par noscheloschanu, jaatsihst, ka ar latweefcheem un ar leifcheem noteel tas pats, kas noteel ar teem brahleem, kam sawâ starpâ jadala mantia. Weens issafa tahdas prasibas, otrs zitadas prasibas. Prinzipi leifcheem un latweefcheem ir wisai skaidri un noteikti. Schee prinzipi tika ari no Rlihwes funga atfahrtoti. Weens prinzipis bij etnografisks prinzipis, tad nah3 strategiskais prinzipis un tad ekonomiskais prinzipis. Schee ir tee trihs prinzipi, us kureem waretu buht noteiktas robeschas. Tad wehl waretu nemt wehsturisko prinzipu, waj ari wezo gubernu. Latwi3a pateescham us scheem prinzi3eem ir skaidri nostahjusees, bet, ka manams no preefschâ zeltâ sinojuma, tad leifchu tauta ir gahju3i zitu zelu. Wina gahju3i prasit, zil ween eespehjams wairaf no Latwijas un meh3 esam nostahjufchees us ta prinzipa, atdot leifcheem to, kas wineem wehrtigs un lab3. Ari sche tika atfahrtots, ka war atdot leifcheem Balangu, jo wina leifcheem loti isde-wiga u. t. t., jo preefsch mums winai neefot tahdas nosihmes un warbuht leifchi gribetu mums atdot Moschaitus. Bet, mani fungi, es tahdu walodu nefaprotu. Es saprotu walodu, ja leifcheem ir wajadsiga Palanga, tad wineem wajadsija nah3t mums pretim un teift, mums wajadsiga Palanga, bet meh3 jums dosim Moschaitus. Bet kad meh3 paschi nah3tam preefschâ ar Balangu un kad leifchi nenah3 mums pretim ne ar tahdu preefschlikumu un meh3 gribam tikai isluhgtees Moschaitus, tad schahdâ zeld meh3 newaram panah3t taisnigu robeschu noteifchanu. Tad aifween mums wajadses saudet. Pa dalai wajaga atsiht, ka meh3 jau tagad esam saudejufchi, esam saude-

jušči zaur to, ka mehš uštahdijām wišminimālākās prašības, ja pat ne to, kas mums pehž taisnības buhtu peenahzees. Mehš pat noteikti neesam prašijūšči, ka tam, kas atrodas Latwijas teritorijā, ari jāpeeder Latwijai. Warbuht te nem pahrswaru brahlibas un draudšības juhtaš, bet politiskā es-škatoš uš to leetu tā, ka fatreis ekonomiskos jautajumos war notift ari tā starp brahleem, kas dala mantu. War mišletees tā brahli, bet wajaga reh-šinatees tā šchihdeem. Rā jau šaziju, šchajā šinā esam jau šaudejušči un to wajaga atklahti atsiht. Mehš bijām peekahpigi, prašijām loti maš. Bet ko prašija leišči no mums? Kad šahdā apgabalā weena dala leišču strahd-neefu, tad to wajaga atdot wineem; ja tur ir weena waj otra leišču šah-dšcha, tad atkal jaatdod wineem. Mehš redšam, ka winu prašības ir pawišam žitadas, ka wini noštahda žitadu liniju. Bet tad ari mums wajadšeja žitadu liniju noštahdit, beš teem prinzišpeem, kuri wišeem šchaidri. Bet ja šchini šinā mehš esam jau pašaudejušči, tad mums, masafaiš, wajaga noštahdit weenu prinzipu šchaidri un noteikti. Tas ir tas, par ko Rlihwes kungs runaja — plebišžita prinzišs. Šahlaš mehš nedrihštam eet. Šo, kas ir latwiššs, kur dšihwo latweešči, to mehš nedrihštam atmešt. Un eš esmu pilniži pahrleežinatš, ka šchahdos politiskos brihšchos un šchahdos politiskos jautajumos arween ušwaretajš ir tas, furam ir ta štiprakā pahrleežiba, ka winam ir taisniba; ušwaretajš ir tas, furam ir štiprakā griba dabūt to, ko atsihšt par taisnigu. Šo gribu mehš lihdi šchim neesam parahdijūšči, bet mums wajaga to parahdit, lai tas, kas Latwijai etnografiški peeder, ari Latwijai etnografiški teef peeweenotš, un mehš to nekahdā šinā atdot newaram un tā mehš to newaram atdot nekahdā šinā. Ja jau peelaišch, ka mehš waretu atdot Palangu, tad mehš katrā šinā atgahdinaišim leišcheem, ka mums jadabū Mošchaki. Še newar pehž manām domam buht žita žela.

Presidentš J. Šchakste: Wahršs peeder Šailitim.

M. Šailits (bešpartejiško bešsemneeku un maššaimneeku grupa): Augštaiš nams! Še jau tika aišrahdišs no Rlihwes kunga uš to, ka galwenaišs prinzišs, ko Latwijā un Leetawa uštahdija, nošlehdišot konwenzijū par robesčas nošpraušchanu, ir etnografiškais prinzišs. Gribetu paštrihpot, ka šchis prinzišs ir galwenaišs, ir išejas prinzišs un žitadi tas ar newar buht, jo tautas, kas šawu brihwibu ižihnijūšchas, nodrošchinajušchas neatkarigas walstišs uš tautu pašchnoteiškchanās prinzipa pamata, newar uštahdit šawu robesču nošpraušchanas pamatā žitūš prinzipuš, tā tika etnografiškoš. Šagad noštahdrojas, ka Anglijas preekštahwišs, profesors Šimpsons pee robesču iškškiršchanas starp Latwijū un Leetawu naw nebuht šchos etnografiškoš prinzipuš tā noteižošchos eewehrojiš. Šā tad Šimpsona kungs šawā robeschas projektā ir pahrkaphišs tās robeschas, šahdas winam tā šchihrejš-teefnešim nošpraustas starp Latwijū un Leetawu nošlehgtā konwenzijā. Žeturideen nahššhot galigaiš špredumš. Lai preekšch šchi galigā lehmuma taiššchanas Anglijas imperijas representantš, profesors Šimpsons, apdomā un apšwer to, ka pee demokratiškās Latwijas un Leetawas republiku robeschas noteiškchanas jaewehro šcho demokratiško tautu daba, griba un ideali. Rā jau teizu, muhšu walštinu nodibinašchanās pamatoš ir listi tautu pašchnolemšchanās prinzipi un mehš paštahwam uš to, lai ari pee muhšu robesču galigās nošpraušchanas listu eewehrotas šchis tautu pašchnolemšchanās tešības. Mehš esam masas tautas, masas walstišs, bet mehš nekata-mees uš walštu robesču nošpraušchanu tā, tā to dara leelās imperialistiškās

walstis, tur fahdu Logo, waj fahdu zitu Ufrikas waj Ustias kolonijas apgabalu peeweenojot few waj sawam fabeedrotam pehz zitas walstis fakau-fchanas, neprasot eedsihwotaju peekrischanu us weetam. Latweetis naw tã weenfahrschi nemams un nododams otras walstis rihzibã, neusklausot wina wehleschanos. So lai eewehro profesors Simpsona fungs un sin, fa ne Ruzawas pagasts, ne ziti apgabali no Latwijas teritorijas newar tã ar weenu spalwas wilzeenu tift atdoti otrai walstij. Tahdas teesibas Simpsona fungam naw dotas, masafais moraliski ne.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Antonam.

M. Antons (darba partija): Godatee fungi! Senos laikos bija tahds prinzijs, kursch latiniski stan: „cujus regio, ejus religio“, un tas tika tã tulkots — kursch walda fahdã semẽ, pehz ta waladneeka tizibas japeenem wiseem pawalstneeseem wina tiziba. Tagad, fã dsirdejã, ir daschi atfewischki nowadi, pat wesela pagasta dala peeschkirta Leetawai tapehz, fa wina ihpashneeki pehdejã laika peenehmuschki Leetawas pawalstneezibu un issazijuschki wehleschanos, fa wina apgabali paleef pee Leetawas. Man leefas, mums wajadsetu fen jau buht pahri teem laikeem, kur muischneeks wareja runat ne tika par fewi, bet ari par faweem dsimtklaudim. Tã wehl schini laika, pehz wifu wehrtibu pahrwehrteschanas, fahdas karsch ir nesis, mums japedstihwo, fa pehz muischneeku eegribas atfewischki apwidi war tift schurpu un turpu peeschkirti, tad tã ir tift tahlu ejoschas konsekwenzes, kuras leef mums stulbt. Mehš newaram to faprašt un leefas nekad nesapratim. Tahlak mehš redsam, fa mums teef nogreesti tihri latwiski apgabali. Es domaju, fa dsihws organisms — un tahds dsihws organisms ir tauta — war buht stips tift tad, ja schis organisms ir wesels, bet ja tam teef nogreests kaut masais pirkstinsch, winsch naw wesels un newar pareisi strahdat. Schai gadijumã, ja mums teef nogreesta Palanga, ja neteef nodroschinata muhsu fatiksme stary Rigu un Leepaju zaur Moschakeem, tad dsihwã spehla zirkulazija, fainneeziško wehrtibu zirkulazija ir pahtraukta un stary Rigu un Leepaju ir radees walsts organisma eewainojums, kuru newaram pahrdshwot bes tam, lai tas ahrkahrtigã weidã netrauzetu muhsu dsihwi, muhsu fainneeziškã dsihwes ritumu. Us scheem eemesleem man leefas, fa mums schodeen ir jafaka faws wahrds, fa mehš newaram peekrist tam, fa muhsu tautas organisms tiftu schahdã weidã trauzets, fa mums tiftu pahrgreesti swarigi zeti un atnemas tahdas dalas, kas peeder pee muhsu walstis fã nedalamas dalas un tapehz ir japastrihpo tas, fa wisa lehmumã wajaga buht weenam noteizoscham, wiszaur iswestam prinzipam. Ja noteef atkaphschanã no schi prinzipa, tad wisa usbuhwe newar isturet kritikas.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Pabehsam.

J. Pabehs (Lagtales semneeku partija): Augsti godatã sapulze! Gepreekschejee runataji pilnigi pareisi nowehretea schkibrejteesnescha projektejamo Latwijas-Leetawas robeschas isschirschanu. Rã no Behrsina tunga, tã ari no wiseem ziteem runatajeem mehš redsejã, fa robeschas jautajums stary Latwiju un Leetawu naw isschirts us taisnibas prinzipa. Mehš redsejã, fa weseli apgabali, kas ir latwiski, teef atschkirti no Latwijas un peeweenoti Leetawai. Mehš redsejã, fa no teesnescha puses naw isturets etnografiskais prinzijs; mehš redsejã, fa ari naw isturets weenfahrschais taisnibas prinzijs. Un ja teesnescha lehmumã naw isschirts taisnibas prinzijs, tad ir

skaidra ieceta, ka pati teefa atstahs gruhtu faruhgtinajumu tai tautai, tai walsitj, kurai par launu buhs isnefts schis teefas lehmums. Schai gadijumâ leelo, fahpigo faruhgtinajumu atstahs Latwijas tautai. Kâ Latwija, tã ari Leetawa ir jauni walsts organismi, jaunâs walstis; kã Latwijai, warbuht, ir finami noslehpti eenaidneeki, tã ari eenaidneeki ir Leetawai. Mehš tatschu finam, ka Leetawas un Scheligowsta konfliktis wehl naw isschkirts un warbuht nahts laiki, kad Leetawas preekschtahwi atfal brauks us Rigu un meklēs šapraschanos ar šaweem brahleem latweescheem. Kad tas reis notika, Latwijas tauta ar wisu firsnibu un lihdsjuhtibu gribeja Leetawai palihdset un ja Leetawai buhtu peenahfusi leelaka tragedija nešã peenahza, tad warbuht latweeschu tauta buhtu nahfusi ar realu palihgu leetaweescheem. Bet tagad mehš redsam, ka leetaweeschi to ir aismirfuschji un ka Leetawa nedomã par nahlotni, par to, ka wehl war naht preekschã tahdi brihschi, kad buhs jagreeschãš pee Latwijas tautas. Es šawas frazijas wahrãã norahdu us to, ka muhsu robešchu nepareisa isschkiršana radis tif leelu nesapraschanu un faruhgtinajumu stary schim diwãm brahlu tautam, ka warbuht drihsã nahlotnē nebuhs eespehjama tuwaka šapraschanas. Schi nesapraschanas buhs par leelu launumu ari Leetawas tautai! Un es šaku: lai šina to schihreju teefas teefnesis, lai šina to ari pati Leetawas tauta, kura schobrihd ir aismirfusi muhsu brahlibu un grib nodarit mums netaisnibu!

Presidentis J. Ščakste: Man ir eenahzis tahds eefneegums, parakstis no 12 daschadu fraziju lozjekleem, kursch štan tã:

„Satwerfmes Sapulze, noklausijusees ahrleetu ministra šinajumu, konstatē, ka tahdu apgabalū nepeewenoschana Latwijai, kuru eedšiwotaju wairakums ir latweeschi, ušstatama kã leela netaisniba; bet galigi nepeelaischama buhtu no latweeschu wairakuma apdšiwotu apgabalū atbalisšana no Latwijas, un tapehž ušdod waldbai isleetot wijus eespehjamos lihdsjeklus, neisšlehdjot plebisšitu, lai panahstu wisu no latweeschu wairakuma apdšiwotu apgabalū peewenoschānu resp. atstahšanu pee Latwijas.“

Es lišschu tagad, pehž tam, kad runataju šarakstis ir ismeltš, šcho lehmumu us balsoschānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho lehmumu. Wišji. Luhdsu peefehstees. Tagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret to. Naw neweena. Beidsot luhdsu pazellees toš, kas atturas no balsoschānas. Uri naw neweena. Tã tad schis lehmums ir peenemtš weenbalfigi.

Nahkoschais deenas kahrtibas punktis: Pagaidu noteikumi par širgu pašem un tirgoschānos ar širgeem. Referents Sauleskalns.

Referentš P. Sauleskalns: Augstã šapulze! 16. julija šikuma kahrtibã ir isdoti noteikumi par širgu pašem un tirgoschānos ar širgeem. Šhee noteikumi pašahw šehkã ari wehl tagad. Sawã laikã šhee noteikumi tifa eefneegti Satwerfmes Sapulzē un wini ir štatiti zauri agrarã komišijã, pehž tam juridiskã komišijã, tur deesgan pamatigi pahrštrahdati, isweidoti un tagad atrodas juhsu preekschã galigai peenemšchanai. Šcho noteikumu galwenais noluhšs ir — atrast lihdsjeklus, lai waretu apkarot širgu šahdsibas. Juhs šinat, ka širgu šahdsibas ir leels launums. Ta ir wefela nelaime, ja, peemehram, laufšaimneeks pašaudē širgu, it šewiški tagadejos laikos, jo tagad širgi maksã loti dahrgi un wini naw dabujami. Tadehl apšweizams un peenemams katrs lihdsjeklis, kas dod eespehju karot pret šcho launumu un tahds lihdsjeklis ir šhee pagaidu noteikumi. Pehž šcheem pagaidu noteiku-

meem wiſeem ſirgeem wajadſiġs tiſt regiſtreteem weetejâs paſchwaldibas eeſtahdês. Tahlaſ ſchee noteikumi pareds, ka preeſch katra ſirga ir iſnemama paſe, kurâ eerakſtamâs beſ ihpaſchneeka apſihmejuma ari wiſas ſirga rakſturi-gâs paſihmeſ. Tahlaſ, lai paſeſ gruhtaki buhtu pakaltaift, ir paredſeſ, ka paſeſ iſdatawo eefſchleetu miniſtrija, weena zentrala eeſtahde preeſch wiſas Latwijas. Paſem japeedod tahda forma, lai buhtu parozigi winas neſfat lihdsi ſabatâ un lai paſi newaretu tiſ drihs wiltot. Tad wiſur, kur ſirġs teef leetotſ tur, ſur ſirgu leetotaji nepaſihſtami, tur wiſzauri nemama lihdsi paſe. Liſums ari pareds, ka ir aiſleegts pirſt waj pahrdot ſirgu, kuram naw paſeſ. Ja ſirġs teef pahrdotſ, ja wiſch pahreet no weena ihpaſchneeka uſ otru, tad ari paſe dodama lihdsi un paſe taſ atſihmejams. Sur atſihmejami pahrdeweja un pirzeja paraſſi, kuri jaapleezina, iſnemot gadijumus, ja pirzejs waj pahrdewejs ir ſahda juridiſka perſona. Tahlaſ wehl daſchi noſazi-jumi, kuri regulê tirgoſchanos ar ſirgeem. Weens pants pareds, ka ſirgu uſpirſchana atkalpahrdoſchanai ir aiſleegta, lai nowehrſtu ſpekulaziju ar wineem. Tâ kâ muhſu walſtij ſirgu maſ, tad weens pants pareds, ka ſirguſ iſweſt uſ ahrſemem wiſpahrigi buhtu atlauts tikai ſewiſchkos gadijumos, ar katrreifeju ſemkopibas miniſtra atkaju. Surpretim, lai pehz eeſpehjas weizi-natu ſirgu eewefſchanu muhſu ſemê, tad katra ſirgu eewefſchana neteef aprobe-ſchota ne ar ſo. Katram Latwijas pilſonim ir brihw eewefst muhſu ſemê ſirguſ; weenigais—winam jaiſpilda ſirgu regiſtrazijas noſazijumi un jaiſnem paſe. Tahds ir iſfumâ preeſchâ leekamo noteikumu ſaturſ. Wehl jaaiſrahda uſ to, ka eeſneegtâ nowilkumâ juhs atrodat pee daſcheem panteem diwus wariantus. Parasti mehds buht tâ, ka warianti rodas tahdâ ſahrtâ, ja newar ſaſkanot prinziplieli domas un ka ir domu ſtarpibas. Schini gadijumâ taſ tâ naw. 1. wariantſ noſihmê tikai to redakziju, ſahdu ſincmam pantam ir dewuſi juridiſkâ komiſija. 2. wariantſ noſihmê agrarâs komiſijas preeſch-likumu, kâ agrarâ komiſija no ſawas puſeſ gribetu, lai ſchis pants buhtu bijis iſteifts. Ne weena, ne otra komiſija neatrada par wajadſigu noturet ſopfehdeſ, kur tâs domas waretu tiſt noſſanotas, jo ne weena, ne otra komiſija neatrada te nelahdas prinziplelas ſtarpibas. Ubas komiſijas domaja, ka gluſchi weenfahrschi plenarâ fehdê zaur weenfahrschu nobalſoſchanu warês peenemt weenu waj otru wariantu. Es, kâ agrarâs komiſijas reſerentſ waretu aiſſtahwet wairaf otro wariantu, jo agrarâ komiſija wairaf peeturejâs pee ſcho jautajumu iſſpreeſchanas pehz buhtibas. Par katru wariantu pee atſewiſchleem panteem warês dot paſkaidrojumuſ. Ugrarâs komiſijas uſde-wumâ eſ leeku preeſchâ peenemt ſcho likumu ſteidsamibas ſahrtibâ.

Preſidentſ J. Tſchakſte: Es luhdsu otru reſerentu no juridiſkâs komiſijas, Joſamu.

Koreſerentſ H. Joſans: Scho likumprojektu pehz buhtibas iſſtrahdaja agrarâ komiſija, bet juridiſkâ komiſija ſkatija winu zauri tikai formeli, juri-diſkâs ſaſtanofſchanas ſahrtibâ. Utteezibâ uſ lopejo projektu, kurſch augſtai ſapulzei ſtahdits preeſchâ, ſtarp agraro un juridiſko komiſijam panahkta wee-noſchanâs, iſnemot pirmo, otro un ſeptito pantu, kuri eeſneegti diwoſ wari-antos. Birmais wariantſ ir juridiſkâs komiſijas, otrs — agrarâs komiſijas. Starpiba wariantu ſaturâ ir galwenâ ſahrtâ redakzionelas dabas un prinziipu neaiſſtar. Par domam, ſahdas bij juridiſkai komiſijai pee ſchi projekta zaur-ſkaltſchanas, eſ reſereſchu, kad likumprojekts tiſs ſkatits zauri pa panteem.

Preſidentſ J. Tſchakſte: No agrarâs komiſijas teef likts preeſchâ

peenemt šho likumu steidsamibas kahrtiba. Es lisschu us balsoschanu steidsamibu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Naw. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Ari naw. Steidsamiba pee = nemta weenbalsigi. Teef atlahtas wispahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas. Es lisschu us balsoschanu pahreju us pantu lasischanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lasischanu. Naw. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Ari naw. Pahreja us pantu lasischanu weenbalsigi peenemta. Wirskafsts.

(Pagaidu noteikumi par sirgu pašem un tirgoschanos ar sirgeem.)

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants diwos wariantos.

(Wisi sirgi pagastos, meestos un pilsehtas registrejami weetejas paschwaldibas eestahdes.

2. wariant: Wisi sirgi pagastos, meestos un pilsehtas registrejami weetejas paschwaldibas eestahdes. Instrukzijas par registraziju isdod eefschleetu ministrija).

Neweens pee wahrda nepeeteizas? Wahrds Ulberingam.

U. Alberingš (semneeku saweeniba): Man leekas ka I. wariantu 1. pantā mehš newaretu peenemt, tapehž, ka tas nesakfanetu ar 3. pantu. Tur 3. pantā ir šazits, ka eefschleetu ministrija isgatawo un isfneeds pasu formularus un isfneeds toš paschwaldibam pehž sinamas samakšas. I. wariantā naw paredsets, ka instrukzijas par registreschanu isdod eefschleetu ministrija un tapehž mums buhtu japeenem II. wariantš, kur tas ir paredsets. Tā tad issakš pret I. wariantu un par labu II. wariantam.

Presidentš J. Šchakste: Es lisschu tagad us balsoschanu, pee kam balsoschanas kahrtiba buhs šefoscha: ja I. wariantš teef atraidits, tad ar to paschu balsoschanu buhs peenemts II. wariantš. Waj referents wehlas wahrdu? Wahrds Šauleskalanam.

Referents P. Šauleskalanš: Agrarā komišija peenehma, ka buhtu peeleekams teikums, kas istrukst juridiskās komišijas redakzijā, ka instrukzijas par registraziju isdod eefschleetu ministrija, ja tas teikums dod wairak noteiktibas. Starp zitu, kahds no pehdejeem panteem noteiz, ka sirgu eewedejeem no ahrsemem jaispilda registrazijas noteikumi. Ja nebuhs isdoti noteikumi zaur instrukziju no zentra, tad registraziju isdaris paschwaldibas eestahdes paschas, pehž šaweem eeskateem un tur war isnahki dšihwē nekaidribas. Tapehž es agrarkomišijas wahrda usturu špehtā to, ka peenemtu II. wariantu. Tas ir agrarkomišijas preefchlitums.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds peeder referentam Josanam.

Rreferents H. Josans: Starp I. un II. wariantu ir tā starpiba, ka II. wariantš nosafa, ka instrukzijas par registraziju isdod eefschleetu ministrš. I. wariantā tahda nosazijuma naw. No juridiskās komišijas tika atsihtš, ka tahds nosazijums naw wajadsigs, jo pehž pastahwoscheem likumeem katram ministrim isdots par peenahkumu ruhpetees, lai wina rešora eestahdes un eeredni darbotos likumigi un pareisi un ja ministrim ir tahds peenahkums, tad pats par sewi šaprotams, ka winam ir ari teefiba isdot instrukzijas, kuras israhditos par wajadšigam preefch registrazijas peenahkumu ispildischanas. Juridiskās komišijas wahrda es usturu I. wariantu.

Presidentš J. Šchakste: Es lisschu us balsoschanu I. wariantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par I. wariantu peenemšchanu. 3 balsis nodotas par I. wariantu, kas katrā sinā ir nepeeteefoššs škaitš. Tagad es luhdsu

pazeltees toš, kas atturas no balsošānās. 36 atturotees un 3 par — atfriht I. variants un lihds ar to teef usluhofots par peenemtu II. variants. 2. pants:

(Katram sirga ihpashneefam pehz wina dshwes weetas jaisnem no sawa pagasta ispidu komitejas (waldes), pilsehtas waj meesta waldes pase katram winam peederošam sirgam. Pase jaeraksta sirga ihpashneefa nosaufums, adrese un sirga raksturigās pašihmes: wezums, augstums, spalwas krahsja un sewischtas pašihmes).

II. variants: Katram sirga ihpashneefam pehz wina dshwes weetas jaisnem no sawas pagasta, pilsehtas waj meesta waldes pase katram winam peederošam sirgam. Pase jaeraksta sirga ihpashneefa nosaufums, adrese un sirga raksturigās pašihmes: wezums, augstums, spalwas krahsja un sewischtas pašihmes).

Wahrds Sauleskalnam.

Referents P. Sauleskalns: Šhe ir tikai redakcionela starpiba. Waj leetot wahrdu pagastu ispidu komitejas, waj pagastu waldes. Wahrds „ispildu komiteja“ ir eewests pirmā variantā tikai tadeht, ka tahds nosaufums wehl pastahw, bet no pašwaldibas komisijas darbibas finam, ka turpmā tahds nosaufums netiks paturets. No otras puses jaaisrahda, ka weenreis Satwersmes Sapulze ari jau ir peenehmusi „ispildu komitejas“ nosaufuma weetā „pagasta waldes“, tad tā leefas, tas otrais variants buhtu peene-mamaks, jo tas teefchi pareds nahkofcho ihsto nosaufumu.

Presidents J. Šchakste: Luhgtu otro referentu.

Koreferents H. Josans: Rā agrarās komisijas referents jau aisrah-dija, juridiskās komisijas variants nosafa, ka sirgu pasi isdod pagasta ispidu komiteja, resp. walde. Bet agrarās komisijas variants to nosafa ihfak un „ispildu komitejas“ ismet, tā tad, pagastu pašwaldibu eestahdes zaur to teef nosauktas par waldem. Pret wahrdu „walde“ es personigi negribetu zelt eebildumuš, tomehr jaaisrahda, ka pehz pastahwošheem likumeem par paš-waldibam, kuri wehl naw pahrgrositi, ispidu komitejas pastahw Rurfemē un Widsemē, bet pagastu waldes tikai Latgalē. Ramehr tee likumi naw grositi, man leefas, ka buhtu peenemamaks juridiskās komisijas variants.

Presidents J. Šchakste: Es lišchu 2. panta I. variantu us balso-šānu un atkal tai pašchā kahtibā: ja šchis pirmais variants netiks pee-nemts, tad pats par sewi paliks II. variants. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par 2. panta I. variantu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret I. wari-antu. Naw neweena. Sagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balso-šānās. Par I. wariantu nodotas 36 balsis, pret to neweena, atturejuschās 37. (Balsis no weetam: Naw kworuma!) Waj augstā sapulze wehlas, ka konstatē kworumu? (No weetam: Ja! Naw wajadsigs!) Es luhgschu skaititajus konstatē kworumu. Rā rahdas, ir tomehr wajadsigais kworums. Es lišchu wehlreis us nobalšošanū, par kuru wariantu augstā sapulze is-šchirtos. Es lišchu us balšošanū I. wariantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par pirmo wariantu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret I. wariantu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšošanās. Balsošānās isnahkums: par I. wariantu nodotas 45 balsis, pret to naw neweena, attu-ras 51 balsis. Tā tad I. wariants naw dabujis wajadsigo balsu wairakumu un zaur to paleef spehtā II. variants. 3. pants.

(Sirgu pasu formularus isgatawo eekschleetu ministrija un issneeds pašwaldibas eestahdem pret samastju).

Cebildumu naw? Peenemts. 4. pants.

(Virkt waj pahrdot sirgu, furam naw pases — aisleegts).

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants ar wīsu peesihmi.

(Sirgam pahrejot zita ihpashumā, winam pase dodama lihdsi un tanī atsihmejami jaunā ihpashneeta, tā ari pahrdeweja wahrdi un dsihwes weetas, wīnu paju numuri un no kahdam eestahdem un tad pasēs iidotās. Pirzeju un pahrdeweju paraktiūs apleezina pašchwaldibas waj polizijas eestahdes.

Peesi h m e: Ja pirzejs waj pahrdewejs ir waldibas waj pašchwaldibas eestahde, tad parakstu apleezinajums naw wajadsijs).

Cebildumu naw? Peenemts. 6. pants.

(Sirgu nobeigšhanās gadījumā pase nododama atpakaļ atteezīgai pašchwaldibas eestahdei).

Cebildumu naw? Peenemts. 7. pants ar 2 warianteem.

(Sirgu leetojot ahrpus mahjās robescham, sirga pase nemama lihdsi.

II. wariants: Sirgu leetojot ahrpus pagasta un pilsehtās, sirga pase nemama lihdsi).

Wahrds referentam Sauleskalnam.

Agrarās komisijas referents P. Sauleskalns: Pirmais variants nošaka, ka sirgu leetojot ahrpus mahjās robescham sirga pase ir janem lihdsi. Agrarā komisija atrod, ka tas pahraļ eerobescho sirga ihpashneeku wina darbā. Tā, peemehram, ja kahdam ir plawas streijgabalā, tad ari us plawu brauzot winam ir janem sirga pase lihdsi. Tapeh3 agrarā komisija leef preekschā scho pantu formulēt kefoshī: sirgu leetojot ahrpus pagasta un pilsehtās, sirga pase nemama lihdsi. Pagastos jau parasti pasihst weetejos zilwefus un tāpat ari sirgus. Ja tomehr rastos kahds jautajums, tad to waretu pee pagasta waldes waj tuwafā mahjā noskaidrot. Tadehļ agrarās komisijas wariants ir peenemamats.

Presidents J. Šchakste: Waj juridiskās komisijas referents wehletos nemt wahrdu? Wahrds referentam.

Juridiskās komisijas referents H. Josans: Par „mahjās robescham“ us laufeem juridiskā komisija usstatija ne apbuhwetās platibas, bet semi, peederoscho pee tās šahdschas waj weensehtas, kur sirga ihpashneeks dsihwo. Formulejot 7. pantu juridiskā komisija bij tais domās, ka ar nošazījumu, kas isteiktis 1. wariantā, war labaki panahst sirgu sagtu kerschanu. Es juridiskās komisijas wahrdā usturu I. wariantu.

Presidents J. Šchakste: Es lishu tagad us balsoshchanu pa preekschu I. wariantu, pee kam, ja I. wariants tiftu atraidits, tad paliks spehka II. wariants. Luhdsu pazeltees tagad tos, kas ir par I. wariantu. Tagad luhdsu pazeltees tos, kas ir pret I. wariantu un beidsot luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoshchanas. Balsoshchanas isnahums ir kefoshais: par I. wariantu ir nodotās 44 balsis, pret to 49 un atturejusēs 1 balss. Tā tad pirmais wariants ir atraidits un otrais paleef spehka.

8. pants.

(Sirgu uspirshana eeshsemē atkalpahrdoshchanai aisleegta).

Cebildumu naw? Peenemts. 9. pants.

(Sirgu isweshana us ahrsemem bes semtopibas ministra atļaujas aisleegta).

Cebildumu naw? Peenemts. 10. pants.

(Sirgu eeweshana no ahrsemem ir atļauta bes eerobeshojumeem, ispildot peh3 eeweshanas registrazijas noteikumus).

Cebildumu naw? Peenemts. 11. pants.

(Šho noteikumu pahrtašpeji šodami teefas zefâ, peemehrojotees šodu likumu 138. pantam).

Cebildumu naw? Peenemts.

Es tagad liffchu ſchito likumu wiſâ wiſumâ uſ balſoſchanu un luhdſu pazeltees toš, kaš ir par ſchita likuma peenemſchanu. Luhdſu peeſehſtees. Tagad luhdſu toš, kaš pret ſchita likuma peenemſchanu. Naw. Kaš atturas no balſoſchanas. Naw. Tâ tad ſchis likums ir weenbalſigi peenemts.

Nahſoſchais deenas fahrtibas punkts ir: Muitas likuma papildinajumi un pahrgroſijumi. Referents Buſchewiſz. Wahrds peeder referentam.

Referents U. Buſchewiſz: No formalas puſes ſchis likums faſtahw no 4 dalam. Pirmais, tâ ſauktais pamatlukums, ſahlot no 1140. lihds 1143. iſdots no waldibas 16. julija likuma fahrtibâ, laiſâ eeneſts Satwerſmes Sapulzê un laiſâ publižets, tâ tad tam ir likuma ſpehſs. Beſ tam no komiſijas eeneſti papildinajumi un pahrgroſijumi, kaš eekſtiti pirmâ nodalâ. See ari iſdoti 16. julija likuma fahrtibâ, bet naw laiſâ eeneſti Satwerſmes Sapulzê un teem likuma ſpehſa tadehl naw. Te komiſija iſleetojuſi ſawas pilnwaras un pati no ſewis eefneeguſi ſchos papildinajumus pee agrafâ muitas likuma. Treſchâ dala faſtahw no teem noſazijumeem, furi pahrgroſa paſtahwoſcho tarifu, un beidsot, uſ Leepajas pilſehtas eeroſinajumu eeneſts muitas noteikumos noſazijums, ka ſoku iſwedmuita atlaiſchama paſchwaldibas eekſtahdem. Behz ſatura leelafâ dala pahrgroſijumu pee muitas likuma ir eeneſti redakcionelâ ſinâ. Leeta ta, ka pehz wezeem freewu likumeem muitas eekſtahdes bij padotas finanſu miniſtrijai un tagad, lai ſaſkanotu ar Latwijas tagadejo fahrtibu, tani weetâ likts ſirſdneezibas un ruhpneezibas miniſtrija. Otrs pahrlaboſjums ir walutas dabas un paſtahw eekſch ſoda paaugſtinajuma walutas iſlihdſinaſchanai. Waldiba bija paaugſtinajuſi nominali freewu likumos paredſeto ſodu deſmittahrtigi. Romiſija atrada, ka taš ir par ſemu un neapmeerinajâs ar ſcho paaugſtinajumu, bet paredſot muhſu walutas turpmako kriſchanos, wina bija tanis uſſkatoš, ka wajaga groſigâs walutas weetâ ſo paſtahwigu, lai Satwerſmes Sapulzei iſ pehz pahriš mehneſcheem newajadſetu nodarbotees no jauna ar teem paſcheem likumeem, furuš wina jau reiſi iſſpreeduſi. Tapehz komiſija liſa par pamatu ſelta walutu un atſtahja agrako freewu tekſtu ar noteikumu, ka tekſtâ minetais naudas ſods aprehiſnams ſelta walutâ un pehz kurſa, kaš noſakams no finanſu miniſtrijas iſ pa 6 mehneſcheem uſ preekſchu. Jaatſihmê, ka pehdejais tifa eeweſts tadehl, lai ſoda maſſatajâs ſinatu, kašds ſods winam par pahrtahpumeem draud. Wehlaſ finanſu un budſcheta komiſija alziſes noteikumos eeneſa zitu tekſtu par walutu, tâ ka ſchis agrak peenemtais tekſts jaſaſkano ar tur peenemto tekſtu. Pahrgroſijumu pehz ſatura pee paſcha likuma nekahdu nopeetnu naw un es pee teem neuſkawehoš.

Kaš atteezas uſ muitas tarifu groſijumeem, tad tee ir diwejadas dabas. Ir, pirmfahrt, atſwabinatas no muitas daſchadas nepezeekſchamas pahrtikas weelas; otrfahrt, ir atſwabinatas iſejas weelas preekſch ruhpneezibas un daſchadi nepezeekſchami preekſchmeti preekſch lauſſainneezibas, un beigâs, kaš atteezas uſ iſwedu muitas atlaiſchanu pilſehtam, tad par to jau ſawâ laiſâ tifa loti dauds un plaſchi runats un toš peewestoš motiwuš es

negribu wairš atfahrto, toteef' jo wairaf, ka tās partijās, kas agraf uftahjās par ūho muihu, tagad ir nahkufchās ari pee zita ūehdūeena un teefcham, ar ūoku zenu kriūchanoš ahrūemēs, paūchwaldibas eeftahdem nahkas gruhhi tagad ūegt pat toš iūdewumus, kas winām pehz lihguma waldibai par ūoūeem jamaffā. Tas buhtu wišš, ūo eš waretu no finanūu un budūcheta komiūijas ūinot un eš leeku preeūūhā komiūijas wahrdā ūho liūumprojektu ūtatit zauri ūeidsamibas ūahrtibā.

Presidentis J. Tūchafte: Referents leef preeūūhā komiūijas wahrdā ūho liūumu peenemt ūeidsamibas ūahrtibā. Eš liūūhu ūeidsamibu uū balūofūchanu un luhdūu pazeltees toš, kas ir pret ūeidsamibu. Naw. Luhdūu pazeltees toš, kas atturas no balūofūchanas. Naw. Tā tad ūeidsamiba weenbalūigi peenemta. Teef atlahtas wišpahrejas debates. Neeweens pee wahrda nepeeteizas. Eš liūūhu tagad uū balūofūchanu pahreju uū pantu laūiūchanu un luhdūu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uū pantu laūiūchanu. Naw. Eš luhdūu pazeltees toš, kas atturas no balūofūchanas. Naw. Pahreja uū pantu laūiūchanu peenemta. Wirūrafūšs:

(Muitas liūuma papildinajumi un pahrgroūijumi).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(Wiūi noudas ūodi par muitas liūumu neewehroūchanu un pahrafūpūchanu, kā ari maksajumi un normas, ūuri paredūeti, waj ūuru augūstakais apmehrs noteikts muitas liūumu ūū:

182, 272, 290, 331, 391 (punkti 2, 3, 5), 499, 512, 593, 657, 716, 724, 725, 728, 729, 736, 741, 743, 744, 957—971, 973—981, 983 (p. 1.), 984, 990, 996, 1000, 1001, 1003, 1004, 1011, 1030, 1032, 1033, 1038, 1040, 1042, 1049, 1054, 1065, 1070, 1076, 1095 teef ūtattiti freewu ūelta rublōš un Latwijas walutā aprehūinati pehz waldibas nodofku aprehūināūanas 2 reiūes gadā, iū pa 6 mehneūeem uū preeūūhu iūsludinata noudas ūurūa.

Lihdūi tahda ūurūa iūsludināūanai ūhāis noteikumos freewu ūelta rublōš paredūetee maksajumi, ūoda noudas un normas aprehūinami pehz ūurūa: 1 freewu ūelta rublis=50 Latwijas rubleem).

Wahrds Dehkenam.

R. Dehkenš (ūozialdemokrāts): Pee ūhi liūuma pirmās dalas, kas apūihmeta ar romeeūhu ūiparu „I.“, mums ir diwi neleeli pahrlabojumi. Lai eenestu weenadibu wiūā liūumā, jaewed te, ūur ir uūūattiti liūumu pants, ari 1096. pants, ūurūh ir tuwafi wehl apūihmetš muhūu Latwijas walutā. Ar to wiūi ūodi buhtu aprehūinami ūelta walutā, freewu rublōš. Tā tad pirmāis pahrlabojums buhtu, ka otrā laūijumā pehz 1095. eerakūtitu 1096. Tad otrš pahrlabojums. Te ir teikums, ka waldiba aprehūina ūurūu tikai diwas reiūes gadā iū pa 6 mehneūeem uū preeūūhu. Tam war buht deefgan newehlamas ūefas. Puūgada laiūa ūurūš war eewehrojami groūitees un groūijumi war nahūt deefgan ūpehi, tā ka tas, kas puūgadu agraf bijis, tagad wairš neūaūtan ar iūūtenibu. Tāpehz ari finanūu un budūcheta komiūija zitoš liūumos naw peenehmuūi laiūa prinziūu par pamatu, bet gan ūahpūchanas un kriūchānās prozentu. Lai waldiba waretu pehz prinziūa rihtotees ari ūhi liūuma robeschās, tad leeku preeūūhā ūhini weetā ūrihpot wahrduš „diwas reiūes gadā, iū pa 6 mehneūeem uū preeūūhu“.

Presidentis J. Tūchafte: Neeweens wairaf wahrdu newehlas? Eš luhgūhu referenta atūauūmi.

Referents A. Buūchewiūs: Eš jau aiūrahdiūu, ka 1096. pants ir weenigāis pants, kas naw ūaūtanots ar pahrejeem panteem. Tani ir atūahhi wahrdi „Latwijas waluta“ un tamdehl norma ir pahrgroūita no 30 ūap. uū

10 rbl. Ja peenem Dehkena preefšklifumu, tad ir jagroša ari 1096. panta teksts. Romišija atstahja šhe „Latwijas walutu“ tamdehl, ka usfkattija, ka šchis pants dšihwē nahf loti reti preefšchā un tapeh3 joda mehrs šhe naw no leela šwara. Kas atteezas us otru preefšklifumu, tad domaju, ka par to waru komisijas wahrdā isfeiktees. Pee akzises apšpreefšanas komisija grosija usfkatus tanī sinā, ka pilnwaroja finansu ministriju pahrwaldes fahrtibā islihdinat walutas starpibu, tiklihdš šchi starpiba pahrsneeds 25%. Tee pašchi noteikumi buhtu peenemami ari šhe.

Presidents J. Šchakste: Pee šchi panta ir eefneegti no Dehkena 2 pahrlabojumi. Pirmais škan tā:

Otrā nodalījumā usfkaitito paragrafu starpā usnemt ari paragrafu 1096.

Referents issakas pret šcho pahrlabojumu. Es liščhu winu us balsofšanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho Dehkena preefšklifumu. Sagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho Dehkena preefšklifumu. Beidsot es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofšanas. Balsofšanas isnahkums šefošchais: par Dehkena preefšklifumu nodotas 48 balsis, pret to 1 un atturejuschās 39. Tā tad kopā 40; šchis pahrlabojums peenemts. Otrs pahrlabojums škan tā:

Otra nodalījuma tekstā strihpot wahrduš: „diwreij gadā if pa 6 mehnešheem us preefšchu“.

Referents issazijās par šcho pahrlabojumu. Es liščhu winu us balsofšanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Naw. Sagad luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsofšanas. Uri naw neweena. Tā tad šchis pahrlabojums peenemts. Es liščhu tagad šcho 1. pantu wišā wišumā ar isdariteem pahrlabojumeem us balsofšanu. Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret 1. panta peenemšanu. Naw. Sagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofšanas. Naw. 1. pants peenemts. 2. pants — eewada teksts.

(Muitas likumu paragrafi 475, 736, 992, 1054, 1076, 1096, 1140—1143 lihdsšchinejā redakzijā teef atzelti un winu weetā eewesta jauna redakzija).

Cebildumu naw? Peenemts. § 475.

(Sirdsneezibas un ruhpsneezibas ministrim peeschkirta teefiba atšwabinat atšewišchos gadijumos no muitas nodokleem Latwijā labdaribas noluhkos eewedamās prezes, kuras adrešetas Latwijas Šarkanam Kruitam, walsts, pašchwaldibas, labdaribas un mahzibas eestahdem. Mihlestibas dahwanas, kuras lemtas bešmaksas isdalischanaī, ministrs war atšwabinat no muitas un ziteem nodokleem par katru šumu, neatkariģi no ta, kam winas adrešetas, augschā minetām eestahdem waj ari priwatperšonam).

Cebildumu naw? Peenemts. § 736.

(Wajšhoneem un loščheem, kureem peh3 šawa aroda beejši jabrau3 pahr robeščhu, brihw lihdsi nemi apgehribu un mantas us ahršemju pašu noteikuma pamata. Ar prezem, kuras wineem buhtu lihdsi, jarihhojas us wišpahriģo noteikumu pamata. Šihtas leetas, par kurām muitas nodoklis nepahrsneeds 1,5 rbl. islaischamas beš muitas).

Peenemts. § 992.

(Var pretšchu un preefšchetu neattautu nonešchanu no fuga us kraštu waj nodošchanu us zitu fugi (§§ 161, 163, 292), tā ari gadijumos, ja fuga kapteina neušrahdirās šelpās arod tur nolēhtas nomuitojamas waj eewefšchanai aisleegtas prezes un preefšchetus, fuga kapteinis waj ploštneeks jodams ar naudas jodu:

Rā par kontrabandu, ja preze nomuitojama, un ar trihšfahrteju zenu no prezes wehrtibas, ja preze waj preefšcheti eewefšchanai aisleegti.

Tahdā pat fahrtā šodami:

1) fugu kapteini gadījumos, ja uz fuga, kas eenahzīs ostā, peespeests uz to zaur jēwischkeem apstahfkeem waj lahđina papildināšanas deht, atrod prezes ar diwfahrscheem lahđina pawadu dokūmenteem, kuri norahda, ka šchis prezes teešcham adresetas uz to ostu, kurā fugis eenahzīs un ja šchee dokūmenti naw stahđiti preefšchā muitas eestahdem eepreefšch wīnu useešanas (§ 219);

2) personas, kuras notvertas pee nomuitojamu, bet eewešchanai aisseegtu pretšchu un preefšchmetu nodosšanas waj isnešanas no fuga, neiņnemot ari kara fugus, ploštus un zitus pelbu lihdselkus.

Wišos šchai pantā usfkaititōš gadījumos minetās prezes un preefšchmeti konfiscējami).

Gebildumu naw? Peenemts. § 1054.

(Naudas šods par kontrbandu, isņemot gadījumus, kur likumā jēwischki noteiktš šoda apmehrs, usleekams uz jekofscheem pamateem:

Par nomuitojamām prezem un preefšchmeteem — peezfahrtiga muitas nodofka apmehrā, par aisseegtām prezem — eewedu prezem — ar trihšfahrtigu zenu no prezes wehrtibas, iswedu prezem — scho pretšchu diwfahrtigas wehrtibas apmehrā.

Ja naudas šods, kuru peenahkas uslikt par kontrbandu, nepahrsneeds 3 rub., kontrbandas prezes konfiscējamas, naudas šodu neusleekot. Šchee noteikumi neatteezas uz kontrbandas spirtu un spirta isstrahđajumeem).

Gerunas neteef zeltas? Peenemts. § 1065.

(Wainigais kontrbandas leetās (punkts 1045, 1046) šodams ar kontrbandas pretšchu konfiscējaju un bes tam: wehl ar naudas šodu:

Par nomuitojamām prezem — peezfahrtiga muitas nodofka apmehrā; par aisseegtām prezem: eewedu — ar trihšfahrtigu zenu no prezes wehrtibas, iswedu pretšchu — diwfahrtigas wehrtibas apmehrā.

Ja kontrbandas prezem (isņemot spirtu un spirta isstrahđajumus) usleekamais naudas šods nepahrsneeds 3 rub., tad preze konfiscējama, naudas šodu neusleekot).

Peenemts. § 1076.

(Wainigais, kas eewediš waj eenešs kontrbandas prezes, apsinotees wīnu kontrbandas raksturu, waj iswedis uz ahršemem, waj šanehmis iswešchanai aisseegtas waj nomuitojamas prezes un kursch ugrahđa Latwijā dšihwojoschu pretšchu ihpashneefu, šodams:

Ar naudas šodu, ne augstak par 100 rub. un netahdā šinā ne augstak, kā par puš no naudas šoda, kahds usliktš kontrbandas pretšchu ihpashneefeem waj peespreests fatram no wairakeem ihpashneefeem).

Peenemts. § 1096.

(No peerobeschu jōšlas uz fahrtejas teešas lehmuma pamata par muitas likuma pahrfahpumeem isuhžitee par patwaltigu atgreeschanos šchai jōšlā šodami:

Virno reisi — ar eeslodšichanu zeetumā uz laiku lihds 8 mehnescheem.

Otro reisi — ar wīnu jēwischku teešibu un preefšchrozibu šaudešchanu un eeslodšichanu zeetumā uz laiku lihds 1 gabam un 4 mehnescheem,

Personas, kuras ar šinu dewušchas pajumti peerobeschas jōšlā israiditeem, šodams: Ar naudas šodu ne augstak, kā 10 Latwijas rub. par deenu, bet kopsumā netahdā šinā ne wairak, kā 1000 Latwijas rub.).

Wahrds Dehkenam.

R. Dehkenš (sozialdemokrats): Lihds ar to, ka mehš 1. pantā zitu paragrafu skaitā usnehmām § 1096, tad eš leeku preefšchā te Latwijas rublu weetā nemt kapeikas un rublus selta walutā. „10 Latwijas rublu“ weetā list „30 kapeikas“ un „1000 Latwijas rublu“ weetā „25 rublus selta walutā“.

Presidentš J. Šchakste: Wairak neweens wahrdu newehlas? Eš luhgtu referenta atfaukšmi.

Referents A. Bušchewizš: Eš tam pahrlabojumam peeweenojōš.

Presidentš J. Šchakste: Referents peekriht preefšchlifumam, kursch škan tā:

„Leeku preefšhâ § 1096 pehdejâ nodalijumâ 10 Latwijas rubfu weetâ list 30 kapeikas un 1000 Latwijas rublu weetâ — 25 rublūs.

Ra jau mineju, referents tam peefriht. Es liifšhu tagad us balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho preefšhlikumu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balfošchanas. Naw. Tâ tad ſhiš pahrlabojumš peenemtš. Tagad es liifšhu us balfošchanu ſcho 1096. pantu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſchi panta peenemſchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balfošchanas. Naw. Pahrlabots 1096. pants peenemtš. 1140. pants. Gebildumu naw? Peenemtš. 1141. pants. Gebildumu naw. Peenemtš. 1142. pants, kurſch teef atzeltš. Gebildumu naw? Peenemta wina atzelſchana. 1143. pants jaunâ redakzijâ. Gebildumu naw? Peenemtš. Tad muitas tarifa papildinajušs peenemtš. Wahrds Dehkenam.

R. D e h k e n s (ſozialdemofrats): Pee muitas tarifa papildinajuma 1. § man buhtu redakzionelas dabas pahrlabojumš. Se ir tifai weens wahrds: milti, bet naw norahdits, kaš par milteem, kašdi milti. Ja no eewedmuitas atſwabina miltus, tad kapehž gan neteef atſwabinata labiba. Es leeku preefšhâ wahrda „milti“ weetâ list „maiſes labiba un milti“.

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas? Luhgſchu referenta atſaukſmi.

Referents U. B u ſ c h e w i z s: Man jaatſihmè, ka finanſu un budſcheta komiſſijâ bij runa tifai par maiſes milteem un ne par ziteem, tâ ka waru peeweenotees pahrlabojumam.

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e: Pahrlabojumš, kuru eenefa Dehkenš, ſkan tâ:

„Muitas tarifa papildinajumâ leeku preefšhâ § 1. wahrda „milti“ weetâ list wahrduš „maiſes labiba un milti“.

Referents peefriht ſchim pahrlabojumam. Es liifšhu winu us balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho pahrlabojumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balfošchanas. Naw. Tâ tad ſhiš pahrlabojumš peenemtš. Taš bij pee 1. §. Pee 7. paragrafa:

(Gafa [ſwaiga, ſchahweta un ſahlita — lihds ſchim ſem § 15. ar 2^o/o]).

Gebildumu naw? Peenemtš. Pee 9. paragrafa.

(Paſtmarkas, grahmatas [lihds ſchim ſem § 29., ar 2^o/o]).

Gebildumu naw? Peenemtš. Pee 11. paragrafa

(Alfmenu ogles [lihds ſchim ſem § 20., ar 2^o/o]).

Gebildumu naw? Peenemtš. 11. a paragrafs.

(No jauna nahf klaht: § 11. a Baſu potes, daſchadi ſerumi un bakteriju preparati).

Gebildumu naw? Peenemtš. 11. b paragrafs.

(Lini, linfehklas, wilna, ſokwilna, mahſligi mehſli).

Gebildumu naw? Peenemtš. 11. c paragrafs.

(Wiſtu olas, mahjputni).

Gebildumu naw? Peenemtš. Pee 16. paragrafa papildinajumš.

(Muitojami ar 2^o/o eewedu miltu: Rokos eltu, [ehſchanai leetojama — lihds ſchim ſem § 89., ar 15^o/o]).

Gebildumu naw? Peenemtš. Pee paragrafa 18. papildinajumš.

(Dzelszeka un tramwaju sleetes).

Cebildumu naw? Peenemts. Pee 15. un 20. paragraseem, furi ir usftaititi fa attrihtofchi.

(Attriht: §§ 15. [stat. § 7], 20. [stat. § 11]).

Cebildumu naw? Peenemts. Papildinajums pee 29. paragrafa.

(Paleef sem §29. weenigi: notis [drutatas]).

Cebildumu naw? Peenemts. Muijojami ar 5% eewedumu muiju un no jauna nahf flahf 53. a paragrafs.

(Pulkstenu dasas).

Cebildumu naw? Peenemts. Muijojami ar 15% eewedumu muiju: 86. paragrafs.

(Paleef sem §86. weenigi: pulkstenu [gatawi]).

Cebildumu naw? Peenemts. 89. paragrafs.

(Paleef sem §89. weenigi: stahdu eka [ehshanai neletojama], isnemot fokos eku).

Cebildumu naw? Peenemts. Tad nahf eewedu muija uf kino film am.

(Eewedu muija uf kino filmam: a.) positifas filmas 6 rub. no mahrzinās, brutto swara; b.) filmu negatiwi un negatawas filmu lentes 3 rub. no mahrzinās brutto swara)

Wahrds Rambalam.

St. R a m b a l a (Latgales semneeku partija): Zeenijamee Satwerimes Sapulzes lozeklu fungi! Romijas projekta positifas kino filmas; t. i. filmas ar gatawam fotografijam, ir apliktas ar muiju: 6 rubleem no mahrzinās brutto swara. Man leekas, ka ir nepareisi aplikt kino filmas no mahrzinām, jo wifas zitas prezes teef apliktas ne no mahrzinām, bet no winu wehrtibas. Sewischki kino filmas, furu wehrtiba naw atkariga no swara, bet no fatura. Kino filmas, kuras ir no schelatina platitem, kuras ir tit weeglas pehz swara, aplikt tikai ar 6 rubleem mahrzinā, tas ir pareisaki fakot strihpot pawisam to muiju, jo 6 rubli par mahrzinu kino filmu naw nekahda muija. Leelaka filma, grandiofs romans 5, 6 waj 7 dasas war swehrt maksimuma 20 lihds 30 mahrzinās. Ta tad kino filma, par furu teef isdots ahrsemes waluta 100 waj 200.000 marfu, swer 20 waj 30 mahrzinās un par winu buhs jamakfa nodoflis tikai kahdi 150 waj 180 rubli leels. Eewedot scho filmu un isdodot to kino eestahdem daschadas Latwijās pilsehtās, eewedejs pelna pehz tagadejās prakses 100 waj 200%. Ta tad eewesdams filmu par 100 waj 200.000 rublu un pelnidams otrus 200.000 rublus winsch makfa nodofli tikai 150 lihds 180 rubli tai laika, fur kabinetis ir isfludinajis „Waldibas Wehstnesi“ muijas projektu, fur tahdi preefshmeti, fa, peemehram, weenfahrschs rakstams papirs, weenfahrschas pogas, adatas, naglas, ko Latwijā newar pagatawot un kas plashakai publifai ir nepeezeeschami wajadfigi, ir aplikti ar 25% muijas. Turpretim kino filmas, par furam Latwijā gadā isdod no 18 lihds 30.000.000 rublu uf ahrsemem, newar peefskaitit pee nepeezeeschami wajadfigem preefshmeteem, waj pee tahdeem, kas buhtu wajadfigi plashakam mafam, bet peeder pee tahdeem preefshmeteem, bes fureem Latwijā waretu istift. Ra redsam, tad kaiminu tautas — Somija, Polija un Jgaunija, ir aisleeguschas kino filmu eeweschanu no ahrsemem (sauzeens no weetas: „Naw aisleegts!“). Pehz man peenahfuscham sinam ir aisleegts, tikai Leetawa ir atkauts. Ta

tad mehš par luxus leetu, par ispreezas preekščmetu, ļaujām isdot uš ahrsemem 18 lihdš 30.000.000 rublūs gadā. Pehž manām domām, tahdi muitas noteikumi uš kino filmam naw pareisi, tadehl eš listu preekščā wahrduš: „positiwās filmās 6 rublu brutto šwarā“ šrihpot un to weetā list „25% no wehrtibas“. Ja mehš waram aplikt ar 25% tahdas leetas, kā pogas, adatas un naglas, kuras wajadšigas wiseem eedsihwotajeem un kuras Latwijā newar pagatawot, tad filmās, kuras wajadšigas tikai kā ispreezas preekščmetš un kurām mahšklas wehrtiba ir loti masa, kuras, taisni otradi, atwell publiku no mahšklas eestahdem, nebuhtu nepareisi aplikt ar 25% nodokli. Weenigais eebildums, kuru waretu zelt pret nodokli uš kino filmam, buhtu tas, ka Latwijā eewedamās filmās teek isleetotas Latwijā un tad pahrdotas tahlat uš ahrsemem un tahdā kahrtā, ja filmās apliktu ar augstu multu, tad zeltos eerunās, ka filmās no Latwijas newar list pahrdotas uš ahrsemem. Šhis eebildums wišā šawā pilnibā neistur kritikas tadehl, ka leelakā dala filmu teek noleetotas tā, ka winas ir gruhti pahrdot uš ahrsemem, jo tas, kas eewed filmās, isihre kinematografeem ne tikai weenā pilsehtā, bet otrā, treschā un zeturtā un lihdš tam laikam, kamehr filmās apštaigā wišas Latwijas pilsehtas, winas teek noleetotas, šaplehtas, tā ka tahdu filmu ir gruhti pahrdot uš ahrsemem. Ahrsemēs filmu eeweschana ir no weenas pušes aprobeschota un no otras pušes ahrsemneeki war tikpat weegli un ar tahdu pat šajehgu nopirkt filmu šopijas taisni no šabrikam. Šebildums waretu buht wehl otrs, ka aplekot kino filmās mehš apgruhtinam weetejos kinematografuš un šewiški tadehl, ka kinematografi dōd deesgan leelu nodokli pilsehtam. Šhis eebildums ari newaretu darit nekahdu eespaidu uš filmu apliškšanu ar multu tadehl, ka pateizotees tam, ka filmās naw apliktas ar nodokli, weena dala pelnās kriht newiš kinematografu ihpašchneekem, bet leelā dala šhis pelnās kriht kino filmu importeeru šabatā. Pašchwaldibas eestahdes buhs špehjigas nodokli no kinematografeem nemt lihdšchinejā mehra, pat tanī gadījumā, ja muita tiks pazelta.

Prešidents J. Šchafste: Waj neweens wairak pee wahrda nepeeteizas? Šš luhgšchu referenta aššaušmi.

Referents A. Bušchewižs: Finanšu un budščeta komišjā šhis ļaujums par multu uš filmam tika apšpreests, bet tikai žitadā weidā nekā Kambalas kungs leek preekščā. Tika apškatits, waj ir wehrtis winas wišpahr aplikt. Tika aššahdits, ka ispreezas nodoklis ir weens no galweeneem nodokleem pilsehtā un ka wišleelakais nodoklis kriht uš kinematografeem. Pilsehta ir špeesta aš lihdšeku truhkuma kinematografuš ismantot, žil ween eespehjamš un žiltahl filmās šhe top leetotas, winas tā tad ir ļau peeteekošchi apliktas. Šef tam filmās te nepaleek, bet eet tahlat. Igaunijas un žitu ļaiminu walstu filmu apghdaschanas žentrale atrodas te Rīgā un aplekot filmās ar augstu multu, ta buhtu špeesta pahrzeltees uš žitureeni. Šo komišjā ir atšinuši par newehlamu un tadehl ta ir pret multas paaugštinajumu.

Prešidents J. Šchafste: Preekščlikums, kuruš ir eesneegts, škan tā:

„Leekam preekščā nodalijumā a) pehž wahrdeem „positiwās filmās“ šrihpot wahrduš „6 rubli mahžinaā no brutto šwara“ un to weetā list „25% no wehrtibas.“

Referents isšafas pret šcho preekščlikumu. Šš listu winu tagad uš balšochanu un luhdšu pazeltees toš, kas ir par šcho preekščlikumu. Par preekščlikumu ir nodotas 15 balšis. Šā tad nepeeteekošchi, ļai preekščlikumu

peenemtu. Tagad es līkšhu pašhu šho nodokli us filmam us balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Ur wišam balsim, 10 atturotees, šhis nodoklis ir peenemts. Tad pavildinajums pee noteikumeem par foku iswedu muihu. Formuleta peesihme 2. pee pirmā panta.

(Pavildinajums pee noteikumeem par foku iswedu muihu [peenemts Satwerismes Sapulzes plenaršehde 9. nowembri 1920. g. „Waldbibas Wehstnescha“ Nr. 262 — 1920. g.]

Peesihme II. pee I. punktā § II:

„Tirdsneeziibas-ruhpeeziibas ministrijai peeschirta teesiba atmaksat foku iswedu muihas nodokli pašchwaldibas eestahdem, ja iswedamee fokū isstrahdati un teef eksporteti no pašcham pašchwaldibas eestahdem.)

Wahrds Seezeneekam.

V. Seezeneeks (semneeku šaweeniba): Papildinajums, kas ir eenests pee § 11. pirmā punktā ar peesihmi 2., naw ne ar fo isskaidrojams, ihpašchi wina wajadsiba. Ja reis tirdsneeziibas un ruhpeeziibas ministrim teef dota teesiba atmaksat iswedu muihu pašchwaldibam, tad kapehz gan newaretu tift dotas teesibas atmaksat iswedu muihu ari ziteem, kā peemehram kooperatiweem. Tahlak, kapehz nedot teesibas atmaksat muihu laufhaimneekem, kas warbuht pašchi no šawa mešha, šagatawojot fokus preekšč eksporta; un toš gribetu eksportet, warbuht aif teeshaš wajadsibas, lai waretu atjaunot šawas mahjas. Ša ša te ir taišits isnehmums weenigi preekšč pašchwaldibam, tad tahdu teesibu waretu peeschirt isnehmuma gadijumā kā aisdewumu pašchwaldibam. Bet tas ari naw teifts, bet weenigi tirdsneeziibas un ruhpeeziibas ministrim ir teesiba dot šawu atlauju fokū iswedmuihu atmaksat. Ša tad wini war pirkt fokus un līk apstrahdat un beigās bes muihas iswest. Wajaga eedomatees, šahds stahwolliš tad pee fokū apstrahdashanas buhs, kad šatra pašchwaldibas eestahde warēs ar to rehšmatees un kad reis pašchwaldibam ir teesiba to prasit, tad es nesaprotu, kā lai tirdsneeziibas un ruhpeeziibas ministrs taiša isnehmumu ar weenu waj štru, ja wina war prasit 20% muihas atmaksu no iswedameem šokeem. Šad isnahk tas, ka wišpahrigi šahks tirtotees wišas pagasta un pilšehtas waldeš ar šokeem. Galu galā naw nosihmes tam, ka us preekšču pašhaw muiha, bet taišit muihas šifuma isnehmumu tīkai preekšč pašchwaldibas eestahdem un ar to noteikumumu, ka tirdsneeziibas un ruhpeeziibas ministrijai ir teesiba to atmaksat, tad tam newar peekrist. Šapehz mans preekščlitums ir — peesihmi pee panta strihpot.

Presidents J. Šchakste: Neweens wairak pee wahrda nepeeteizas? Es luhgšhu referenta atšauksmi.

Referents A. Bušchewižs: Man jaiššafas komištjas wahrda pret Seezeneeka kunga eesneegumu. Leeta ša, ka pašchwaldibas eestahdes war wišur fokus pirkt un tad bes muihas tahlak pahro newar. Pehz eenestā papildinajuma winam pašcham materiali jaišštrahda un ja Seezeneeka kungs buhtu pamatigi ištajis noteikumus, tad wišch ar šawu apgalwojumu nebuhtu nahzis. Šata, ka nešot kontroles pār pašchwaldibas eestahschu mešhu operazijam, bet pašchwaldibas eestahdes war pirkt mešhu ismantoshanai tīkai no waldbibas, šura tā tad šau špeesta zelma naudās deht ween usturet atteezigu kontroli. Ša kā man leekas, ka tā, kā Seezeneeka kungs grib eestahšit, leeta nestahw un eemesiš, šamdeht komištja bij pār pašchwaldibu atšwabinašhanu no iswedu muihas, ir tas, ka pašchwaldibas špeestas išpildit

toš pašchus ufdewumus, ko walstis. Winai tam noluhkam tāpat wjadfigi lihdsekli, kā walstij. Senahkumi no nodolkeem nepeeteel un tapeh3 pašchwaldibas eestahdem jaattihsta pašchdarbiba un to ar ņemem war attihstīt pagaidam mešhos. Tee buhtu tee motiwi, kapeh3 finanšu un budsčeta komiņija par pašchwaldibu atņwabinaņšanu no muitas iņfazijās, un teksts, ka tirdsneezibas un ruhpneezibas ministrim teesibas atmaņkat, bet ne atlaiņt muitu, peenemts tadehl, lai tiktu registrets, zif leelu pabalstu walstis tahdā weidā ņneeds pašchwaldibas eestahdem.

Presidentis J. Tņchakste: No Seezeneeka eeneņtais preeņņchlikums ņkan tā:

„Leeku preeņņchā papildinajumā pee noteikumeem par toku iņwedu muitu no 9. nowembra 1920. gada: peesihmi 1. § 11. strihpot.“

Referents iņfakaš pret ņcho preeņņchlikumu. Eš liņņchu winu uņ balsoschānu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par Seezeneeka preeņņchlikumn. Tagad luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ņcho preeņņchlikumn. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsoschānas. Par Seezeneeka preeņņchlikumu nodota 51 balis, pret to 57 un atturejuņhās 4. Tā tad ņchis preeņņchlikums atfriht. Eš tagad liņņchu pantu uņ balsoschānu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ņcha panta peenemņšanu. Naw. Kaš atturas no balsoschānas. Naw. Pants. Peenemts. Tagad eš liņņchu uņ balsoschānu wiņu ņcho eesneegto un apņpreeņto likumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ņchi likuma peenemņšanu. Luhdsu peesehstees. Tagad luhdsu peezeltees toš, kaš ir pret ņchi likuma peenemņšanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsoschānas. Weens. ņchis likums ir peenemts.

Nahkoschais deenas kahrtibas punktis ir likums par Satwerņmes Sapulzes amnestijas akta papildinaņšanu. Referents Holzmanis.

Referents W. Holzmanis: ņchis likumprojekts ir eesneegts no wairakeem Satwerņmes Sapulzes lozelleem, daschadu frakziju preeņņchņstahweem. Likums, kuru eš zelu preeņņchā, negrib dot neka jauna; wiņņch grib tikai iņlabot weenu kluhdu, kaš ņawā laikā tifa peelaiņta, peenemot Satwerņmes Sapulzes amnestijas aktu. Rā to katrs war pahrleezinatees no amnestijas komiņijas protokoleem, tad komiņija ir nolehmuņi amnestet ari toš noseegumus, kuri ir mineti fodu likumu 130. pantā. ņchis komiņijas lehmums ir tizis peenemts gandrihs weenbalsigi, bet wiņņch naw tizis realisets weenigi tehniskās pahrņtatichānās dehl. Leeta tahda, ka pee amnestijas akta galigās redigeshānas aif pahrpratumā ņchis 130. pants weenfahrņchi iņkritis laukā un Satwerņmes Sapulze peenehma amnestijas aktu, neeweetojot winā 130. pantu. Zehlās ņinama netaiņniba. No weenās puņes wairakam personam, kuras bij wainigās 130. pantā paredsetos noseegumos, bija jaiszeesch fods tikai aif komiņijas pahrņtatichānās. Lai ņcho kluhdu iņlabotu, lai ari ņchim personam tiktu peeschiarta pahrņhpumu aifmirņtiba, Satwerņmes Sapulzes amnestijas komiņija eerosināja jautajumu par amnestijas akta papildinaņšanu. ņcho eerosinajumu pabalņtija gandrihs wiņas Satwerņmes Sapulzes frakzijas. ņchis jautajums ir komiņijā apņpreeņts, ir weenbalsigi atņhts, ka pateesham ņchis papildinajums, kursch pateesiba ir tikai formelas dabas, ir peenemams un peenemams ņteidņigi. Romiņija uņtur ņteidsamibu.

Presidentis J. Tņchakste: Romiņija leel preeņņchā peenemt ņcho likumu ņteidsamibas kahrtibā. Eš liņņchu uņ balsoschānu ņteidsamibu. Eš luhdsu

pazeltees toš, kas ir pret steidsamību. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir atturejufchees no balsofchanas. Naw. Steidsamiba weenbalsigi peenemta. Teef atflahtas wispahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas? Es liffchu uf balsofchanu pahreju uf pantu lasifchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uf pantu lasifchanu. Luhdsu pazeltees, kas atturas no balsofchanas. Naw. Pahreja uf pantu lasifchanu weenbalsigi peenemta.

Wirsraksts:

(Lifums par Satwerimes Sapulzes amnestijas akta papildinaschanu).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(Satwerimes Sapulzes 1920. g. 19. augusta amnestijas akta III. nodatas 9. pantā peewesto sodu likumu pantu usftaitijumu papildinat ar 1903. g. sodu likumu 130. pantu).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Schis lifums stahjas spehta no ta isfludinaschanas deenas).

Cebildumu naw? Peenemts. Es liffchu tagad scho likumu wisā wifumā uf balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par schi likuma peenemfchanu. Luhgtu peefehstees. Tagad luhdsu peezeltees toš, kas ir pret schi likuma peenemfchanu. Naw. Es luhgtu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Uri naw. Schis lifums weenbalsigi peenemts.

Tagad es luhdsu redakcijas komisijas sinotaju. Wahrds peeder redakcijas komisijas referentam Salnim.

Referents H. Salnis: Ighahjufchu reisi pee likuma par administratīvām teefam tifa peenemti pahrlabojumi. Juridifkā komisija toš ir tagad ftatijufi zauri un atfinufi, ka nekahdu pahrlabojumu un pretrunu pehz fatura tur naw. Tapehz es luhgtu schoš pahrlabojumus peenemt. Tad ir lifums par armijas ekonomifko weifalu. 1. pantā, „apfardsibas ministrija“ rakstams ar leelo burtu. 3. pantā „ekonomifkais weifals un pee wina“, wahrda „wina“ weetā liff „ta“. Tāpat otrā rindinā „Weifals ar wifām wina eestahdem“ liff „wina“ weetā „ta“. Tāpat 5. pantā „apfardsibas ministrija“ rakstams ar leelo burtu. 8. panta beigās liff „Utkauju wajadfigo pretfchu eewefchanai no ahrfemem armijas ekonomifkam weifalam isdod tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministrs...“ fche tifa pahrweetoti wahrdi. Tad 9. pantā „pehz winau peederigeem“ liff punktu un fahft ar leelo burtu. 10. pantā „kuras eefneegufe“ weetā „eefneegufi“; „apfardsibas ministrijas“ ar leelo burtu. 11. pantā teifums wahrduš pahrweetojot peenemts schahdā weidā: „Par weifala un ta eestahfchu eeffcheju eefahrtu apfardsibas ministrs isdod instrufkijas pehz wajadfibas.“ 12. pantā punktus afsihmejot leetot ziparu weetā burtus a, b, c, d, e, f, g, h punktā „pretfchu bojafchanas“ weetā „pretfchu bojafchanos“; punkta otrā rindā newis, „furi atliktoš“, bet „furi paliftu pahri“; „apfardsibas ministrija“ ar leelo burtu.

Presidentis J. Tschakste: Waj buhtu fahdi eebildumi pret fcheem pahrlabojumeem? Ja naw, tad tee peenemti.

Referents H. Salnis: Lifums par juhrskolam. 2. pantā ministriju rakstīt ar leelo burtu. 3. pantā tāpat. 4. pantā zipara „4“ weetā rakstīt wahrdu „ifchetri“ un ziparu „6“ tāpat ar hurteem. 6. pantā „tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministrija“ rakstīt ar leelo burtu. 7. pantā wahrdoš „atsihst par derigām fugneezibas usdewumus ispildit“ strihpot „ispildit“ un rakstīt „atsihst par derigām fugneezibas usdewumeem“. 8. pantā „klaja“ rakstīt ar burtu „h“. Peefihmē „par braufschanu sem 15 gadeem“ weetā liff „par

braukšanai pirms 15. gadeem", 10. pantā „tirdzniecības un rūpniecības ministrija” rakstīt ar leelo burtu. Otrā nodalā 10. pantā ir ielaišts starp wahrdeem „waj” un „tee” wahrds „ja”. 12. pantā newis „usturetāis” bet „usturetājs”. 14. pantā newis „usturās” bet „usturetās” un ministrijas nosaukumu ar leelo burtu. 15. pantā newis „spezial”, bet „spezialu”. 18. pantā newis „paschwaldības eestahschu” bet „paschwaldības eestahdes” un starp „isdeewumeem” un „no” eelikt wahrdu „un”. Tad teikums flanetu: „un no diweem audseku preeschstahwjeem”. Tad 20. pantā punktus atshmet ne ar zipareem, bet ar burteem, kā jau tas mums ir peenemts.

Presidents J. Šchafste: Wahrds Nonahzam.

D. Nonahzš (semneeku saweeniba): Man jaaisrahda pehz manaš pahrlēezības, uš nepareisibu, ka mehš likumos eestahdes un amata personāš apshmejam ar leelo burtu. Warbuht tas noteek aif fewiščas goddeewibas, bet rakstibā tahda ir leeka un to wahrdu ir pahraf dauds. Es atšauzoš uš walodneeku apšpreedi, kas notika wairaf nekā gadu atpakal, kurā bija ne tikai walodneeki, bet ari waldības eestahschu preeschstahwji, un tur tika taišits prahtigs lehmums — wišpahr atturetees no eestahschu un amata nosaukumu apshmešanaš ar leelo burtu. Buhtu tikai dašchi išnehmumi, kuri buhtu rakstami ar leelo burtu, peemehram: Satwerfmes Sapulze, Sautas Padome, bet pilnigi ir išlehgts ka ar leelo burtu jarašta ministrš, departamenta direktors u. t. t. Tapehz es pee stenogramu redigēšanaš turejoš pee šchis apšpreedes lehmuma un es pee ta turejoš ari forigedams redakzijas komišijas sinojumus. To es pasinoju tagad atklahtibā. Warbuht šapulze lems turetees pee zitas kahtības, tad es to ari darišchu, bet tomehr man ir jāfaka, ka es neatrodu par wajadšigu rakstii wišus departamentus, ministrus un ministrijas ar leelo burtu, — tad rakstiba paliktu pahraf raiba. (Šauzeens pa kreisi: „Waj ministru presidentu rakstii ar leelo, waj ar mašo burtu”?).

Presidents J. Šchafste: Wahrds referentam.

Referents H. Šalniš: Man ir jaaisrahda Nonahza fungam, ka te naw runa par kahtu godbijibu, bet par to zitu. Komišija atšina, ka ministrijas nosaukums rakstams ar leelo burtu tamdehl, ka ministriju ir wairaf un atfewiščas ministrijas nosaukums uškatams kā ihpachwahrds. Es domaju, ka tas nekahdu apjukumu neenešis. Redakzijas komišija no tahdas domas wadijusees un lihds šchim pee tās turejusees. Ja šapulze domā zitadi, tad redakzijas komišija to ari eewehros.

Presidents J. Šchafste: Man formelš preeschlikums nekahds naw eenahzš. Waj buhtu kahti eebildumi pret redakzijas komišijas sinojumu? Ja naw, tad tas ir peenemts. Lihds ar to ir šchis šehdes deenas kahtiba išsmelta.

Naktoščā fēhde rihtu pulkst. 5. pehz pušdeenas.

(Šehdi šlehdš pulkstens 9. wafarā).

III. sēfijas 17. sēhde 16. martā 1921. gadā.

(Atklahta plkst. 6 pēc pusdeenas).

Likums par teesu isdewumeem (steidsamibas fahrtā peenemts diwos lasijumos). — Likums par dascheem atweeglinajumeem ruhpnēezibas atjaunoschanā. — Sozialdemokratu peeprojijums par isglichtibas ministra Plahla darbibu.

Prezidents J. Šchafste: Satwerfmes Sapulzes sēhde atklahta.

No cenahkufcheem likumprojekteem ir janodod atteezigam komisijam: Likums par Latwijas peeweenoschanos starptautiskam Sarkanam Krustam uš Šhenewas 1906. gada 6. julija konwenzijas noteikumeem. Nododams ahrleetu komisijai. Gebildumu naw?

Uš deenas fahrtibas pirmā weetā nahks: Likums par teesu isdewumeem. Referents W. Holzmanis.

Referents W. Holzmanis (sozialdemofrats): Mani kungi, Satwerfmes Sapulzes lozekli! Latwijas parlamenta pastahwešchanas laikā jau trescho reisi teef apspreests jautajums par teesu isdewumeem. Pirmo reisi šhis jautajums tika apspreests ihši pēc paschas walsts nodibinaschanas, 6. dezembri 1918. gadā, peenemot Sautas Padomē likumu par Latwijas teefam. Otrreisi šhis pats jautajums tika apspreests pagahjuschā gada janwari un trescho reisi pee šhi pascha jautajuma mehš stahjamees tagad. Sagadejais likums par teesu isdewumeem ir isdots jau 15. nowembri 1920. gadā; 16. julija likuma fahrtibā. Šhis jaunais likums bija isfaukts no diweem eemesleem. Weens eemesls ir tas, ka prakse peerahdijusi, ka teefa pee teem famehrā semeem teefas isdewumeem, furi pastahweja, ir strahdajusi ar milsiņu defizitu. Lai šcho defizitu kaut zil waretu segt, teefleetu ministrija atfina par nepeezeeschamu teesu isdewumu takši paaugstinat. Otrā wajadsiba, kura isfauza šcho likumu, bija wajadsiba sakfanot pastahwoscho wezo likumu ar abām nowelem par teesu isdewumeem un weikt sinamā mehhrā kodifikatorisko darbu, apweenojot weenā likumā wifus atfewischkus noteikumus, furi šawā laikā ir isdoti par teesu isdewumeem.

Atteezibā uš teem pahrgrosijumeem, furi šchāt jaunā likumā ir eewesti, es gribu konstatet, ka šche teefas nodoklis no 3% ir paaugstinats lihds 4%. Pastahwoschā taffe par kanzlejas lolschnu nodokli u. t. t. paaugstinata. Ir eewesti jauni noteikumi par teesu marlam un par wiku leetoschanas fahrtibu. Juridiskā komisija, kura apspreedā šcho waldibas isdoto litumu, ne wifos punktos ir peefritusi waldibas litumam un ir eenesusi šawus pahrlabojumus, pee kam daschi no šcheem pahrlabojumeem atzet pat tahdas tefes, kas šawā

laikā ir peenemtās no Sautas Padomes. Peemehram, juridiskā komisija nwareja peekrist tam noteikumam, kuraš sawā laikā ir peenemts no Sautas Padomes, ka par pahršuhdsibam, kuras eet kafazijas fahrtibā, teef nemts teefas nodoklis. Juridiskā komisija atrada, ka šchis noteikums par teefas nodokļa eeweschamu kafazijas instanžē, wareja pastahwet tikai tani laikā, tad kafazijas droščibas nauda bija pahrat neeziga. Bet nesen atpafak šchai augstā namā ir peenemts likums, kas leelā mehrā paaugstina kafazijas naudu un lihds ar to atkriht wajadsiba beš šchis kafazijas droščibas naudas nemt kahdu zitu nodokli. Beš tam ir šchlehrščli teefas nodokļa nemščanai kafazijas instanžē. Galwenais šchlehrščlis ir tas, ka ne weenmehr ir eespehjams noteift to prasibas apmehru, pehz kura šchis procentualais nodoklis waretu tift aprehkinats. Pahrsuhdsot us trescho instanži prasitajs prafa peespreest newis sinamu sumu, bet winsch tikai luhds atsiht kluhdu likuma peemehroščanā no teefas pufes. Tā tad eet runa ne wiš par sinamu sumu, bet gan par likumu, kura wehrtibu tatschu newar aprehkinat naudā.

Otrs pahrlabojums, kuru juridiskā komisija eenesa waldibas likumā, atteežas us teefas isdewumu atmaksu. Lihds šchim likumā pastahweja noteikumam, ka, ja prahwneeki pirms leetas isšpreeščanas islihgst, tad šchai gadijumā wineem atmaksajami tee teefas isdewumi, kuri teefā eemaksati. Juridiskā komisija ar šcho wežā likuma noteikumu nwareja apmeerinatees un nahza pee flehdseena, ka šchis noteikums ir atzelams. Gemesls ir fefošchs: teefa pirms špreeduma taisščanas weiz sinamu darbu; ja ari prahwneeki islihgst un teefa teef atswabinata no pascha špreeduma taisščanas, tad tomehr teefa weikusi sinamu darbu un ja prahwneekeem teef atmaksati teefas isdewumi, tad šchee publini, kas peelikti, lai prahwneeki šalihgtu, paleef neatmaksati. Juridiskā komisija atsina, ka ja mehš stahwam us tahda weedokla, ka teefas darbiba jaatmaksā, tad mehš newaram atmaksat isdewumus teem prahwneekeem, kuri islihgst. Uis šchi gemesla juridiskā komisija atsina, ka šchis noteikums par teefas isdewumu atmaksu atzelams.

Treschais pahrlabojums atteežas us teefu martu leetofšanas fahrtibu. Waldibas likuma redakzijā bija noteikts, ka teefu markas, at kurām dsehščams teefu nodoklis, teef pahrdotas priwatām personam teefu eestahdēs un tikai katram atfewisščkam gadijumam nepeezeeschamā wairumā. Turpretim walsis kafe winas pahrdod teefu eestahdem. Juridiskā komisija atsina, ka šche buhtu neweetā eerobeschot priwatu personu teefibu pirkt markas, ka naw dibinata motiwa neatlaut, peemehram, adwolateem pirkt teefu markas, zil wineem wajadsigs. Weens motiws tikai waretu buht un tas ir tas, ka teefu markas ir weegli wiltojamas. Un tad, kad tās teef isplatitas zaur priwatpersonam, ir dota eespehja winas wiltot. Otrs eebildums waretu buht tas, ka teefās naw peeteefošcha daudsuma teefu marķu un tamdehl, ja atlaus atfewisščkam personam leelā kwantumā pirkt markas, tad warēs notift, ka weena atfewisščka persona nopirks wišu azumirlli teefā efoscho marķu krahjumu un teefa paliks beš markam. Debatejot šcho jautajumu apafschkomisijā, ta nahza pee diwejada flehdseena, t. i. nwareja weenotees un peenehma diwus wariantus. Weens wariantš bija tahds, ka ir atlaufs pahrdot teefu markas neaprobeshotā daudsumā, otrs wariantš — ka ir atlaufs pahrdot teefu markas tikai noteiktā daudsumā. Galu galā, kad šchis jautajums nahza preeščā plenarā komisijā, tad ta ar balšu wairakumu nolehma atkahptees

no waldibas redakcijas un eewest noteikumu, ka teefu eestahdes war pahrdot teefu markas priwatam personam neaprobeshota daudsumā.

See ir tee galwenee pahrlobojumi, kahdi eenesti no juridiskās komisijas.

Bes tam ir loti daudsi redakzionelas dabas pahrlobojumu, bet ja runā par prinzipieleem pahrlobojumeem, tad man jopakawejas tikai pee weena, 6. dezembra 1918. gada likumā ir noteikts paseminats teefu nodokļa apmehrs prasibās, kuru wehrtiba nepahršneeds 300 rubluz. Šchis noteikums atfahrtots waldibas 16. julija fahrtibā isdota likumā. Juridiskā komisija atfina, ka skaitlis 300 rubli ar muhsu tagadejo walutas stahwolli nekahdā finā naw fastanojams un katrā finā paleelinams. Komisija apstahjās pee 1500 rubleem, jo ta ir ta sumā, kura ischkir leetas peekritibu meerteefnescheem un pagasta teefai. Tahdā fahrtā komisija atrod, ka paseminats teefas nodoklis nemams prasibu fuhdsibās, kuru wehrtiba nepahršneeds 1500 rubluz.

Weidsot manu referatu man jakonstatē, ka waldibas isdota likumā par teefu isdewumeem, kā ari juridiskās komisijas preekschā zeltā tekstā ir eewee-fuschās kluhdas, kuras es luhgtu sche islabot. Kluhdas ir otrā nodalijumā pantu usftaitijumā. Sche pehz 853¹ panta jaeewed 853² un 853³. Juridiskā komisija luhds scho likumu peenemt steidsamibas fahrtibā.

Presidents J. Šchakste: Komisijas referents leef preekschā scho likumu peenemt steidsamibas fahrtibā. Es lischu us balsoschanu steidsamibu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret steidsamibu. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas? Naw. Steidsamiba weenbalsigi pee-nemta. Seele atfahatas wispahrejas debates. Neeuens wahrdu newehlas; es lischu us balsoschanu pahreju us pantu lasischanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahreju us pantu lasischanu. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas? Naw. Pahreja us pantu lasischanu pee-nemta. Wirskraftis ar eewadu. I. nodala.

(Likums par teefu isdewumeem. Pahrgrosot atteezigos noteikumus un atzelot 1920 g. 26. janwara („Waldibas Wehtnesis“ №27) likuma 1. panta a un d punktus un 2., 4. un 8. p. p. nofazit:

I.

Ziwilprozesa likumu pirmās grahamatas 15. nodatu (1914. g. isdewums) isteift jefoschi:

Par teefu isdewumeem).

Cebildumu naw? Peenemts. 200. pants.

(Eetās pee meerteefnescheem uu apgabalteesās kā otrā instanzē stempelnodoklis naw nemams).

Cebildumu naw? Peenemts. 200¹. pants.

(Meerteefnescheem peekritoshchās ziwilleetās nemams walsts labā: 1) teefu nodoklis, 2) lischanu nodoklis, 3) tanzlejas nodoklis us jefoscho noteikumu pamata (200². 201² p. p.).

Cebildumu naw? Peenemts. 200². pants.

(Teefu nodoklis nemams prasibu leetās: 1) pirmā instanzē par katru rakstiski waj mutiski peeteiktu prasibas fuhdsibu, par katru pretprasibu un atfahskmi pret aismuguras spreedumu — 4%, bet 1500 rbl. nepahršneedsfoshchās prasibās — 3% no prasamās waj apstribdamās sumas; 2) otrā instanzē — par katru apelazijas fuhdsibu — 4%, bet 1500 rbl. nepahršneedsfoshchās prasibās — 3% no prasamās waj apstribdamās sumas

Nowehrejamu prasibu leetās teefu nodokli nofaka teefa, taisot spreedumu, apmehra no 10 — 400 rbl.

Teefu nodoklis nemams pilnos rublios, noapatojot nepilnos rubluz walsts labā).

Cebildumu naw? Peenemtš. 200³. pantš.

(Lofšĥau nodoklis nemams weena rubļa apmehā par katru žiwilleetā eesneegto luhguma lofšni un tam peelifta waj leetā eesneegta dokumenta, kā ari katru prahwneeku eesneegta papira lofšni.

Par mutišteem luhgumeem nemams nodoklis kā par weenu lofšni.

Pe e š i h m e. Par mutišteem luhgumeem, kuri iščĥirami beš ņewiščkas teeščasĥanas darbibaš, kā peemehram luhgumeem išdot norakstus, uščinas, išpildu rakstus u. t. t. lofšĥau nodoklis naw nemams).

Cebildumu naw? Peenemtš. 200⁴. pantš.

(Teesu un lofšĥau nodoklis naw nemams: 1) prašibu leetās, ja prašibas ņuma nepaħrņneeds 500 rbl., 2) žiwilprašibaš, kas peeteiķtas kriminalteeščā (5. p.), 3) no waiķšis paħrwaldem ar eestahdem ar waiķšis paħrwaiķĥu teeščbam.

Pe e š i h m e. Atšwabinatas no teesu nodokļa ņamaščas nepilngadigo audšinasĥanas un laboščanas eestahdes un paliħdšibas beedribas tahdām peršonam, kas išlaiķtas no eeslobšišĥanas weetam).

Cebildumu naw? Peenemtš. 200⁵. pantš.

(Prašibas ņuhdšibu un jebkuru žitu luhgumu atstahj beš tahlatwiršišĥanas, ja teem naw peelifti no luhdšija peenahšoščees nodokli (200² — 200³ p. p.). To ņamaščai luhdšejam dod 7 deenas laika liħdš ar werštu terminu. Peħž šĥi termina notežjuma rakšištu luhgumu iščneeds luhdšejam atpaķat, bet mutiķtu luhgumu atstahj beš žaurķatīščanas un peħž tam luhgumu newar atšauņot žitadi, kā no jauna eesneedšot luhguma rakštu).

Cebildumu naw? Peenemtš. 200⁶. pantš.

(Prahwneeku eemaķataiķ teesu un lofšĥau nodoklis wineem iščneedšams atpaķat: 1) kad prahwneekš, pirms wina luhgumam, atšauķšmei waj ņuhdšibai dots kautķahds wiršeens, pašino, lai toš atstahj beš žaurķatīščanas; šĥahds luhgums jāpeeteiķ ne wehlat kā mehneščha laika no nodokļa eemaķas; 2) kad meerteēšneščis leetu kā nepeekritigu winam peħž leetu šĥirās nepeenem išteesĥanā).

Cebildumu naw? Peenemtš. 200⁷. pantš.

(Mašturigi prahwneeki atšwabinami no nodokļa ņamaščas (200², 200³ un 201. p. p.), kad meerteēšneščis atšiniķ, kā wini nešpeħj toš ņamaķat. Par atšwabinasĥanu no nodokļa ņamaščas, kā ari par šĥahda luhguma atraidīščanu meerteēšneščis taiķa ņewiščķu leħmumu atteēžibā uš kairu leetu un katru peršonu, kas luhgumu eesneeguš. Šĥee leħmumi naw paħrjuhdšami.

Darbineeki, strahdneeki, kā ari winu gimenes ložekli, kuri žel prašibas pret darba dewejeem par darba špeħjas ņaudešĥanu waj mašinasĥanu, kā ari wiņas peršonas, kuras žel prašibas, pamatojotees uš noteikumeem par strahdneeku apdrošinasĥanu pret nelaiķmes gadījumeem, atšwabinamas no nodokļeem beš ņewiščķa meerteēšneščha leħmuma, kā winas toš nešpeħj ņamaķat.

Iščpreešĥot leetu tais peršonas labā, kura išeetojušī mašturibas teeščibas, nodokli peedšenami no peršonas, pret kuru taiķšis špreedums).

Cebildumu naw? Peenemtš. 200⁸. pantš.

(Wainigaiķ nepareišu šinu ņueegšĥanā par ņawu mantibu šodams uš šodu liķumu 161. panta 3. punkta pamata).

Cebildumu naw? Peenemtš. 201. pantš.

(Kanžlejas nodokli pee meerteēšneščeem un apgabalteeščās nemami iščdodot iščpildu rakstus, apleežibas, špreedumu un protokolu norakstus un žitus papirus, diwi rubli pa katru lofšni, šķaitot 25 rindinas par lappuķi.

Senatā kanžlejas nodoklis nemams uš 854. panta pamata).

Cebildumu naw? Peenemtš. 201¹. pantš.

(Teesu, lofšĥau un kanžlejas nodoklis pee meerteēšneščeem nolihdšinams tiķai ar teesu marķam. Paħrmaķatā nauda atšodama atpaķat prahwneekeem. Atliķumus, maķakus par 10 rubleem, pa paķtu waj žaur poliķžitu neiščneeds).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 201². pantš.

Neatfariģi no ūheem noteikumeem teešu isdewumu ūinā, teeūas eewehro ari 839.—890. pantu wiūpahrejuū nolikumuū, ziūtaht minetee nolikumi nerunā pretim ūheem noteikumeem).

Cebildumu nāw? Peenemtš. II. nodala. Gewadš.

(Ziwilprozeūa likumu (1914. gada isdewumš) 841., 842., 848., 849., 850., 851., 853¹., 853²., 853³., 853⁴., 853⁷., 854., 855., 878. un 880¹. pantuū iūteikt ūeūoūhi:)

841. pantš.

(Teeku nodokliū nemamš par praūibu ūuhdūibam, atūauūmem pret aiūmuguraū ūpreedumeem un apelazijaū ūuhdūibam).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 842. pantš.

(Ranzlejaū nodokli nem isdodot ispiibu rakūtuū, dokumentu norakūtuū, uūūinaū un zituū papiruū).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 848. pantš.

(Teeku nodokli nem par katru praūibaū ūuhdūibu — 4⁰%, bet 1500 rubluū nepahrūneedūoūhāū praūibāū — 3⁰% no praūamāū ūumaū. ūahdu pat nodokli nem par pretpraūibam, atūauūmem pret aiūmuguraū ūpreedumeem un apelazijaū ūuhdūibam

Teeku nodokliū nemamš pilnoū rubluū, noapaloūot nepilnuū rubluū walūtiū labā).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 849. pantš.

ūenowehreūejamo praūibu leetāū teeku nodokli noūafa teeūa, taiūot ūpreedumu, apmehrā no 10 lihdūi 3000 rubleem).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 850. pantš.

(Teeku nodokliū par praūibu ūuhdūibam, atūauūmem un apelazijaū ūuhdūibam aprehūinamš pehū ūho praūibaū ūuhdūibu atūauūmju un apelazijaū ūuhdūibu ūkaita, neatfariģi no perūonu ūkaita, kaū tāū kopigi eeūneedū).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 851. pantš.

(Nodokliū par apelazijaū ūuhdūibu waj atūauūmi nemamš no tāū ūumaū, furu ūuhdūejuū pahūūuhdūibā waj atūauūmē praūa peeūpreeūt, waj kuraū peeūpreeūūahuu wiūūū apūrihd).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 853¹. pantš.

(Teeku nodokliū ūamaūūajaūmš:

1) ja nodokli ūuma nepahrūneedū 10,000 rubluū, ar teešu markam waj ūkaidrā naudā;

2) pahrejoū gadijumuū tikai ūkaidrā naudā, kura pret kwihtu eemaūūama walūtiū kaūū).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 853². pantš.

(Teeku marku ūūkiras noūafa teeūleetu miniūtrš ūaūinā ar finanūu miniūtri).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 853³. pantš.

(Teeku markaū pahrdod priwatperūonam teeku eeūūahdēū. Walūtiū kaūe pahrdod markaū weenigi teeku eeūūahdem).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 853⁴. pantš.

(Teeku marku leetoūūanaū, eeūpeeūūanaū, glabaūūanaū, iūūuhtuūūanaū, pahrdooūūanaū, apmaiūaū un iūniihzinaūūanaū kaūrtibu noūafa finanūu miniūtrš ūaūinā ar teeūleetu miniūtri).

Cebildumu nāw? Peenemtš. 853⁷. pantš.

(Rehūtinu weūūanaū un norehūkinaūūanaū kaūrtibu atteezibā uū eeūemto nodokli noūafa teeūleetu miniūtrš ūaūinā ar finanūu miniūtri un walūtiū kontroleeri).

Cebildumu naw? Peenemtš. 854. pants.

(Išdod prahwneekem iſpildu rakstu, ſpreedumu un dokumentu, kâ ari zitu papiru norakstus, kâ ari apleezibas, uſſinas u. t. t., nemams kanzlejas nodoklis 5 rubli no loſſnes, ſkaitot 25 rindinas par lappuſi. Kanzlejas nodoklis nolihdſinams tikai ar teeſu markam).

Cebildumu naw? Peenemtš. 855. pants.

(Katrām rakstam, ko uſ eepreekſhejâ (854.) panta pamata teeſa iſdod prahwneekem, uſſpeeſchams ſihmogs).

Cebildumu naw? Peenemtš. 878. pants.

(Naudas atlikumi, ko prahwneeki eemakſâ iſdewumeem, uſ peepraſhumu atmakſajami. Atlikumus, maſatus par 10 rubkeem, pa paſtu waj zaur poliziju neiſneedſ).

Cebildumu naw? Peenemtš. 880¹. pants.

(Darbineeki un ſtrahdneeki, kâ ari wiau gimenes lozekki, kuri zel praſibu pret darba dewejeem par darba ſpehjas faudeschanu waj maſinaſchanu, kâ ari wiſas personas, kuras zel praſibu, pamatojotees uſ noteikumeem par ſtrahdneeku apdroſchinaſchanu pret nelaimes gadijumeem, bauda maſturibas teeſibas, beſ ſcho teeſibu peeſchirſchanas wineem no teeſas puſes).

Cebildumu naw? Peenemtš. III. nodala ar eewadu.

(Kriminalprozesa liſumu (1914. gada iſdewums) 199. un 985. pantus iſteift ſeſoſchi:)

Cebildumu naw? Peenemtš. 199. pants.

(Par noraksteem no meerteesneſchu un apgabalteeſu kâ otras instanzes protokoleem un ſpreedumeem nemams walſts labâ kanzlejas nodoklis, diwi rubli no loſſnes, ſkaitot 25 rindinas par lappuſi. Maſturigrem noteesateem ſchahdi norakſti iſſneedſjami beſ maſſas. Samakſa iſdarama tikai ar teeſu markam).

Cebildumu naw? Peenemtš. 985. pants.

(Kad pehz ſcho liſumu noteikumeem ſpreedumu, protokola un zitu papiru norakſti jaiſdod leetas dalibneekem ne zitadi, kâ uſ wiau rehſinu, tad no ſcho norakſtu praſitaja nemams walſts labâ kanzlejas nodoklis — peezi rubli no loſſnes, ſkaitot 25 rindinas par lappuſi. Samakſa iſdarama tikai ar teeſu markam).

Cebildumu naw? Peenemtš. IV. nodala ar eewadu.

(Pagasta teeſu liſumu (1914. gada iſdewums) II. grahmatas 6. un 97. pantus iſteift ſeſoſchi:).

Cebildumu naw? Peenemtš. 6. pants.

(Pagasta teeſas peemehrojami ziwilprozesa liſumu 200. lihdi 201. panti (ſchi liſuma I. nodala), eewehrojot ſeſoſchus ſewiſchus noteikumus:

1) Nodoklis (200², 200³. un 201. p.p.) par pirmo instanzi naht pagakſtam par labu un ſamakſajams ne ar teeſu markam, bet weenigi ſkaidrâ naudâ.
2) Renowehrtejamâs leetâs teeſu nodokli (202². p.) noſaka teeſa, taiſot ſpreedumu, apmehrâ no 10 lihdi 60 rubkeem).

Cebildumu naw? Peenemtš. 97. pants.

(Prahwneeki war luhgt, lai wineem iſdod ſpreeduma norakſtu, kuru iſdod ne wehlat kâ triju deenu laika no tās deenas, kad luhgums eenahzis).

Cebildumu naw? Peenemtš. V. nodala.

(Laiſu, kad eewedamas leetoſchanâ teeſu markas, noſaka teeſleetu ministrs).

Cebildumu naw? Peenemtš.

Es liſchu tagad ſcho liſumu wiſâ wiſumâ uſ balſoſchanu un luhdſu

pazeltees tos, kas ir par šhi likuma peenemšanu. Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret šhi likuma peenemšanu. Naw. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas. Naw. Šhis likums weenbalšigi peenemts.

Nahfšchais deenas fahrtibas punktš — Likums par dascheem atweeglinajumeem ruhpnenezibas atjaunoschanā. Referents Bruschiš.

Referents M. Bruschiš: Augstā sapulze! Likums par dascheem atweeglinajumeem ruhpnenezibas atjaunoschanā eenesiš Satwerfmes Sapulzē no fabineta sem nosaufama „Pagaidu noteikumi par ruhpnenezibas atjaunoschanu“. Šhis likums ir statišs zauri 2 komišijās — tirdsneezibas=ruhpnenezibas komišijā un finanšu komišijā un šcho komišiju kopapspreedē. Pehz formas šhis likums pee zaurflatišchanas aiduhrās uš gruhtibam, jo winsch ir nepilnigš un nenoteiktš un eetwer sewi diwas atšewišchās nosares — mitu un nodokli un tā tad šhini weidā gruhti bij eenešt winu Satwerfmes Sapulzē. Turpretim, ja mehš statamees uš šcho likumprojektu pehz fatura, tad israhdas, ka winam ir deklaratiwš faturš un ka winsch prinzipā isteizas par ruhpnenezibas atjaunoschanu. Ja mehš gribetu šcho ruhpnenezibas atjaunoschanu fšneegt ar diweem atšewišchkeem likumeem, ar muiatš likumu no weenas pušes un nodokli likumu no otras pušes, tad winsch nebuhtu pahrredsams un katrs, kas gribetu Latwijā pee ruhpnenezibas atjaunoschanas kertees, newaretu pahrredset, kahdas preefšchrozibas Latwijas wal diba peefšchirtu ruhpnenezibas atjaunotajem. Turpretim šhini weidā, kà winsch šche noteikumos eewehrots, ihšā laikā katram ta leeta ir škaidri pahrredsama. Beš tam jautajumi par tirdsneezibas un ruhpnenezibas atjaunoschanu naw Satwerfmes Sapulzē lihds šhim laikam wišpahr wehl apspreesti. Tā tad ari komišijam daschahdos jautajumos par tirdsneezibas un ruhpnenezibas atjaunoschanu weenmehr jaatduras uš gruhtibam; jo mums naw sinams wišpahrigš Satwerfmes Sapulzes ušfkats ruhpnenezibas jautajumos. Tadehl, lai reis par wišam reifem škaidribu waretu fšneegt, ir eefneegiš šhis likumprojektš, lai Satwerfmes Sapulze nemtu stahwofli un nosprauštu linijas, kahdās lai ruhpneneziba atjaunotos. Tadehl aif šcheem diweem eemesleem tirdsneezibas un ruhpnenezibas komišija ir atradufi par wajadsigu šcho likumprojektu eenešt Satwerfmes Sapulzē. Tai pašchā laikā šhis likumprojektš issakas prinzipā, uš kahdeem pamateem tirdsneeziba un ruhpneneziba buhtu atjaunojama un šchee pamati fšan — uš protekzionifma pamateem, lai ahrfemes kapitali eepuluhstu Latwijā.

Se nu wišpirms izelas jautajums, kahdā weidā mums ir wehlams, lai ahrfemes kapitali eepuluhstu Latwijā, jo, kà sinams, pastahw daschadi weidi, kà kapitali waretu eekluht semē. Starp šcheem weideem buhtu minami trihš. Weens buhtu tahds, ka ahrfemes kapitali eepuluhstu Latwijā banku weidā, otrs — weenkahršchi tirdsneezibas weidā un treschais — ruhpnenezibas ušnehmumos. Kas fihmejas uš jautajumu, ka kapitali eepuluhstu Latwijā zaur bankam, tad ir jafaka fefošchais: Ja te azumirfli nodibinatu fawu filiali kahda pašhtama ahrfemes banka, peemehram Wloda banka Londonā, tad mehš waram buht pahrleezinati, ka wiši muhfu kapitali eepuluhstu tai bankā un wišas latweefchu krediteestahdes quasi tiktu likwidetas. Ra tas tā pateefiba ir, tō mehš waram spreest no ta stahwofla, ka pirms kara, kad te kahda Petrogradas banka atwehra fawu filiali, tad leela dala kapitalu eepuluhda šchaj bankā. Tas tagad notiktu wehl stiprakā weidā, fur bankas pa kara laiku ir fawus noguldijumus faudejufchās, fur drofchibas papiri atrodas Kreewijā un nejuhtas drofchās, tadehl noguldijumi

tanis nenotiktu un wisi kapitali eepluhstu ūweſchās bankās. Ja mehš nemtu otru eepluhſchanaš weidu — tirdšneezibas uſſahſchānu, tad jaſaka, ka Latwijā tirdšneeziba aſumirli paſtahw no importa un importaš katrā ſinā mums naw wehlamš. Tā tad kapitala eepluhſchana uſ tirdšneezikſteem paſahfumeem ir tikpat newehlama. Utleeſ wehl treſchāiš weidš, taš ir ruhpnēezibas uſnehmumi. Kapitali, kaš tur eepluhst, katrā ſinā neš leelu ſwehtibu, jo tee radiš ne tikai ruhpnēezibas atjaunoſchānu, bet lihdi ar ar to, eepluhſdami ſemē, zeliš muhfu naudaš kurfu.

Otrš pamata prinziptš, uſ kuru ſchis likumprojektiš dibinajaš, ir protekzionifmš. Protekzionifmš ruhpnēezibā kā tahdiš, wiſpahrigi nemot, naw wehlamš, jo wiſch dibinajaš uſ pretſchu zenu ſaſelſchānu, taš ir uſ diſhweš dahr-diſibaš ſaſelſchānu un iſmanto eedſihwotajuš. Bet ſche wiſch tahdiš naw domatiš. Te wiſch ir domatiš audſinaſchanaš weidā, taš ir tahdiš, ka wiſch grib weenigi tik tahlu pabalſtit ruhpnēezibu, kamehr wina te naw noſtahjuſdiš uſ droſchām kaſjam un ka likumprojektiš taiſni ſchini garā ir domatiš, uſ to norahda taš, ka tee atweeglinajumi, kaš teet jaunruhpnēezibai peeſchēirti, ir domatiš tikai uſ ſinamu laiſu, uſ to laiſu, kamehr ruhpnēeziba nebuhš droſchi noſtahjuſdiš uſ ſawām kaſjam. Tā tad ſchee ir tee diwi pamata prinzipti, kaš ſchim likumam ir likti par pamatu.

Pee tahtakaš ſchi likuma apſpreeſchanaš iſzehlāš beſ tam daudi un daſchahdi prinziptieli jautajumi, kuruš ari ſche iſzelt eš turu par ſawu peenahtumu. Weenš no teem galweneem prinziptem bija taš, waj Latwijā ruhpnēeziba wiſpahrigi ir eeſpehjama. Blakuš ſchim jautajumam tani paſchā laiſā ari iſzehlāš jautajumiš par ruhpnēezibaš uſſateem wiſpahrigi Latwijā. Kā juhš ſineet, tikpat ſabeedribā, kā ari atſewiſchku fraſziju lozekku ſtarpā walda daſchadi uſſkati par leelruhpnēezibu. Weeni noſtahjaš uſ ta weedofla, ka Latwijai jahuht ſemfopibaš walſtij. Otri atrod, ka ruhpnēeziba ir tik tahlu pabalſtama, ziſ tahlu wina ſpehj atihſtiteeš ar muhfu paſchu ſapitalaleem un ar muhfu iſejaš weelam. Treſchā kategorija ſtahw uſ ta redſeš ſtahwokla, ka ruhpnēeziba ir pabalſtama wiſplaſchakoš apmehroš.

Waj ruhpnēeziba ir eeſpehjama pee mums Latwijā? Uſ to ir jaatbild ar ſeſoſcho: Wiſpirmš ruhpnēeziba ir tur eeſpehjama, kur ir labi ſatikſmeš zeli. Un ka pee mums Latwijā paſtahw labi ſatikſmeš zeli, ka mehš, kā mehdi teikt, eenemam Seemeldardaneku ſtahwokli, ka Latwijā, ſewiſchki Riga, ir paſauleš wahrti, zaur kureem pluhst ſatikſme no wafareem uſ rihteem, no rihteem uſ wafareem, tad gan jaſaka, ka ſatikſmeš zeli ſinā newar buht newee-naš zitaš tik iſdewigaš weetaš, kā pee mums Latwijā, ſewiſchki Rigā. Beſ tam mehš jau ſinam, ka no ſeneem laiteem Riga ir paſtahwejuſi kā ruhpnēezibaš zentriš un Rigāš ruhpnēeziba ir paſtahwigi uſplaukufi. Tā tad tā ir ſihme, kē ruhpnēeziba Rigā naw nekahdiš mahkſliſgš ſtahdiš, bet wiſch ir galiſi ſaiſtiš ar muhfu geografikſko ſtahwokli.

Otrš faktorš, kaš ſpehlē lomu pee noteikſchanaš, waj ruhpnēeziba ir eeſpehjama waj ne, ir — uſnehmibaš garš. Uri par to uſnehmibaš garu man nebuhš daudi kō eebilſt, jo, ja taš uſnehmibaš garš walদিја zara laiſā, kad mums nebij pilſoniſko brihwibu, het bija ſinamas priwiligetalaš ſchkirāš, tad jadomā, ka tagad demokratikā walſti, kur peenahkufchi wehl jauni elementi klahst, ſawaš ſpehjaš katrā ſinā tāpat warēš iſmantot jaunāš ruhpnēezibaš noſarēš. Kaš ſihmejaš ſpezieli uſ latweſcheem kā ruhpnēeſeem, tad pirmš kara gan wini plaſchā ruhpnēezibā kā tahdā nepeedalijaš, bet tanis

nosarēs, fur wini nehma dalibu, wini nehma intensīwu dalibu un tur usāeh-mibas gars bija intensīws. Kad mehš tīkai atzēramees Rīgas namu zēlfchanu, fās fawā sinā ari ir radofchs darbs, fās ari ir sinama ruhpnēezibas nosare, tad tur latweefchi eeguwa noteizofcho wahrdu. Tā tad sīhme, fa latweefcheem usāehmibas gars peemiht. Tāpat ari kofu tirdsnēezibas nosare, fās bija latweefchu rofās, tāpat konturenzē ustahjās ar wifām zitām tautam.

Tad fā nahkofchais elements buhtu strahdnēefu inteligenze. Rās sīhmejās uf winu, tad mums ir atfaukfmes no wifās Kreewijās, fa latweetiš fā meistars, fā kwalifizets strahdnēefs ir bijis Kreewijā pasihstams un ari muhsu fabrikanti pirms kara Rīgā atfina latweefchu strahdnēefus par weeneem nō labateem un tā darija ari ahrfemes ruhpnēefi, fureem bija eefpehjamš falihdsinat ahrfemes un weetejo darba spēftu. Tā fa strahdnēefu intelligenzes sinā Latwija war lepotees un tas fā faktors buhs no leela fwara preefch ruhpnēezibas ufzēlfchanas.

Tad tahlaf ir iējas weelas. Tā fa mehš atrodamees pee labeem fā tiffmes zekeem, tad iējas weelas mums peenahf tīf pat no Wakareiropas pa juhras zēlu, fā ari pa Daugawu. Sēhis iējas weelas ir janostahda tā, lai winas buhtu peetamas pee mums bes muitas un bes fahdeem apgruh-tinajumeem.

Nahkofchais faktors buhtu — kredits, un ar fcho likumprojektu mehš gribam radit preefch ruhpnēezibas kreditu, jo mehš gribam priwiliget kapitālu, lai winfch eepfuhstu Latwijā. Tā tad kredits fchim likumam galwenā fahrtā janostahda tanis augstumos, fa winfch fawu ufdeewumu waretu weikt.

Beidzamaš faktors ir tehniska isglistiba, Pirms kara pastahweja tehniskais instituts un nebij Kreewijā neweena leelaka pasahfuma, fur nebuhtu muhsu inscheneeri nodarbinati.

Wifus fchos faktorūs kopā nemot jafaka, fa wini ir konzentreti, tā fa fchaubitees par to, waj ruhpnēeziba ir eefpehjama, newar un mums ir jabuht tīkai labai gribai, lai ruhpnēeziba waretu usplaut.

Tad nahkofchais jautajums, fās tifa apspreefts, ir jautajums — waj ruhpnēeziba ir wajadfiga. Warbuht mehš waram ufpuhwet ekonomifko dsihwi bes ruhpnēezibas? Rā mehš fcho jautajumu apfstatam? No redses stahwolka, fa mehš un muhsu waldiba efam domās, fa Latwija ir semkopibas walsts un fa mehš gribetu isstrahdat loti dauds iējas weelu un tīkai ar faweem lihdsēkeem. Tas nosihmē — ruhpnēezibu atstahf otrā weetā. Mehš newaresim fawu ekonomifko dsihwi atjaunot tīkai ar semkopibu, jo semkopiba atrodas tahdā stahwolki, fa mehš nespehjam pahrtiku peenahzigi raschot un tadehl mums jaewed no ahrfemem pahrtikas weelas un labiba. Tā fa ar semkopibu mehš newaram atjaunot ekonomifko dsihwi. Tas pehz manām domam naw eefpehjamš. Upstahkli nezeefch, lai mehš ilgi gaidam, jo mehš sinam, fa muhsu kursf ar katra deenu krihtas un muhsu dsihwes dahrdsiba peeaug. Utsauktees uf to, fa mehš gribetu tīkai ar semkopibu fawu ekonomifko dsihwi atjaunot, naw eefpehjamš. Uzumirkli katra sinā fchis lihdsēklis newar nowehrst muhsu dsihwes dahrdsibu. Uri tad, kad mehš eefpehsim tīf dauds raschot, fa waresim apmeerinat fawas dsihwes waja-dsibas, ari tad mehš wehl newaresim pateikt, fa mehš efam tihra semkopibas walsts, un azumirkli to teikt nebuht naw eefpehjamš. Bes tam, ja mehš ar semkopibu gribam intensīwi nodarbotees, mums katra sinā jaewed mafchinas uu mahfkligi mehli. Bet ja mums naw wajadfigo eksporta preefchu

ar fo waretu importu fegt, tad war notift, fa mehš fawu semkopibu newaram noštahdit us intensiwa štahwolka, tad taš pawifam atrihšt nošt. Ar fo tad mehš fegšim fawu importu, ja mums nebušš eksporta. No lauffaimneeziabas mehš to newaram guht, ar Kreewiju muhfu šaites azumirlli ir pahtrauktas, ar to mums tirdšneeziftu šakaru naw. Ša tad mums naw nekahdas išejas tuwakā nahšanibā dabuht wifu wajadšigo fawa importa fegššanai. Šahdā gadijumā lauffaimneezibu intensiwā weidā newar atjaunot.

Otrs jautajums ir taš, waj mehš fawu kuršu azumirlli špeššim nodibinat beš ahršemju kapitala eepluštšanas. Rahdā weidā ahršemju kapitali pee mums eepluhdiš, to es jau apšihmeju. Šdewigatais weidš, ša ahršemju kapitali pee mums waretu eeplušt, buhtu taš, fa wiņš eepluštū preekšš ruhpnēezibas. Šchim kapitalam, kaš eeplušt no ahršemem, ir diwejada nošihme. Wišpirms ruhpnēezibā wiņš rafchotu wehrtibas un dotu mums wajadšigās eksporta prezes. Otrfahrt, eepluštšams semē, wiņš raditu peeprašijumu pehz Latwijas walutas, un lihds ar to Latwijas waluta turetōš kursā un nekrištōš. Ruhpnēezibu noleegt, nošihmetu noleegt ari Rigas ša leelpišehtaš nošihmi, jo Riga ša tahda ir leelpišehta un leelpišehta beš ruhpnēezibas naw domajama. Winas šewiškšlais ušdewums pastahw eekšš tam — rafchot preekššmetuš dašchadās ruhpnēezibas nošarēs, to pašču, fo dara lauffaimneeki lauffaimneezibas nošarēs.

Ja mehš ešam atšinuschi, ša leelruhpnēeziba Latwijā ir eešpehjana un mehš beš winas pee waldōšcheem apštahkleem newaram ištift, tad mums wehl ušplušt nahfošchais jautajums par konfekwenzem, kahdas wehlamas, šad mehš gribam leelruhpnēezibu weizinat. Mums lihds ar leelruhpnēezibas weizinašchānu jarušpejas ari par tirgeem. Še ir diwejada weida tirmi eewehrojami, tirmi us wakareem, un tirmi us rihteem. Širmi, kuras mums išdewigaki šaneegt tahdā weidā, ša mehš us auštrumeem ar wišam šawām konštingentu walštim us šeemekeem, deenwideem un auštrumeem pehz eešpehjas mehginatu nošlehgt išdewiguš tirdšneeziftuš lihgumuš. Šchee tirdšneeziftēe lihgumi pastahw eekšš tam, ša mehš pehz eešpehjas waretu atzelt wišas muitas, jo te muitam nebuhtu weetas. Ja mehš to nešpehtu darit, ja tišpat Kreewija, Šgaunija un Šeetawa norobeschojas pret mums ar leelām muitam un mehš šapat pret winām, tad, šaprotams, mums no leelruhpnēezibas naw zerams, ša wina waretu ušplaukt. Šadehl weens no galweneem jautajumeem pee ruhpnēezibas weizinašchanas ir, ša mehš tani pašā laikā interešejamees ari par tirgeem.

Ras šihmejas us wakareem, tad us wakareem beš muitas ištift mehš newarešim un ša Kreewijā agrakoš laikoš, ša ari tagad pee mums, pee pee tagadejās ruhpnēezibas ušplauštšanas muitas pret wakareem bušš ušturamas. Muhfu galwenee rafchošchanas preekššmeti, kuri eet us wakareem, buhtu taniš ruhpnēezibas nošarēs, kuras šew išejas weelaš šmel tagad no Latwijas un tee buhtu kofruhpnēeziba un linu tekštilruhpnēeziba. Šur mums, šaprotams, buhtu jamehgina šchoš preekššmetuš noštahdit tahdā štahwolli, ša mehš waretu konkuret ar Wakareiropu un mums taš buhtu eešpehjamš, jo mums pašcheem ir šawas išejas weelaš, šaws koku materialš un tirus buhtu meklejamš taišni tur, kur ari noteek dšihweš atjaunošchana, ša Belgijā un Šeemelšfranzijā. Rā šinams, tur teek daudš buhwets un štrahdatš un tur buhtu jameklē tirus, lai waretu noweetot šawuš išštrahdatoš produktuš.

Tahlašā konsekwenze buhtu ta, ka muhsu pašču semē kurinamā materiāla, naw tīf dandf un mehš pehž eespehjas gribetu issargatees no importa: mehš mehginatu isleetot tās baltās ogles, kas pee mums atrodas un tās buhtu uhdens spehka ismantoshana, kas atrodas Daugawā. Tā tad lihds ar ruhpnēezibas weizinaschanu kā tahdu mums buhtu tahdi pašči foli Jasper Daugawas kanala isbuhwei un te ari mehš ar saweem kapitālem nefa newaresim darit. Tur jaruhpejas par to, lai šchi ideja tiftu populariseta Wafareiropā un šchis projekts tiftu nostahdīts priwiligetā stahwofli, ka mehš drihs ween waretu kertees pee šchi darba.

Tās buhtu galwenais, kas spehtu muhsu ruhpnēezibu pozitīwi pabalstīt. Ari tirdsneezibas un ruhpnēezibas komišija apspreeschot šcho projektu tika paštrihpots, ka ruhpnēezida un tirdsneeziba nedrihst pahreet ahrsemneeku un zittauteschu weenigā noteikshanā un latwju tauta nedrihst palikt kalpibas stahwofli. Tā tad mums pee atziju sabei dribu likuma isstrahdaschanas fatrā sinā šchis moments buhtu jaewehro.

Gala slehdseens no wišpahrejām debatēm un prinzipecem ir tas, ka tahda tirdsneeziba un ruhpnēeziba no walstistā redses stahwofla ir weizinama, un mums ta ir jawezina ari walstis maščtabā. Latwija buhs masa kā semkopibas walstis, bet winas nosihme augš un Latwija buhs leela walstis tiftah, ziktah wiga peedalifees un spehs wezinat tirdsneezibas un ruhpnēezibas usplaušchanu, tāpat ari kugneezibas usplaušchanu.

Pahrejot us šcho likumprojektu, kahds wiščh tika eesneegts no kabinetā un kahds tagad teef stahdīts preeščhā Satwerimes Sapulzei, man ir jaaisrahda us daschām starpibām. Wišpirms pirmā punktā un ari zitos punktos tika pa leelakai dalai paštrihpots, ka waldbibas eesneegtais projekts sewiščki paštrihpo tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministrijas teefibas. Tur tirdsneezibas un ruhpnēezibas komišija atrada lizenzes sistemu. To pašču lizenzes sistemu, ko mehš lihds schim beidsamā brihdi it kā nosodam tirdsneezibā, nu šcho lizenzes sistemu grib atjaunot sche atkal pee ruhpnēezibas atjaunoschanas. Tirdsneezibas un ruhpnēezibas komišija atrada to par neespehjamu. Tā tad šcho atlaujas sistemu, kā tahdu komišija noraidija un tai weetā uslikta weenkahršchi „ruhpnēezibas ministrijas kontrole“. Lai waretu sinat, kahdas ruhpnēezibas nosares pee mums tomehr ir wezinamas un kahdas katram ahrseem kapitalam ir peceetamas, tad tika tai pašchā laikā peenemta peesihme pee pirmā punkta, kas štan, ka ir fastahdams to ruhpnēezibas eestahschu šaraktis, kuras buhtu wezinamas, un tee kapitalisti, kas pee ruhpnēezibas nodibinaschanas Latwijā gribetu kertees, nebuhtu speesti greestees ar jautajumu pehž atlaujas pee ministrijas. Bet wineem nodibinaschanās eespehjamiba ir dota ar šcho pašču likumu un tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministrijai tīkai atleef kontrole par to, lai šchis likums tiftu iswests dsihwē tā, kā wiščh ir domats. Tā tad ne lizenzes sistema, bet kontroles sistema te ir domata. Tad pee šchi šaraktis fastahdischanas waldbai ir jarihtojās pehž ta prinzipa, kas te ir eelitis eeschā, ka ir wezinamas tās eestahdes, kas ir usstatamas no walstis weedofla par wehlamām. Newis wišas ruhpnēezibas eestahdes, bet tās, kuras no waldbas tā tahdas tiks atshlas, tiks eewetotas schini šaraktis. Zitas peesihmes pee pirmā panta netīka taišitas.

2. pantā tika eenesis masš papildinajums. 2. pantā tika atwehlets eewest bes muitas isejas weelas. Tirdsneezibas un ruhpnēezibas komišija atrod, ka ne tīkai isejas weelas, bet ari kurinamais materials buhtu eewedams

bes muitas. Te nu tirdsneežibas un ruhpneežibas komisija likās waditees no ta prinziņa, ka wišpahrīgi buhtu wehlams, lai nahtamibā išejas weelas tā tahdās us wišeem laiteem tiktu no muitas atswabinatas. Pirmā laikā gadus wišpahrīgi nenoteikt, bet tomehr, eewehrojot to weedofli, ka pee mums beeschi muitas likumu groša, kas beidsamās deenās un nedelās pamanits, tad tirdsneežibas un ruhpneežibas komisija to leetu gribeja nostahdit tā, ka katrs ruhpneeks, kas te naht, no pašča šahkuma reds, ka wišmas us peezeem gadeem wišch ir nodroschinats ar išejas weelam bes muitas. Tapehž išejas weelas un kuringamo materialu atfina par wajadsiģam peelaist us wišaugstako terminu.

3. pantā ir notifikācijas daščadas pahrgrošibas, kas bij žitadi ušterts tirdsneežibas un ruhpneežibas komisijā nekā finansu komisijā. Panta šahkumā ir teikums: „Ruhpneežibas eestahdes, kuras minetas 1. pantā“ naht flaht papildinajums, eewests no finansu komisijas. kurch štan: „... un ussahf darbibu“. Panta beigās wehl teiktis, ka ruhpneežibas eestahdes no nodokleem tik ilgi atswabinatas, kamehr pašahkums nedod pelnu. Finansu komisija to papildinaja tahdā weidā: „ja šchi pelna teef isleetola preeksch tahkatas ruhpneežibas paplaščināšanas“. Tā tad wišch ir drusku plaščakā weidā nemts, nekā to tirdsneežibas un ruhpneežibas komisija domaja. Bes tam man jaatfihmē, ka 3. pantā notikusi pahrrastiščanās kluhda pagaidu noteikumos, kahdus eefneekša waldiba un kur stahweja, ka atswabinams ari wehrtibas peeaugšanas nodoklis. Šchis wehrtibas peeaugšanas nodoklis komisijas projektā naw paredsets, bet ir weenkahršchi islaists.

Tā tad projektā ir japeenem flaht „nefustama ihpaščuma nodoklis un wehrtibas peeaugšanas nodoklis.“

Tad peenehma flaht 4. pantu, kas pareds instrukcijas isstrahdaščnu us teem pamateem, kahdi te likumā ir mineti un ta instrukcija ir jaisstrahdā tirdsneežibas un ruhpneežibas ministrim, šafinā ar finansu ministri un šchi instrukcija ir jaapstiprina no kabinetā un pehž šchis isstrahdatās instrukcijas tad tirdsneežibas un ruhpneežibas ministrim jaontrolē wišs šchis likums. Tā tā juhs redset, wišch ir nostahdits tā, ka atkaujās sistema resp. šchi lizenzes sistema, žif eespehjamās, ir nowehrsta un kapitalam, waj ruhpneežibas ussahzejam ir dota eespehjamiba, ja wišch tikai ar finamu nosari wehlas nodarbotees, bes nekahdas lizenzes resp. atkaujās nodarbotees, bet war weenkahršchi pee usnehmuma kertees un wiku iswest dšihwē pehž tām instrukcijam, kas wehl tiks isstrahdatas.

Tad wehl beidsamais pants, kas naw waldibas likumprojektā, ir tas, ka likums stahjas špehtā ar wina isfludināšanas „Waldibas Wehstnesi“. Tad beigās man jāšafa, ka komisiju kopschdēs ir nolemts šcho likumprojektu štatit zauri steidsamā kahrtā.

Presidents J. Šchakste: Es likšu us balsošānu preekschlikumu par steidsamibu un kuhdsu pazeltees toš, kas ir pret to, ka mehš šcho likumu isfludinam steidsamibas kahrtā. Neweens. Tagad es kuhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošānās. Ari naw. Tā tad steidsamiba ir weenbalfigi peenemta. Atkabhjot wišpahrežās debates es došču wahrdu Buščewizam.

A. Buščewižs (sozialdemokrats): Es peederu pee teem, kas ari domā, ka Latwijas nahkotne dibinajas ne us laufšalmneežibu ween, bet ka pati laufšaimneežiba warēs godam pastahwet un sekmigi attihstiees tikai tad,

kad wina raschos galwenam fahrtam preefch eefcheja tirgus, bet ne preefch ahreja tirgus. Es gribu eet tahlak un fazit, ka titlab agraras reformas iweichana, ka wajadfigas stabilitates radischana agrarai eefahrtai, leela mehrâ ir atfariba no tam, waj mehš spehšim un pratifim muhsu ruhpnenezibu atjaunot waj ne. Un ſche es gribetu Seezeneeka lungam, par noſchehofchanu wina laifam naw klah, atgahdinat, ka nepeteef preefch tam ar ruhpnenezibu, kura dibinata uſ ſchejeenes iſejas weelam, bet ir wajadfiga ari ruhpneneziba, ka dibinata uſ iſejas weelam, kuras mums jaewed. Preefch tam ir wehl otrs, dauds ſwarigaks motiws. Ja juhs paſtatatees uſ Latwijas karti, tad katrs prahtigs zilweks, kas no kartes prot lafit, ſapratis, ka Latwijai ir wajadfigi dſelzeli, oſtaš, dofi, fugu buhwetawas, ir wajadfigas dſelzeli darbnizas, wagonu, maſchinu buhwetawas u. t. t., u. t. t. Jautajums tiſ, ar ko un kur taš darbojas, waj materials minetam wajadſibam teef preefch Latwijas iſſtrahdats ahrſemēs, waj ſhepat. Es domaju ka katrs, kam muhsu, titlab Latwijas darba tautas, ka wiſas Latwijas intereſes ruhpn, buhs tanis uſſkatoš, ka taš iſſtrahdajams ſche. Bet nelai me ir ta, ka ſmagâ indutrija ar Latwijas tirgu nepeteef. Ja mehš gribam, lai wina atmaſkatoš, tad mums ir nepezeefſchami winu dibinat plaſchos apmehros preefch plaſchaka tirgus un pirmâ weeta ſche ſtahw tirgus uſ auſtrumeem, taš ir Kreewijas tirgus. Waretu teift, ka wina paſchlaif gandrihs nemas naw un tuwaka nahlotnē warbuht ari nebuhs. Uſ to waretu atbildet, ka ari paſaules tirgû paſtahw kriſe: raschoschanu ſaſchaurina, put laukâ kara laika uſnehmumi un zaur to atſwabinas miſſigi kapitali, kaš meklē jaunu pekaš weetu nn tagad ſcho kapitalu uſmaniba teef wehrſta uſ Kreewiju, kura agri waj wehlu ne titai ſaimneezifti, bet ari politiſki buhs ſtipra. Un ir jautajums, waj mehš datu no ſchi kapitala raugam peewilft ſew, waj ſalikt rokaš klehpi un neka paſcheem nedarit un, waj wiſpahr mums eefpehjamš zeret, ka mehš waretu ſekmigi konfuret kapitalu peewilſchanaš ſinâ ar Waſareitropu, kur paſtahw jau uſnehmumi ar leeleem kapitaleem, kaš tuhlin war ſtahteos pee raschoschanaš. Ir weena leeta, ar ko Latwija atteezibâ uſ Kreewijas tirgu atrodaš dauds iſdewigakoš apſtahlkoš, nekâ taš ruhpnenezibas ſemes, kurâš ruhpnenezibas eefſtahdes paſtahw un jau darbojas, un proti — kaſdas ar nebuhtu nahlotnē muhsu politiſkaš atteezibas ar Kreewiju, kaſdu weidu winas ari nepeenentu — weens ir ſkaidrš, ka ſaimneeziftâ politika Latwijâ war buht tiſ un buhs ſaſkanota ar Kreewijas politiku. Saimneeziftâ politika winam buhs weena. Tadehl, ka tam ta jabuht un jabuht, waj mehš to gribam waj negribam un mums naw eemeſla to negribet, tad ari taš kapitalš, kaš meklē ſew weetu, no fureenes ſaht Kreewijas eefarofchanu, atrod un un war atraft, ka Latwija ir dauds iſdewigaka weeta preefch wina, nekâ kura katra zita walſtš. Latwijas ſtahwolliš atteezibâ pret Kreewiju ir taš, uſ kura palihdſibu mehš waram zeret, lai kapitalu peewilftu. Naw ſchaubu, ka dibinot ruhpnenezibu plaſchos apmehros uſ ſawu latweefchu kapitalu buhtu welti domat. Mehš waram pazelt ar daſchadam preeſchrozibam weena otra latweefchu uſnehmeja lablahjibu, bet domat, ka ar to waretu radit Latwijas kapitalu jau nahloſchoš gadoš, pat 10 waj 20 gadoš, buhtu wiſleelakâ aplamiba. Kadehl runat par to, ka mehš waretu atjaunot ruhpnenezibu ar ſawu kapitalu, noſhimē — tuſchus ſalmus kult. Mums nepezeefſchamš ahreſš kapitalš. Schai ſinâ man jaſaka, ka mehš, ſozialdemokrati, nekad neefam palahwufchees un it ſewiſchki tagadejâ ſabrukumâ nepalaujamees uſ

privatu inziatiwi ween. Mehš esam tajos uffstatoš, ka ar privato inziatiwi ween wehl nepeeteef. Ir wajadšigs, jo fewiščki fahumā pee dšihweš atjaunoschanas pehz kara fabrukuma, peewillt ari walšis un fabeedribas inziatiwi flaht. Sewiščki nepeezeefšams tas ir tanis weetās, kurās atrodas muhfu fainneezifās dšihweš nerws. Tas, ja ween eefpehjams japatur walštij rotās. Bet weens preefš mums ir fšaidrš, proti ka walšis tagadejos apstahklos ar fawu inziatiwi ween naw fpehjiga atjaunot wifu fabrukuscho dšihwi, ka wišplafhaka mehra preefš ta ir wajadšiga ari priwata inziatiwe. Tapehz mehš eefim pretim priwatai inziatiwei, zif ween eefpehjams. Tikai, ka es jau fazižu, neišlaisčot tomehr dšihwibas nerwu no walšis rokam, neupurejot to priwatai pelnas dšinai. Tee, kas mums lihdfšchim wareja dot dšihweš atjaunosčanai wajadšigos lihdsfekus, tee bija Latwijas mešči, tadehl mehš bijam pret to išlaisčanu no walšis rokam, ja pehz tam wehl netop litti pamati nahkotnes Latwijai. Nahkotnē fšis dšihwibas nerws preefš Latwijas buhs Latwijas zentralās fpehta stazijas un tikai fšo eerihkofčanai waretu upuret uš laiku ari Latwijas meščuš. Žitadi it wišur mehš esam gatawi ruhņeezibas attihstifčanai ne tikai weizinat privato inziatiwi, bet nebaididamees no nepeezeefšamam konfekwenzem, lai peewilltu ahršemes kapitaluš.

Ja mehš peegreesčamees tagad fšchim likumam, tad mehš fše redšam jau no pašča nošakuma, ka runa eet newiš par kaut kahdu ruhņeezibas atjaunosčanas planu, bet eet runa par kaut ko zitu. Get runa par daščadeem atweeglinajumeem ruhņeezibai un tee ir diwejadas dabas: weens ir muitas dabas un otrs ir nodokļu dabas. Waretu jau weenfahrfšči pirmo eewetot muitas likumā un otro atteeziga nodokļu likumā. Nenoleedšams pee mums ir tomehr tas, ka mums naw išstrahdats wehl ne weens, ne otrs. Mums wehl naw noteikta muitas tarifa, tas paščalif teef išstrahdats, mums wehl naw ari noteiktas nodokļu sistemas un naw nekahdas droščibas, waj muhfu nodokļu politika un muhfu muitas politika buhs rihtu tahda pat, ka fšhodeen, jeb waj wina ees toš paščuš figsaguš, kahdus wina lihdfšchim ir gahjuši; waj tas, kas fšhodeen atlautš, ari rihtu tahds buhs. Muhfu fainneezifā politikā mums truhft stabilitates. Un tapehz ir wajadšigs fšis likums ka išnehmuma likums. Faktifki, materialas wehrtibas, kas fše no no walšis top atmeštas nahkofčai ruhņeezibai, ir famehra neezigas un fšis likums ir wajadšigs newiš to materialo wehrtibu deht, bet wišfš ir wjadšigs, lai katrs sinatu, kas fahf darbotees, ka wismas uš laiku no nejaufšhibam wišfš pašargats. Uš fšcheem eemesleem mana frazija stahw par fšo likumu, tikai wina atrod, ka fšis likums ir išstrahdats loti neišdewigi. Tani naw tās weenfahrfšhibas, kura buhtu nepeezeefšama, lai pašargatu ruhņeezibu no greesčanās no Bonzija uš Pilatu un daščado departamentu patwalibam. Naw nekahdas noteiktibas, ko fšaprast sem „walšis weedokla weizinafčanās“. Ir tikai teiktš, ka to noteiks galu galā ministru kabinets un mehš sinam, no kahda weedokla ministru kabinets lihdfšchim arweenu fšatižees uš leelruhņeezibu. Wehl neiigi atpašal ministru kabinets bija pret katru leelruhņeezibu un pastahweja, ka Latwijai jahuhtot tikai laufšainneezifai semei un ne žitadi, ka tas tika fšudinats fawā laifā femneeku faweenibas kongrefā. Mehš nahšim ar preefšfšlikumu padarit fšo likumu weenfahrfšču, bet par to runašču tad, kad apšpreediš likumu pa panteem.

Presidents J. Č a k s t e: Wahrds peeder Jr. Trašunam.

338

Jr. Strafunš (Latgales kristīgo semneku savenība): Mani funkci Vahrspreeschot scho likumu par ruhpnēezibas atjaunoschanu, mums wjadsetu usstahdit diwus jautajumus, us kureem wjadsetu dabuht skaidru atbildi. Pirmais jautajums: waj mums ruhpnēeziba ir wjadstiga, waj nē; waj wehs waram pilnigi istift bes ruhpnēezibas ar semkopibu ween; un otrs jautajums buhu: kahdos apmehros ruhpnēeziba mums ir wjadstiga. Kas sihmejas us pirmo jautajumu, tad, man leekas, droshi waram atbildet, ka mehš ar semkopibu ween newaram istift. Pagahtnē muhsu galwas pilsehtā ir jau bijuši stipri attihstita ruhpnēeziba un tikai zaur kara laiku ta ir apstahjupees un ir ispostita. Bes schaubam, mums ruhpnēezibu wjadstēs atjaunot, wjadstēs dot darba spehkam darbu, wjadstēs dot ari peku. Tā tad naw schaubu, ka mums ruhpnēezibu wajaga atjaunot, un ja schi leeta ir skaidra, tad skaidra ir ari otra leeta, ka wajaga radit apstahklus, lai ruhpnēezibu waretu atjaunot. Ar scho jautajumu stahw sakarā diwi jauni jautajumi: waj mehš gribam muhsu ruhpnēezibu atjaunot schauros, waj plaschos apmehros. Kas sihmejas us ruhpnēezibas platibu, tad ruhpnēezibas atjaunoschana plāschos apmehros ir atkariga no diwām leetam. Wispirms no jehlweelam, kā ir parasts runat, t. i., no materiala, ko wjadsetu apstrahdat, un ir atkaribā no ta, kur mehš sawus raschojumus pahrdodam. Kas sihmejas us materialu, us jehlweelam, tad us to war atbildet, ka mehš nedsihwojam labwehligos apstahklos. Mums, mani funkci, tās jehlweelas naw, mums naw raftuwju, kur mehš waretu dabut metalus un tos pahrsrahdat. Weenigais materials, ko mehš atrodam sawā semē, ir meschi un lini. Tad mums ir wehl mahli un kalki. Tas ir wišs, ko mehš waram sawā walsti pahrsrahdat paschi. Atkal, kas sihmejas us tirgu, tad jafaka, kur mehš atradisim to preefsch saweem raschojumeem? Tas mums naw skaidrs. Waj mehš gribam sawus raschojumus pahrdot us Wafareiropu un konkuret ar wezakām ruhpnēezibām Wafareiropā; waj mehš domajam pahrdot sawus raschojumus pat tahlak — us Afriju, Afriku, Australiju, waj kur zitur? Schis jautajums, man leekas, wehl naw bijis eekustinats un par to naw bijis runas, un es nesimu, waj par to ir bijuši runa pat kabinetā. Es sinu tikai to, ka ir eekustinats jautajums, ka mums wjadsetu nodibinat zukura fabriku, pascheem wjadsetu seht swiklu, kā latgaleeschi faka, jeb zukurbeetes. Bet tas buhtu jauns pasahkums un prafitās mums nefahdas naw.

No weenas puses mums ir skaidrs, kahdi schee materiali buhs preefsch pahrsrahdaschanas. No otras puses, kas sihmejas us tirgeem, mums skaidras atbildes naw. Rehkinot, ka mehš waresim wifu, ko paschi raschojuschi, pahrdot us weetam, ar to mehš newaram plaschakos apmehros ruhpnēezibu atjaunot.

Bet ja nem wehrā kā weenu, tā otru, tad mums wjadsetu nostahtees us ta jautajuma, kahdu ruhpnēezibu mehš gribam atjaunot. Pehz manām domam, weenigais, kas buhtu atjaunojams, ir linu pahrsrahdaschana tepat pee mums walsti. Otrs materials buhtu meschi, treschais — koki. Bes tam wjadsetu atjaunot ruhpnēezibu, kas waretu raschot semkopibas rikhus. See buhtu pehz manām domam tee apmehri, kahdos ruhpnēeziba buhtu atjaunjama. Ja mehš eesim zitu zelu, tad, pehz manas pahrlēezibas, tas zelsch naw pareiss. Mani funkci, runajot par ruhpnēezibas atjaunoschonu, man stahw prahtā zits jautajums, zitada ruhpnēeziba. Mehš gribam te dot finamā privilegijas ruhpnēeem, us finamu laiku atzelt maitu un atkaut wineem

ewest maschinās, pušfabrikatūs, pat dašchūs fabrikatūs. Bet mums ir wehl zita ruhpnēeziba — semkopiba, kura fastahda muhsu walstis pamatus, jo mehš galwenā fahrtā ešam semkopju tauta un lihds šchim laikam preešch semkopi- baš ir darits loti maš. Mums naw tahda likuma, kuruš atzeltu mitu uš semkopibaš maschinam, uš semkopibaš rihkeem. Mums naw tahda likuma, kaš atzeltu mitu uš mahtšligeem mehšleem. Mums naw tahda likuma, kaš dotu atweeglinajumus semneekeem. Lihds šchim laikam mehš ešam semnee- keem dewušchi tikai tiš daudš, ka mehš zaur likumu atlahwušchi naudas pabal- stus issneegt semkopjeem. Bet taš ir tikai pagaidu atweeglinajums. Kaš šihmejaš uš ziteem atweeglinajumeem, lai semkopibu pazeltu, tad to naw, un ja titu peenemtš šchis likums par ruhpnēezibas atjaunošchanu, tad eš gribu issazit to zeribu, ka muhsu waldiba nahš preešchā ar jaunu likumu, kaš ari semneekeem doš sinamu atweeglinajumu, lai waretu pazelt šawu semkopibu un lai semneekeem buhtu tee pašchi atweeglinajumi, kaš buhs ruhpnēekeem; lai nebuhtu privilegeta weena šchira, ruhpnēeki, bet lai buhtu taš pašchas privilegijaš ari semkopjeem. Un tapehž eš wehl reiš atfahrtoju, ka eš pilnigi zeru, ka pehž šchi likuma nahš ari otrš likums, kaš atnešis labumu ari semneekeem.

Presidentš J. Tšchakste: Wahrds peeder A. Behrsinam.

A. Behrsinšch (darba partija): Augstā šapulze! Eš runašchu kà darba partijās lozekliš. Par jautajumu, waj ruhpnēeziba ir wajadsiga, strihdū naw. Ir wajadsiga tikpat kà semkopiba, tã ruhpnēeziba un tãpat ari tirdš- nēeziba. Runa eet tikai par to, ka mehš ešam nabagi, lai pašchi ar šaweem kapitaleem, ar šaweem špeheem atjaunotu šawu ispostito semi un ka tadehl ir wajadsigs peewillt ahrsemju kapitaluš. Runa ir par to, ka šchis ahrsemju kapitalš japeewell kà rashošchanas kapitalš; tam ir jaddd teesifla drošchiba, ka eenahkot muhsu semē winu nesagauidiš nekahdi pahrssteigumi un ka winam naw jadod nodewas no kapitala. Un to šchis ihšais likumprojekts grib dekla- ret. Likumprojekts, kahdu winu eesneegusi waldiba, ir komišijās pahrgrošits preteji leekapitalistu pašchu atšaušmem. Komišiju griba, komišiju atšinumi nahkt kapitalam palihgā te ir bijušchi daudš leelati, nekā pašcheem kapitali- steem, kureem tatschu newarēš noleegt, ka šawas interešes tee buhtu šapra- tušchi aistahwet. Eš atšihstu par loti nelaimigu pee 1. panta peesprausto peesihmi; tãpat ari no jauna klah peelikto 4. pantu. Kà eš jau šaziju, kapi- talisti, nahkdami šchurp, grib šinat, ka wineem nebuhs pahrssteigumu, bet šchee panti atwer durwis šchahdeem waj tahdeem pahrssteigumeem. Referenta kungs jau mineja, ka pee 3. panta ir šinamš pahrsrašišchanas pahrspratums, tur ir ilšais 4. nodokliš, kahds bija waldibas projektā un kuruš ir jaewed cehšchā. Uri taš uš walstis kaš nekahdu ešpaidu neatšahš. Man šcheet, ka ir gan loti leetderigs isteizeens par pelnaš illeetošchanu ruhpnēezibas paplašchina- šchanai, bet praškē wiašch ari war nowest pee pahrspratumeem. Uri leekapi- talisti, kuri šcho jautajumu šawā laikā apšpreeda, neatrada šcha isteizeena wajadsibu. Par peesihmi un 4. pantu waretu šazit, ka šihkalus noteikumus par šchi likuma iswešchanu dšihwē isšrahdā ministru kabinetš, bet daudš wai- rak buhtu panahktš, ja šazitu, ka šchos noteikumus weenreifigi isšrahdā, bet šakot, ka weenreifigi mums buhtu jaeklaišchas uš praweetošchanu, taš atkal buhtu loti newehlams pašahkums. Tamdehl šchis deklaratiwais mehrliš buhtu daudš wairak šasneegtš, ja peesihmes un 4. panta nebuhtu. Bet lai nu kà, tad tomehr, kà referenta kungs pareiši ašrahdija, Šatweršmes Šapulze

šho lišumu peenemama, ššaidri un gaischi runās uf teem, kas grib kapitālus eeguldit muhsu semē. Mums newajaga buht ne mafako ilušiju, ka beš pelnās, beš smagaš plasčas pelnās šchee kapitali pee mums nenahš; bet tee tomehr sinamā laika šprihdi palihdšēs ruhpnēezibu atjaunot. Gewedot šhoš noteikumus uf š gadeem, ir dots špeedeēš, nekaweteēš ar to, ka mums truhst. Pehz peezeem gadeem, kad weena, otra ruhpnēezibas nosare buhs atjaunošuseēs, waretu runat par to, waj laiku paleelinat, waj ne. Nelaimigs, man ššheet, ir ari isteizeēš l. pantā: „kuri nepeezeēšami no walšš weedofla“. Beš ššaubam, mums ir japrotelšē ta ruhpnēeziba, kas no walšš weedofla ir nepeezeēšama, bet kapitalištšā gaita gan buhs ta, ka atjaunošeeš ari zita ruhpnēeziba lihdsās tai, kura no walšš weedofla nepeezeēšama. Tai ruhpnēezibai, kura te jau ir preeššā, kurai ir sinamas wehrtibas jau no pirmskara laikeem, sinamus lihdselkus, kuru katru pabalstu leegt, man ššheet, ari nebuhs weikli un leetderigi. Bet tas naw tahds eebildums, kurš špeestu isteikteēš pret šho pantu ššini redakšijā. Šamdeht atleēš tikai luhgt, lai Satwerfmes Sapulze wišā drišsumā pehz tam, kad steidsamiba jau peenemta, šho lišumprojektu iššpreestu, lai pateēšam tištu dota ta droššiba, pehz kuras kapitalištšā praša, lai wini šawus kapitalus waretu nodarbinat muhsu semē.

Prešidents J. Ššchakšie: Wahrds Dr. Reinhardam.

G. Reinhardš (šristigā nazionalā šaweeniba): Augšti zeenitā šapulze! Referenta kungs norahdija, ka Latwijā ešot wiš tee apštahli, lai waretu nodibinateēš leelruhpnēeziba. Šo ešot jau peerahdijušchi pirmskara laiki. Mums ešot išweiziba, ešot šinaschanas, ešot bijiš toreiš ari wajadšigais zilweku materials. Weēš runatajš tahlat norahdija, ka mums ne tikai geograšifšais šahwokliš, bet ari polištšee apštahli ir tahdi, kas muhs aizinat aizinot uf ruhpnēezibas weizinaschanu, ruhpnēezibas atjaunošchanu. Šas wiš tā ir, apštatot no wiššpasaules šahwokla muhsu Latwijū. Warbuht ari radšeeš daudš tahdu, kas jau tagad teiktu tāpat kā referenta kungs, ka mehš, lai gan tagad ešam wehl masa walšš, tomehr tiššim par leelwalšši tad, kad mums buhs leela ruhpnēeziba. Žit šche buhs muhsu ššarpā tahdu, kas tam jau tagad tižēs, nenemos špreest; kamehr masa Latwijā wehl naw peerahdijuš, ka wina war buht leelwalšš, tas man iššlausas pawišam nepeenemami. Ka no ruhpnēezibas atkaratos muhsu walšš nodroššinasšana, to eš nesinu. Eš ži adi to ari newaru atšihmet. Pirms kara mums šche bija pateēš leelruhpnēeziba un mums japrašā tagad, waj ššahda ruhpnēeziba atnešiš Latwijas tautai tagad tahdu labumu, kahdu mehš no winas warejam šagaidit? Pirms kaa šche ššahdaja pa leelakai dalai ahršemes kapitali un tāpat priwatusnehmeji kā no eēššemes, tā no ahršemem. Šchee kapitali wareja šche lobi raššot un lehtaki ššahdat tapehž, ka wini dabuja šche lehtaku darba špehku. Šee neapmeerinatee elementi uf laukeem, kureem nebija šawas šemes, tee wiš steidsās uf pilšehtu, uf Rigu un žitām induštrijas weetam. Šamdeht darba špehka peedahwajums bija leelš un ruhpnēeziba šche wareja dabuht lehtu darba špehku. Šho apštahli iššmantoja un iššuhza muhsu dšihwo darba špehtu ar šaweem kapitāleem priwatee usnehmeji un pelnu wini aišneša prom. Šche palika tikai proletariats. Šas palika šche, kam nebija wairs ne šawas šemes ššuhrišča, kam nebija ne šawas dšimteneš, ne šawas tehwijas šajuhtas. Šee bija palikušchi par internazionalu proletariatu. Waj ššis bija Latwijas tautai par šwehtibu, to

es atlauju isschirt augstam namam. No ta laika, kad šahka attihstitees Latwijâ leelruhpnēezība, no ta laika ari eefahkās muhfu tautas nihščhana škaita sinâ. Leelruhpnēezības attihstība ir weens no galwenakeem eemesleem šchai isnihzibai. Jau 90. gados, drusku wehl pirms tam, pehz muhfu statistikas muhfu eedšihwotajos masinajās wairoščhanās tendenze un ta eet arweenu us leju, famehr wina 1913., 1914. gados jau šafneedša tahduš apmehruš, kâ Franzijâ. Ja nu mehš peenemam, ka ruhpnēezība ari ir weens no teem eemesleem, kas weizina tautas isnihzibu, tad mums japrafa, žif leelos apmehros ir peelaiščhama leelruhpnēezība muhfu semē. Mums truhst no wiseem 800.000 darba špehzigeem taišni pufe. Un ja nu mehš šcho issuhščim laukâ no muhfu semeš, atlaudami atjaunot leelruhpnēezibu un atraušim winu no semkopibas, tad, šaprotama leeta, muhfu semkopiba, kur jau tagad truhst darba roku, wehl wairak pagrims. Mehš, išwesdami tagadejo agrarereformu ešam nodroščhinajušchi katram, kas ween grib un kas špehi semi apstrahdat, ka winšč semi dabušč. Tâ mehš nedrihščtam semei atraut tās darba rotas, preešč kurâm mehš ešam darbu radijušchi. Ja es teizu, ka ruhpnēezība ir usstatama par weenu eemeslu muhfu tautas masinajčanai, tad tas tadeht, ka špehja pahreja tautâ no winas gadu tuhščtoščhu wezās nodarboščhanās us jaunu, neparastu darba weidu nekahdâ sinâ neatšauzās labi un winas fišistâm, garigâm un moraliskâm špehjam. Tahdas pahrejas un mainas war notikt tikai par ilgeem laikeem, lai winas netrauzetu darba špehku. Ja winas špehji noteek, winas ir kaitigas.

Te apgalwoja, ka beš ruhpnēezības mehš newaram istikt. Ari es ešmu tajās domās, ka mehš beš ruhpnēezības neistiskim. Ja šchis likums nodroščhinatu, ka neweena ruhpnēezība, kas buhš kaitiga no walšs weedokla, netiks atjaunota, tad to waretu peenemt, bet te ir teiktš, ka no walšs weedokla wezinamās ruhpnēezības wajadsibu noteiz ministru kabinets, waj ruhpnēezības ministrš. Us to leetu war škatitees katreisejais kabinets un katreisejais ruhpnēezības ministrš no šawa šahwofia, kurušč nemeš nekacetas ar wifu to, kas ir labs no walšs weedokla. Peewediščhu tik weenu peemehru, ka muhfu ruhpnēezības ministrija usstatija nesen atpakal, ka no walšs weedokla newišai launi buhtu, ja mehš, peemehram, eewestu semē un weizinatu šacharina ruhpnēezibu. Redsat, ja tahdas ruhpnēezības, šam naw nekahda šakara ar walšs deriguma weedokli, teek jau usškaititas par weizinamâm, atlaujamâm un pabalstamâm, tad mehš waram eedomatees, ka peelaidiš wišwišadas ruhpnēezības. Un te ari nupat muhfu ruhpnēezības ministrš isteizās, ka beš derigâm buhtu peelaiščhamas walši ari žitas, kaut nederigas. Tad ari nahšs un peeprašis pabalstu no walšs tahdas, kas nebuhš mums nemeš derigas, bet buhš mums warbuht kaitigas. Te winas tāpat kâ pirms kara išsuhš muhfu wahjos dšihwos špehkus un aišnešis wifu pelnu prom. Ja mehš gribam likumu išdot, tad mums ir jafaka stingri, tahdas ruhpnēezības mehš waram peelaišt. Te nahja Buščewiža lungs un teiza, ka šakara ar leelo Kreewijas tirgu, ar leelās Kreewijas šaimneeziskeem šakareem, mums ir jaatlauj šchi ruhpnēezība. No ta weedokla mums atweras plaščs štats us to, kas mums ir derigs. Ja mehš šahdu ruhpnēezibu atwehlam, tad mums ir japrafa, kur mehš nemešim to dšihwo špehku, kas tur strahdās. Ja mehš atlausim eewest jehlweelas, maščinas, tad mums wajadšes atkaut eewest ari dšihwo špehku waj nu no Letawas, waj no Polijas, waj no Kreewijas, waj no Amerikas, waj ari no žiturenes;

mums šchis dšihwais spehšs buhš jaewed. Bet waj tas mums buhš par labi., tas ir atkal zits jautajums. Waj mums ir wehlams šchis proletariats, fas te nahšs eefšhā? Es domaju, mums peeteek no ta proletariata, fas mums te ir bijis no muhšu pašchu laudim. Un tadehl es nefahdā sinā newaru tahdos apmehros pabalstīt scho likumu, fā winsch te ir domats. Wajadsetu norobeshot tās ruhpnēezibas, fas mums ir wajadšigas. Es waru to teift, peemehram, par zukura ruhpnēezibu. Šā ari preefšch kaut furas katraš zitas ruhpnēezibas wajadsetu fewišchki isstrahdat likumu un to apšpreeft. Tad waretu buht runa ari par zitam ruhpnēezibam: par koku ruhpnēezibu, par linu ruhpnēezibu, par muhšu stehrkeles ruhpnēezibu u. t. t. Bet mehš nefahdā sinā nedrihštam tīt plaschos apmehros to peelaist, fa to war fatru reiši ruhpnēezibas ministršs tultot pehž fawas gribas. Tadehl, eewehrojot to, fa katra leelruhpnēeziba, fas nebuhs faistita zeefšchi ar muhšu semes ifejas weelam, buhs kaitiga mums, jo wina nahšs tīkai, lai ispumpetu muhšu dšihwo spehktu un tad muhs kalwinatu — to deretu eewehrot teem fungeem, fas par manām peefšhmem schodeen te fmejhās, — eewehrojot to, mehš newaram peekrist šchim likumam tīt nenoteiktam, fā winsch te ir, un tapehž par scho likumu nebalsofim, bet atturesimees. (Wezkalns no weetas: „Luhdš Deewu un strahdā!“) Winsch ir nenoteiktš fawā usbuhwē un pee-greefšch leelu wehribu tīkai ruhpnēezibai, dodams winai ahrfahrtigas priwilegijas, atwiršidams muhšu spehktus no semkopibas. Še gan Grafuna kungs eeminejās, fa winsch sagaidot, fa tad ari semkopibai atlausshot bes muitas eewest mašhinas un semkopibas peederumus, tad tomehr tas tīkai ir wehlejumš. Mums wajadseja redset jau pirmā kahrtā schahdu likumu un tad domat par kautkahdu ruhpnēezibu. Mehš, kungi, fā leekas, slimojam ar leelmanibas ideju, ja mehš eedomajamees zaur tahdu likumu jau tuhlit pazelt wišu walsti un isnihzinat ar weenu spalwas wilzeenu wišu muhšu fabrikumu. Tas, kungi, naw ar likumu isdarams un mehš pret dabu un to spehktu, kurfch mums ir, pret ta spehka teefsmem it nekā newaresim isdarit. Latweefchu tautas teefsmes wišā leelumā ir semkopju tautas teefsmes un ja winām zaur jau tagad isdoto agraro likumu ir nodroschinata darba eefšehjamiba tur, kurfch winas teefsmes wehršchas, tad es domaju, fa nebuhtu leederigi, atkal trauzet scho leelo darbu un jaukt pehdas šchim nelaimigajam latweetim, fas jau tagad wefelu gadu defmitu wasats no weenas weetas us otru un pataisit wīnu wehl tahlat par staiguku proletariatu.

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Zeelenam.

J. Zeelenš (sozialdemokrats): Pee šchi likuma apšpreefšanas es gaidiju, fa usstahsees ari kahdš no semneeku faweenibas pušes, kurfch ari nems wahrdu šchai loti šwarigā likumā preefšch turpmakas Latwijas fainneeziflās isweidoschanas. Bet mehš redsam, fa ta partija, kura škaitas pee mums par waldoscho un kura lihds šchim walstis fainneeziflā un politifkā dšihwē spehlejuši deesgan eewehrojāmu lomu — negatiwu waj positiwu, tas ir zits jautajums — bet pee šchi šwarigā jautajuma apšpreefšanas wina šwinigā kahrtā klufē. Ja mehš atzeramees tīkai toš daschados rakstus, to ideologiju, fas ispaudās muhšu semneeku faweenibas organā „Brihwā Semē“, tad ar pilnigu teefibu war teift, fa tas, ko schodeen no šchis tribines zehla preefšhā Dr. Reinharda kungs, ir ta pati ideologija, kuru lihds šchim pauda semneeku faweeniba Latwijas ruhpnēezibas atjaunoschanā un fainneezifkā politifkā. Šā fa semneeku faweeniba nerunā, tad, labakā gadījumā winai šchai

jautajumā nekas nav sakams, wina par to neinteresejas. Ja apstahjamees tuwafi pee ta, ko te teiza Dr. Reinharda kungs, tad isnahk, ka schis likums, kas te schodeen teef appreests, ir atraidams, jo tas turpmakai Latwijas fainneeziskai dsihwei buhschot faitigs. Tapehz ka ruhpneneziba pilsehtas sawell leelas mafas, ta kaiteeschot Latwijas tautas dsihwajam spehkam, un tapehz no Dr. Reinharda mediziniška weedolla schis likums nahlschot Latwijai par slittu. Protams, ja ruhpneneziba ir nostahdita tahdos apstahklos, kur strahdneekam ir jastrahda 12 stundas un sanitarā sinā nehigieniskos apstahklos, tad, bes schaubam, ruhpneneziba sinamā mehrā tautas weseligos dsihwos spehkus desorganise un ja paschā tautā naw leelu spehku krahjumu, kuri arween war atjaunot dsihwo spehku, tad ruhpneneziba, bes schaubam, rauj leelu robu tautas dsihwā spehka. Bet ja ruhpneneziba teef labi nostahdita techniskā sinā un dsihwais spehks teef aissargats sozialās likumdoschanas zelā, ja kapitāla iskuhschanas un eerauschanas tendenzi teef nowilltas sinamas robeschas, tad ruhpneneziba newis desorganise tautas dsihwo spehku, bet no fainneeziskā weedolla israhdijusees par wisidewigako un wiseenesigako preesch tautas materialo spehku usrahshanas un pawairoshanas. Ne tikai no tihri fainneeziskā weedolla ruhpneneziba sekme tautas fainneezisko spehku pawairoshānu. Uri no nazonalās kulturalas weedolla raugotees mehš waram teikt, ka tās tautas, kurās ir wairak waj mafak attihstita industrija, ka tās ari kulturelā sinā eet zilwezes progresa preeschgalā, bet tās tautas, kas palikuschas tikai pee fastinguschām lauffainneezibas atteezibam, tās kulturelā sinā ir palikuschas atpafak un teef fainneeziski ismantotas no tām walstim kurām ir stipri attihstita industrija. Ja mehš nemsim, peemehram, Egipti, Indiju un zitas agrarās semes, tad mehš redsam, ka tās teef ismantotas no ruhpneneziskām semem. Ja Latwija paliks par fastinguschu semkopju semi, ja wajadsēs eksportet tikai muhsu semes jehlweelas un neapstrahdatos produktus, tad Latwija newarēs attihstīt tos fainneeziskos spehkus, kuras wina waretu attihstīt. Tad Latwija fainneezisko wehrtibu apgroshibas sinā tiks pafaulēs turgū no ruhpnenezibas semem ismantota.

Tad tahlak Reinharda kungs usstahdija jautajumu, kur mehš nemschot to darba spehku, kas wajadsigs, lai Latwijā atjaunotu ruhpnenezibu. Es domaju, ka ja mehš gribam ruhpetees par Latwijas ruhpnenezibas atjaunoschānu, tad schis jautajums naw tahds, ko mehš newaretu atrisinat. Mehš sinam, ka ruhpnenezibas ehlas ir sagrautas, bet maschinas un fabriku strahdneeki ewakueti us Kreewiju. Schee strahdneeki, kas agrak strahdaja Rigas, Jelgawas un zitu pilsehtu fabrikās, wisi boja naw gahjuschi, wini ir iskalfiti pa pascho Kreewiju. Es gribetu jautat, waj no Latwijas walsts un tautas fainneeziskā weedolla raugotees nebuhs leels saudejums, ja schi kwalifizetais, isglithotais darba spehks eetu pafuschānā? Ja Latwijas walsts negahdās par ruhpnenezibas atjaunoschānu, tad agrakee fabriku strahdneeki newarēs atgreesstees us Latwiju atpafak. Es domaju, ka sche newaretu buht diwu domu par to, ka zaur schi spehka pafuschānu Latwijas tautsfainneezibā zeltos leels minus. Saprotams, ka Dr. Reinhardš neapfkata scho jautajumu no Latwijas fainneeziskā redses stahwolla, bet wusch gau nostahjas us schaura latweeschu semes ihpafschneeku, semturu weedolla. Dr. Reinhardš norahdija un jautaja, kas buhschot ar semturuem, kureem kalpu darba rokas pafudischot, teem aisejot us pilsehtu. Es domaju ka sche Dr. Reinhardš nerunaja ne no walsts un tautas weedolla, bet runaja no schaura leelgruntneeku intereschu

redses weedofla, faut gan ari no winu weedofla schis jautajums buhtu atrisinajams tahdâ zelâ, ka istruhkstoscho darba spehku waretu islihdinat ar maschinam, lai tahdâ zelâ ka istruhkstoschâs darba rofas waretu masaf fajust. Bet Dr. Reinharda kungs runaja schauras grupas intereschu labâ, baididamees no tam, ja laufftrahdneeku weena dala aispulhdis us pilsehtu, tad lauffaimneekem buhs japaleeliua lauku kalpeem darba algas. Tadehl Reinharda kungs runaja pretim ruhpnenezibas atjaunoschanai Latwijâ.

Reinharda kungs ispauda netikai scho latweeschu agrareeschu weedofli. Winsch peeder pee kristigâs partijâs, tad galwenais motiws, bes schaubam, winam bija tas, ka winsch, luht, baidas no pilsehtu peeaugfchanas, baidas no pilsehtneezibas elementa nostiprinafchanas Latwijâ. Tas jau nu reis ziwi-lisazijas un kulturwehsturiškâ attihstibâ bes schaubam tâ ir, ka tautas ar leelatu pilsehtneezisku fastahwu ir masaf deewbijigas wezo elku preefchâ, un tanis daschadâs modernas kulturâs strahwas atrod leelatu peekrifchanu, nekâ tautâs, kuras stahw us weenfahrschâs semkopibas dsihwes pamateem, kuru garigais un kulturelais lihmenis tapehz nesneedsas tahlaf par riiju un pir-tinu. (Balsis pa kreisi: „Pareisi, pareisi!“). Es domaju, ja mehš, latweeschi, gribam nostahtees us pateesti modernas attihstibas pamateem, tad — faut gan Bruscha kungs ar fawu isteizeenu, ka Latwija warës buht leelwolstis ar ruhpnenezibas atjaunoschanu, bij drusku pahrsphlets, warbuht pat deesgan stipri pahrsphlets, — tad mehš to fasneegsim par tiktahl, par ziktahl Latwijâ buhs attihstita pilsehtu ruhpneneziba un tirdsneeziba; tahdâ zelâ Latwija teefcham warës fluht dauds leelata, neka wina ir bijusti. Mehš sinam, ka pee mums Latwijâ kulturwehsturiškâ attihstiba kluwa intensiwaka lihds ar pilsehtu attihstibu, kad radâs ari dquds intensiwaka fabeedriškâ un politiskâ dsihwe. Uri wisa muhsu modernas Latwijâs demokratiskâ attihstiba dibinajas sawâ idejiskâ un politiskâ sinâ us muhsu pilsehtneeziskâ elementa attihstibu. Un ari turpmakâ nahfotnê latwju tautas kulturelâ attihstiba kluhs dauds intensiwaka, ja pee mums attihstifees leelakas pilsehtas. No wehstures mehš redsam, ka peemehram Holandê un seemelu Italijâ, zil leelu lomu ir spehlejuft leel-tirdsneeziba scho semju pilsehtu attihstibâ un lihds ar to ari kulturelâ attihstibâ. Ja nu mehš saprotam, kahda faimneeziska nosihme Latwijâ war buht geogra-fiskâ sinâ starp austrumeem un reetumeem, tad muhsu galwenais usdewums tagad ir zenstees pehz eefpehjas scho stahwolli ismantot. Un mehš to pra-tisim tikai tad, ja neatstahsim Latwiju par fastingufchu agraru walsti, bet ja pehz eefpehjas sekmefim ruhpnenezibas un tirdsneezibas attihstibu. Protams, schis likums patš par sewi weens wisu to mums nedos, no ta ween neat-dsihwofees fagrautee muhri un tâs fabrikas, kas tagad stahw Latwijâ no-po-stitas. Naw domajams, ka tâs tagad warës us reis sahft darbotees. Sche, bes schaubam, buhs wajadsigi dauds plaschaki wispahreji noteikumi.

Se es negribu pee schi wispahrejâ jautajuma uslawetees, bet gribu tikai norahdit us weeru noteikumu un, proti, ruhpneneziba newar atjaunotees semê, kurâ nebuhs noteikta teefiska fahrtiba. Un kâ schai sinâ stahw pee mums Latwijâ, par to waretu dauds ko runat un fewischki wehl dauds, ja mehš gribam, lai Latwijâ eepluhstu ahrfemes kapitali ruhpnenezibas atjauno-fchanâ. Ahrfemes kapitalisti skatifees leelâ mehrâ us to, kahdi ir Latwijâ politiskee apstahkli, kahda ir teefiskâ eefahrtâ, waj Latwijâ pastahw paschu elementaro teefisko normu eewehroschana. Tahdi gadijumi, kur parlamenta lozekli teefauti un noseedsneeki neteef fahrtigâ zelâ teefati, ja tahdi ga-

dijumi Ģiropas preefi nahf sinami, tad tas ari war issauft basčas par to, waj pee mums Latwijā pateescham ir politiska stabilitate, waj us tahdu semi maf war ahrsemes kapitalus importet. Bet pee mums, kad teef sistas depu-tatu galwas, tad tas pee muhsu dascham pilsoniskam partijam issauz tifai smaidus... Bet te es atlauschos peewest wehl otu peemehru atteeziba us teesisko normu eewehroschanu. Es peewedischu gadijumu, kas nesen nahza preeeschā un kas stahw safarā ari ar ahrsemes kapitala peedabuschanu Lat-wijā. Proti, muhsu minisfru kabinetis nesen atpafal ir slehdsis wifas Latwijā darbojoschās apdroshinaschanas beedribas, ja tās ir ar ahrsemju kapitaleem dibinataš. Schim jautajumam ir tomehr sinama safariba ar ruhpnenezibas atjaunoschanu, jo apdroshinaschanas beedribas apdroshina ari ruhpnenezibas usnehmumus. Ja tagad ar weenu spalwas wilzeenu teef slehgatas wifas ap-droshinaschanas sabeedribas, furās eegulditi leeli ahrsemju kapitali, tifai tapeh3 ween, lai tas nahktu par labu diwām Latwijās apdroshinaschanas beedribam, furās eeintereseti daschi. Satwerfmes Sapulzes lozekki, tad es domaju, ja mehš pa schahdeem zekeem eesim — mehš pee ruhpnenezibas at-jaunoschanas netiksim. Ar tamlihdfigeem reglamenteem, furus idewis lihds-šchinejais kabinetis, mehš nesefmesim ruhpnenezibas atjaunoschanu; pa tahdu zelu ejot, mehš tahlu netiksim.

Presidents J. Šchafste: Wahrds peeder Reinhardam.

G. Reinhardis (fristigā-nazionalā šaveeniba): Godatā šapulze! Mans preešchrinataja funks3 pee šchi likumprojekta isteikdamees nodarbojās wairaf ar manu personu, nefā ar likuma projektu, proti, ka es esot runajis leelfaimneeku wahrdā. Man jafaka, ka es pats leelfaimneeks neesmu un man ari naw usdots no leelfaimneeku pufes runat. Tahlaf, es runajis tadeh3, ka baidijees, ka proletariats esot masaf tizigs, masaf elku kalpibai padodotees, Waj teescham proletariats masaf padodas elku kalpibai, es netizu, jo esmu pahrleezinajees par dauds ko zitu. Man atminā ir proletareeschu waldivas laiki, ka wineem bija nolikts elks pee apgabala teefas, furam wini wisi garam ejot klanijās un lozija zelus. Tas bija proletareeschu elks! Es škumstu par to, ka muhsu latwju tautu, kas jau eet us nihšchanu, grib peeradinat wehl pee elku deewibas; jo naw wehl tik prašta elku deewiba redseta, ka pee teem juhsu draugeem, komunisteem, kas te bija Rigā. Es škumstu pateesi, ka tahda elku deewiba pee mums eewesufees! Tad tahlaf es nekur neesmu tejis, ka es esmu pret katru ruhpnenezibu, bet pret tahdu, ka to nodroshina šchis likums, es issazijos, jo es teizu, ka ta ruhpneneziba, kas stahw safarā ar teem produkteem, ko mehš raschojam, buhtu iapabalsta. Bet es wehlos, lai netiktu weizinatas mums pilnigi sweschas ruhpnenezibas, ka, peemehram, galoschu ruhpneneziba, kas issuhza muhsu spehkus un nedewa mums nefa; jo wisu pelnu panehma kapitali. Redset, fungi, kaut gan man ir nepa-tihkami, tad tomehr atkal jaluhds fungi no kreisā spahrna, lai wini ar no-domu nepahrprot to, ko es esmu tejis un lai wini nemehgina lasit domas no manas firds, bet lai wini turas wairaf pee maneem wahrdeem (Šauzeens no weetas: „Klausatees us maneem wahrdeem, bet nesfatatees us maneem darbeem“). Es tās domas, kas ir juhsu firdi, negribu usminet tāpat juhs ari manas nespehjeet. Muhsu kreisais spahrns ar šaweenu preešchstahwjeem, kas te usstahjas, neatpehkoja to, ko es teizu, proti, ka mums naw ta dšhwā spehka, kas sirahdās leelruhpnenezibās. Uri us to, kur mehš to nemsim, ne-weens neatbildeja. Mums ir wifas spehjas, geografiski labi apstahkli, labi

fatikfmes zeli, labi kaimini u. t. t., bet mums naw ta dsihwà spehka, kas darbu strahdàs. Tas bij tas jautajums, ko es usthahdiju un tapeh3 es nehmu wahrdu.

Presidents J. Sfachafste: Wahrds Purgalam.

J. Purgals (kriftigà nazionalà faweeniba): Augstà sapulze! Man ar sinamu gandarijumu bij janoklausas kreisà spahrna preekschahwja, Zeelena kunga, runa, kurà winsch usthah3às par teesifko stahwofli. Protams, ka swe-fchos kapitalus wardès peewillt tikai tad, ja Latwijà nodibinafees ihsts teesifks stahwoflis, kà to saprot tàs walstis, no kuràm juhs, zeenijamee fungi, tos kapitalus fagaideet. Juhs peewedat tahdus peemehrus, ka noteef weenai otrai personai pahrestiba. Sinams, wifas schis parahdibas ir loti neweh-lamas, bet tàs naw teeschà safarà ar ruhpnenezibas atjaunoschanu. Ja ruhpnenezibu grib atjaunot un peewillt kapitalus, tad kapitalists prasīs pirmà kahrtà, kahdi jums ir priwatas kapitalistiskas faimneezibas pamati. Meh3 wisi sinam, ka kapitalistiskà priwatà faimneeziba war pastahwet tikai us priwata ihpafchuma pamateem. Katrs prasīs, zif tahlu Latwijas walsti priwats ihpafchums teef eewehrots. Us to man jafaka, ka Zeelena kungs buhtu ne wis weens no pehdejeem, kas nehtu ar meeru peh3 teem 5 gadeem, kad ruhpneneziba buhs atjaunota, tos nekustamos ihpafchumus un kapitalus pahrneemt bef laut kahdas atlihdsibas, warbuht darit tahdas paschas pahrmehribas, kahdas lika kreisais spahrns preekschà agrarà jautajumà. Jums wajaga puhletees, lai tas teesifkais stahwoflis tiftu tà nodibinats, lai katrs leekapitalists, kas nahktu us schejeeni, sin, ka ne tik ween 5 gadus neaifslahrs wina kapitalu tik leelà mehrà, kà tas pee mums noteef, ka, warbuht, nems no kapitāla pusi nost kà nodofli, bet sinatu, kas notifs peh3 5 gadeem, ja meh3 turpinafim tahdu paschu likumdoschanu, kà kreisais spahrns wehlas. Tad, man leetas, ka peh3 5 gadeem wini war saudet ja ne wifu, tad wifmaf pusi no kapitāla. Man leetas, fungi, ar tahdeem folijumeem ween, ka 5 gadus atfwabinàs wifus kapitalus, kas te buhs ruhpnenezibà, ka nenems no wineem ne tirdnenezibas, ne eenahkumu nodofli, to, fungi, neweenam juhs necestahsifeet, ja juhs negrosifeel sawu taktiku pahrejà likumdoschanà, — juhs neatjaunoseet ari to ruhpnenezibu, kura jums ir wajadsiga juhfu partijas programàs dehl. Ja juhs gribeet nopeetni fertees pee ruhpnenezibas atjaunoschanas, tad jums jagrosa sawi pamata usftati faimneeziskà sinà. Juhs newareet teift, ka juhs wareet atjawanat kà patihk, ar atlihdsibu waj bef atlihdsibas. Tad neweens ruhpneeks nenahks un us dsimtsnomas nekahdas ehlas nenems. Man jaatgahdina muhsu godatam ministru kungam, Behrsinam, kurfch sawà laifk, kad meh3 apfpreedam agraro jautajumu, teiza: winsch jau pateesiba esot loti meerà ar to, ka priwatais ihpafchums esot pahrwehrtees par kahdu zitu institutu, ka no wina esot atlizees tikai tas nosaufums. Toreif winsch ar tahdu schestu aistrahdija us ministru kabinetu un teiza: ja tur nebuhtu bijufchi wina frakzijas lozekli, tad winsch gandrihs buhtu sah3is tizet ka tur tikai sozjaldemokrati sehdot, jo esot priwatais ihpafchums bijis tik tahlu majinats sawà nosihmè, ka waretu teift, ka paleef tikai priwatihpafchuma nosaufums. Rungi, man tagad tas ir jaatgahdina Behrsina kungam, ja winsch sawos projektos tàpat rihfofees us preekschu un teifs, ka kapitalu wajaga peewillt, bet priwatihpafchumu nizinat, lai no ta paleektikai tu scha tshaula, tad lapitals newar nahkt schurp un winsch nenahks. Ruhpneneziba war atjaunotees tikai us priwatihpafchuma pamateem: ta ir dibinama us priwatihpafchumu, pee kam jagarantè

kapitalistiska šaimneeziba. Ja to newar garantet, tad leelkapitalisti nenahks ruhpnenezibu atjaunot. Tas likums, ko zehla preekschâ Bruscha funks, ir tahds, ka mehš winu pee labakās gribas newaram peenemt. Winsch ir tik nenoteikts, ka mehš pat nesinam, kahdas ruhpnenezibas nosares ir weiznamas. Tas ir jaatstahj waj nu tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministra waj ministru kabinetā noteikšanai un kahdi tur buhs eestati, to mehš newaram paredset. Rā tos materialus, furi ir domati ruhpnenezibas eestahdem, pahrsinās, kur tee aisees, kahda kontrole tur iwedama, to mehš nesinam. Mehš to gan sinam, ka masas kontroles de'l mums schad un tad tee materiali, furi ir nodomati laufšaimneezibas ispostito ehfu atjaunoschanai, aiseet schur tur projam pirkšanas un pahrdoschanas zelā weenam otram spekulantam, bei mehš newaram kontrolet, kur wini aiseet. Un juhs gribat tagad kontrolet, kad laujat eewest bes kahdas muiņas un isleetot bes kahdas kontroles. Ar scho likumu naw nekās šafneedsams. Man leekas, kamehr schis likums naw pahrsrahdats, tikmehr mehš likumu peenemt newaram un mehš balfosim pret to. (Wezkalns no weetas: „Pretim kristigam garam!“).

Presidents J. Šchakste: Wahrds Rudewizam.

U. Rudewizs (sozialdemokrats): Zeenijamee fungi! No kristigo nazonalistu puses ir pret scho likumu tapehz, ka wini ir pret ruhpnenezibas atjaunoschanu un fewischki pret leelruhpnenezibas atjaunoschanu Latwijā. Tas ir šaprotams un kapehz, par to jau tika runats. Bet tā ka wini ir pret, tad wineem ir masak par to ko runat un wini aisker daschadus blakus jautajumus: wini runā no mediziniškā weedokla, filosofiskā weedokla un ziteem weedokleem, par kureem warbuht nebij schodeen jarunā. Bet ja wini tika no Purgala funga iszelti, tad daschos wahrdos gribu atbildet ari us to. Ja basnizas laudim, wispah kristigam aprindam ir tahds redses stahwoklis, ka kapitalis baidas no tām idejam, kuras walda pee atfewischkām partijam un ja tas tā buhtu, tad warbuht buhtu kahds pamats tam, ko Purgala lgs apgalwoja, bet wehsture rahda ko zitu. Ja sche sozialisti runā par ruhpnenezibas atjaunoschanu, tad wini neatfatas no ta, ka šawā laikā wini prafis kapitala atšawinaschanu. Bet ja juhs šakat, ka tas, ko sozialisti stahda par mehrki — tagadejās eefahrias pahrweidoschana, ka tas atbaidischot kapitalu, tad juhs rialdatees, un jums der paslatitees wehsture, ka kapitalis, kur winsch nostiprinajees, ir nostiprinajees sinamā mehrā us semes ihpashuma šadragaschanas pamateem, kahdus juhs aistahwat. Juhs teizāt, ka newar atšawinat semes ihpashumu, jo tad reise mehš atbaidisim kapitalu. Tas naw pareisi. Kapitalis pats ir šadragajis schos ihpashumus un pats ir ehspropriejis šihkos ihpashumus, un tapehz, ko winsch to šin, winsch škatas no daudis realaka stahwokla, nekā fungi no kristigo aprindam, un winsch šaprot ari to, ko grib sozialisti. No schi redses stahwokla tuwotees jautajumam bij newajadšigi, bet bija isdewigi tikai preeksch teem, kas us to leetu škatas negatiwi. Juhs gribeet isleetot wisus argumentus, furi nestahw zeeschā šakarā ar scho leetu, bet ir tomehr pret scho likumu. Ja mehš runajam par pašu ruhpnenezibas atjaunoschanu wispahrejos wilzeenos, tad šawadi buhtu, ja mehš nostahditu jautajumu, ko mehš ihsti Latwijā gribam. Waj mehš gribam Latwijū pahrmehrjt par ruhpnenezibas semi, jeb waj us muhschigeem laiteem par laufšaimneezibas semi, kā to semneeku šaweeniba kahdreis proklamejusi šawā kongresā. Es domaju, jautajums, waj kahdai semei buht ruhpnenezistai, waj laufšaimnezistai, naw isškirams ar kongresu rezoluzijam, un masakais ne ar schim

runam. Tas ir wehstures likums, ka katra seme zenschas palikt un attihstitees par ruhpnenezibas semi. Un to newajaga aismirst, ka tai pascha Kree-wija, kad tur waldija zara laiku eefahrt, ari tur leelee semeš ihpaschneeki bija pret ruhpnenezibas atjaunoschanu, pret winas attihstibu un wiseem spehkeem mehginaja to aiskawet. Bet, neskatotees us to, ruhpneneziba atjaunojās pret scho agrareeschu gribu. Tee, kas scho likumu ta saprot, tee sew elkus nestahda. Ja Reinharda kungs doma, ka komunistu laika te ir bijuschi kahdi elki, tad man leekas, ka tee gan naw bijuschi elki. Te ir bijis tikai kahds peemineklis, kursch ir zelts par gadu tai teorijai, kuru mehš sludinam, t. i. sozjalisma teorijai. Tas leela mehrā atschtras no teem wezajeem elkeem, kas sadragati ne no mumš, bet no pascheem kristigeem kapitalisteem, t. i. teem wezajeem bruneekeem, kuri wehl stahw pee kristigo basnizam un us ziteem laukumeem. No schi redses stahwokla juhs pret muhsu elku usstahjatees bes kahda pamata. (Applausi pa kreisi).

Presidentš J. Eschakste: Runataju faraksts ismeltš. Es doschu pehdejo wahrdu referentam.

Referents M. Bruschis: Pret likumu prinzipā ir usstahjusēs tikai weena srazija, tā ka man nahkfees tikai atspehlot daschus aisrahdijumus, kuri bij zelti pret scho likumu, kas wišā wšumā gan neusstahjās pret wina peenemšchanu, bet tikai pret dascheem panteem resp. pret dascheem jehdseeneem. Birmais aisrahdijums, kas itkā buhtu wehrstš pret likuma buhtibu un tiktu wairakfahrt pastrihpots, bij tas, waj mehš wareštm sekmigi konkuret ar zitām ruhpnenezibam zitās walstis. Mani kungi, mehš gribam ar scho likumprojektu dot eespehjamibu un atlauju ahrsemes kapitalam, kas pehz sawas kalkulazijas atradis par eespehjamu sche konkuret ar pasaules industriju, nomestees Latwijā un nezalam winam nekahdus schkehrschlus preeščā, bet weenigi pabalstam us sinamu laiku. Ja mehš eewehrojam muhsu konjunkturū, muhsu geografisko stahwokli, tad jaleezina, ka ruhpneneziba, kas Rigā nodibinafees, warēs sawus raschojumus us austrumeem labaki un isdewigaki pahrdot nekā ta, kas atrodas Watareiropā. Ja mehš sawu ruhpnenezibu nostahdism preešč-sihmigi, dosim winai eespehjamibu ismantot jaunlaidu maschinas un panehmeenus, peewelkot klast inteligentos darba spehkus, nodarbinat laudis ar dsitu tehnisko isglihtibu, ar wahrdu fazit, ruhpnenezibu nostahdit us tās pakahpes, kahda wina ir Watareiropā, tad domaju, ka ruhpnenezibai sche buhs isdewigak nodibinatees, neka tas buhtu eespehjamš Watareiropā. Tā ka schis jautajums beigu beigās negrodas ap walstis eenahkumu famasinaschanu, ja nebuhs ruhpnenezibas, neewedeis ari maschinas, tad walstis neko nerisfe, bet atwehledama plaschu iniziativi ahrsemes kapitalam, war nodroschinat ekonomisko dsihwi us plascheem pamateem. Gebildums, it ka mehš gribetu kaut kahdi sifla eenahkumus eerobeschot, neistur nekahdas kritikas un atkriht. Tra-suna kungs wehlas, lai ari semtopibas maschinas atlautu eewest bes mitas. Es domaju, ka augstais nams, ja tahds likums tiks eenests, nepretosees to sankzionei, jo, pateesiba, fara muhsu semtopibas maschinas waj nu aipwestas prom, waj isnihzinatas, un tadehl ari schis maschinas buhtu eewedamas bes mitas. Iedeenischka parahdiba ir ta, ka kreisā spahrna lideri pastrihpo strahdneeku isfuhšchanu no leelruhpneekeem. Schini gadijumā to jaka ari labais spahrns, lai waretu argumentet ruhpnenezibas newajadsibu. Peeta ta, ka wišur tur, kur bijusi nodarboschanas un pelna plaschafos apmehros, tur šabedribas

fastahws ahtri pawairojees. Tā tas ari bijis Rīgā. Rīgā pastahwigi ir bijis daudsi kwalifizeta darba spehka, kas agrak ari pa dala ai spluhdis us Kree-wiju un scho darba spehku ismantot semkopiba buhtu darba isschehrdeschana, jo mums tatschu jadod wiseem sabeedribas slahneem darbs un pelna pehz winu spehjam. Rā jau no sahuma aifrahdija, mehš newaram buht semkopibas walts ween. Kas sihmejas us latwju tautas samasinachanas statistiku, tad tas ir loti leels jautajums, waj schi statistika ir pareisa, jo mums sinams tas apstahklis, ka weenmehr wehl no Kreewijas sino, ka wisas malās atrodas loti daudsi latweeschu, no kureem dala, bes schaubam, agrak aizelotus, pee kam wini nebuht naw atsihmeti statistika. Tā tad fazit, ka lihds ar ruhpnenezibas usplaukshamu Rīgā latweeschi skaita sinā ir masinajuschees, ir pahragri. Tad wehl ir atsewischts swarigs jautajums — ruhpnenezibas dezentralisazijas prinzijs, ko ari Reinharda kungs uswehra, t. i., ka us lauteem buhtu apstrahdajami laukfaimnenezibas produkti, lai nodibinatos laukfaimnenezibas industrija ahrpus Rigas. Bet teem, kas pasihst ruhpnenezibu tuwak, ir jasin, ka ruhpneneziba tikai tur war pamatigi attihstitees, kur ir ari sahnu ruhpnenezibas pee rolas, jo ruhpneneziba ir tahda ekonomisks dsihweš nosare, kas weena us otru stutejas, tāpat kā weens ritena sobš kerās otrā. Tā tad ruhpneneziba war tikai tur usplaukt, kur ta ir konzreteta. Tāpat newar ari ruhpnenezibu norobeschot un newar noteikt, sahdas nosares mehš peelaidisim un sahdas ne; ruhpneneziba pati no sewis ippauschas un eet sawus zelus. Jehdseens — Leellatwija naw domata ne material, ne skaitla sinā. Pehz jaunās terminologijas, tautas us paschnolemschanas teesibu pamateem teef zitadi nowehrtetas, nefa agrak tas notika. Tauta, kas ismanto wisus sawus dabas apstahklus, geografisko un wehsturisko stahwofli un kulturā dara to darbu, ko wehsture winai peeschlihrufi, to tautu war dehwet par leelu tautu. Neweens negribēs noleegt, ka wezee greeki nopelnijuschu wehsture leelas tautas nosaukumu un wini faktiski bija masa tauta. Tad tifa apgalwots, ka Latwju tautai ir teekmes weenigi us semkopibu. Tas gan tā naw, mani kungi, jo, kā jau es aifrahdiju, wisas pilsehtās, kur ruhpneneziba sah attihstitees, cepluhda ahrfahrīgi daudsi latweeschu un tee nepalika dšimtenes pilsehtās ween, bet, eemahzijuschees sawu arodu, aifbrauza loti daudsi us Kreewiju. Tā tad naw fazits, ka Latwju tauta ir tikai semkopju tauta. Tas buhtu winas spehju cerobeschochana. Wina ir tikpat spehjiga ruhpneneziba, kā semkopiba un mums newajaga uslist eeschogojumus tautas teeksem un spehjam. Purgala kungs teiza, ka likums esot nenoteikts un nepilnigs. To es jau sahuma atsihmeju, jo mehš te neisstrahdajam atsewischku likumu wahrda pilnā nosihmē. Bet likuma deklaraziju un gribam to pastrihpot, ka mehš wehlamees, lai Latwijā usplauktu ruhpneneziba. Tas ir tas galwenais mehrkis, ko schis likums wehlas safneegt. Tadehl sihumi un nenoteiktibas nespehlēs lomu. Tās nenoteiktibas un sihumi tiks eewehroti, kad mehš atsewischtus noteikumus isstrahdasim par muitas nodokleem. Pabalstu pahreju us pantu lasischanu un likumu komisijas wahrda leeku preeschā peenemt steidsamibas kahrtā.

Presidentis J. Tschakste: Us balfoschamu nahk pahreja us pantu lasischanu un es luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahreju us pantu lasischanu. Es luhgschu peefehstees. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lasischanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balfos-

šanas. Pahreja uš pantu lasišchanu peenemta ar wišam balsim, trim atturotees. Wiršraštis.

(Likumš par dašheem atweegliņajumeem ruhņņeezibas atjaunoschanā)

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants, beš peefihmeš.

(Sahlot no 1 aprila 1921. gada uš 5 gadeem ir atkautš sem tirdšņeezibas un ruhņņeezibas ministra kontroles eeweš beš muitas no ahrsemem mašinas, aparatus un wiņu peederumus, kurt nepeezešchami no walsiš weedokla weizinamš ruhņņeezibas wajadšibam, kā ari šcho ruhņņeezibas eestahšchu isbuhwei wajadšigos materialuš.)

Wahrds Bušchewizam.

II. Bušchewižs (sozialdemokrats): Es leeku preešchā pirmo pantu peenemt šefošchā redakšijā, strihpojoj ari peefišmi:

„Ugrato ruhņņeezibas eestahšchu atjaunoschanai waj paplašchinaschanai un jaunu ruhņņeezibas eestahšchu dibinaschanai no 1. aprila 1921. gada lihdi 1. aprilim 1926. g. ir atkautš sem tirdšņeezibas un ruhņņeezibas ministrijas kontroles eeweš beš muitas no ahrsemem mašinas, aparatus un to peederumus, kā ari, ar tirdšņeezibas un ruhņņeezibas ministra atļauju, mineto ruhņņeezibas eestahšchu isbuhwei wajadšigos materialuš.“

Leeta ir ta, ka ja mehš isdodam likumu, tad mums wajaga sinat, preešch kam mehš wiņu isdodam un wišnewajadšigataiš buhtu taš likums, kursch buhtu tiš weenfahrscha deklaracija un netaš wairaf. Man te buhtu ļaujstahjas pret referenta domam un ļafata, ka šchim likumam ir loti praktiska nošihme. Wina noluhš naw nedš grošit muitas tarifu, nedš ko zitu darit — preešch tam ir ziti likumi ļajšdod, bet wiņsch dod noteiktu atbildi tām ruhņņeezibas eestahdem, kaš pee waldibas ir greesušchās un wehlaš ļawu darbibu usahht; noteiktu atbildi tani sinā, ka wiņam teef garantetiš netrauzeti sinamu ļaitu nodarbotees. Materialā sinā taš nefriht tišdauds šwarā, bet friht šwarā ta raditā stabilitate, un tapehž no wišeem nefonkreteem preešchlikumeem ir ļaatturas un mehš waram runat newiš par ruhņņeezibu wišpahr, bet runat par to, kaš nepeezešchams, ļai minetaš ruhņņeezibas eestahdeš sahtu strahdat. Aļš teem eemešleem eš leeku preešchā redakšiju grošit un noteikt, ka newiš ruhņņeezibai kā tahdai, bet ruhņņeezibas eestahdem ir sinamas teefibas dotaš un reiše atšihstot, ka taš zelšch, ko te leel preešchā komišija — eet katrā gadijņmā zauri ministru kabinetam, ir pahraf gruhtš un newajadšigš zelšch. Tahlaf mans preešchlikums ir dalit „kontroli“ un „atļauju“, ļai buhtu šķaidrs, kahds šaturš eeleeķams wahrda „kontrolē“. Ja runā par kontroli ween, tad taš nošihme, ka ir atkautš eeweš atteeziguš materialuš beš muitas, neišprašot eepreešcheju atļauju un ka tirdšņeezibas un ruhņņeezibas ministrs war uš ļawu atbildibu wiņuš aļšhuret, ja wiņsch paredš, ka wiņi netiškš isleetoti šchaj likumā paredseteem mehrkeem, bet tahdā gadijumā eewe-dejam teefiba eet teefas želu.

Prešidents J. Šchakste: Neweens wairaf pee wahrda naw peeteižees. Es luhgšchu referenta atļaušmi.

Referents M. Brušchis: Bušchewiza funga preešchlikums no teksta iškširas pirmā kahrtā ar wahrdu „paplašchinaschanai“. Par šcho ļautajumu tirdšņeezibas un ruhņņeezibas komišijā debates notika un tirdšņeezibas un ruhņņeezibas komišija ķehdseenu „paplašchinaschanai“ atraidija un aļš teem eemešleem, ka tad teesham likums buhtu pardaudš ispluhdiš un tad nebuhtu nelahdas eephejamibas isdarit kontroli. Tahlaf aļš teem eemešleem, ka taš ruhņņeezibas eestahdeš, kaš tagad darbojas, strahdā ar sinamu pelnu un

winâm fâ tahdâm pabalstis wairis naw wjadstigs, jaunâs privilegijas buhtu neweetâ. Tapeh3 pret paplaschinâshanu istielzâs tirdsneeziabas un ruhpneeziabas komisiija. Kas atteezas uš beigu teikumumu, ka wjadstigos peederumus wjadsetu eewest ar tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministra atlanju, tad par to, ka atlanja buhtu wjadstiga, nebija spezieli spreesis, bet tifa tifa wišpahr runats un lemts, ka nebuhtu wehlama lizenzes sistema, bet buhtu wjadstiga kontroles sistema. Un tapeh3 bija eewesta peesihme, kura nošaka, ka wišâm tâm ruhpneeziabas nošarem, kas gribi sleetot šhoš noteikumumuš, wišpirms jaeefneeds plani un projekti, lai waretu redset, zif daudš peederumu winâm wjadstigs preefšch ruhpneeziabas usnehmumeem, bet wehlat to atmata ar šchi papildinajuma peenemschanu, tã ka šchi otrã peesihme ar to, ka wina ir nahkušî flahht, jau šawã sinã nošaka, ko waris eewest un ko ne. Zitadi isflaufas logiski, ja šho peesihmi atmet nost, ka tad Buschewiza lunga preefšchlikums ir weetã. Bet es domaju, ka tas, ko Buschewiza kungs te grih isteikt, ir isteikts jau peesihmê. Tã ka to pirmo tirdsneeziabas un ruhpneeziabas komisiija ir atraidijuse, tad par to otro leelu domu starpibu naw, jo wiša leeta grosas ap kontroli un ta tikpat labi war tikt isdarita fã weenã tã otrã gadijumã. Ahrlahrligi stingras robeschas naw espehjamiš wilt un ari tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrim jaatstahj sinama teesiba par šho jautajumu runat. Es leeku preefšchã preefšchlikumu dalit un wahrdu „paplaschinâshanai“ strihpot. Ja wahrdu „paplaschinâshanai“ strihpo, tad preefšchlikums nerunã pretim tirdsneeziabas un ruhpneeziabas komisiijas tekstam.

Presidentis J. Šchakste: Rã te ir domata dalischarã? Waj te teef domata jauna redakziija?

Referents M. Bruschiš: Wahrdu par „paplaschinâshanu“ strihpot.

Presidentis J. Šchakste: Tas ir neespehjamiš israut weenu wahrdu no preefšchlikuma laukã. Eefneegtais jaunais teksts škan tã:

„Agrafo ruhpneeziabas eestahšchu atjaunošchanai waj paplaschinâshanai un jaunû ruhpneeziabas eestahšchu dibinâshanai no 1. aprila 1921. gada lihbj 1. aprilim 1926. gadã ir atkautš sem tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrijas kontroles eewest beš muitas no ahrsemem mašinas, aparatus un to peederumus, fã ari ar tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministra atlanju mineto ruhpneeziabas eestahšchu usbuhwei wjadstigos materialus.“

Šchis tas no šchi šatura ir bijis komisiijas apspreeschanã, bet no komisiijas pušes ir zelts šchis teksts preefšchã. Es lišchu šho tekstu, ko eefneeds Buschewizs, uš balsošchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir par šho Buschewiza preefšchlikumu jaunã redakziijã. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šho tekstu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas ir atturejušchees no balsošchanas. Par tekstu jaunã redakziijã ir nodotas 67 balsis, pret to 46, atturejušchãš 12, tã tad kopã 58. Šchis jaunais teksts peenemts. Peesihme:

(Ministru kabinetis publizê to ruhpneeziabas eestahšchu šarakstus, uš kurãm šchis lišums atteezinams).

Wahrds Buschewizam.

A. Buschewizs (sozialdemokrats): Šakarã ar nupat peenemto pirmo pantu es leeku preefšchã peesihmi strihpot.

Presidentis J. Šchakste: Es luhgtu referenta atšaušmi.

Referents M. Bruschiš: Es šho preefšchlikumu no tirdsneeziabas un ruhpneeziabas komisiijas pušes newaru atbalstît, jo galwenais jau pastahw eefšch tam, lai mumš nebuhtu lizenzes sistema, bet lai buhtu kontroles sistema.

Peesihmê taisni ir uffkaititas tās nosares, kurām buhtu teešibas baudit ņhīs lifuma teešibas.

Presidentē J. ņfhaņte: Referentē iņņatas pret ņho preekņchlikumu, kuruņ eeneņtē no Buņņewiza, ka peesihmi strihpot. ņs lifņhu ņho preekņchlikumu uņ balņoņņhanu un luhdsu pazelteeņ toņ, kaņ ir par to, ka peesihmi strihpo. ņagad luhdsu pazelteeņ toņ, kaņ ir pret ņho preekņchlikumu. Beiņdņot luhdsu pazelteeņ toņ, kaņ atturas no balņoņņhanas. Buņņewiza preekņchlikums ir dabuņiņ 64 balņiņ, pret to nodotas 60 balņiņ, atturejees naw neweens. Preekņchlikums, peesihmi strihpot, ir peenemitē. 2. pantē.

(1. pantā minetām ruhpneezibas eestahdem ir teešibas eewest beņ muitas no ahrņemem iņejaņ weelaņ un kurnamo materialu 5 gadu laiņā, puņfabrikatus un fabrikatus, kuri nepeezeņņhami mineto eestahņhu raņņoņņhanas un pahrņtrahdaņhanas wajadņibam — 3 gadu laiņā, ņkaitot no 1. aprīņa 1921. g.)

Wahrds Blodneekam.

II. Blodneekē (demokratu ņaweeniba): Otrā pantā ir ņazitē, ka piņmā pantā minetām ruhpneezibas eestahdem ir teešiba eewest beņ muitas no ahrņemem iņejaņ weelaņ un kurnamo materialu peezu gadu laiņā. Pret ņho panta daļu nebuhtu nekā ko eebilņt, ja wiņpahriņi aiņņtahw un atņihņt ruhpneezibas uņplauņņhanu un atjaunoņhanos. Bet tahtlaņ ir ņazitē, ka trihē gadu laiņā ir brihw beņ muitas eewest puņfabrikatus un fabrikatus, kuri nepeezeņņhami mineto eestahņhu raņņoņņhanas un pahrņtrahdaņhanas wajadņibam. Pret puņfabrikateem ņā pret materialeem, kuru buhtu loti daudņ wajaņdņiņs un kuri buhtu loti nepeezeņņhami, gruhti zelt eebildumus. Bet tahtlaņ ir ņazitē, ka ari fabrikatus trihē gadu laiņā war eewest beņ muitas. ņas ir pawiņam kaut kaņ zitē — atlaut eewest beņ muitas fabrikatus, pilnigi jau pagatawotas mantas, jo ņem fabrikateem jaņaprot taņņhu wiņas prezeņ, kaņ ir jau pilnigi pagatawotas un war nahņt jau ņā gatawa preze tirgū. ņs neturu aiņdomā muhņu tirdņneezibas un ruhpneezibas ministri, kuraņ buhtu eespehjamē iņņazitees weenā otrā gadijumā un dot atņaukņmi wiņas kontroleē leetās. Uzumirkli jaapņinaņ, ka atlauju un ņaktiņko kontroli iņdara eeredni, uņ kureem wiņgaram palautees mehņ newaram un ka preekņch wineem ta buhtu leela kaņrdinaņhana, pahrbaudijumē, jo buhē leela griba ņem fabrikateem, kuri wajadņigi it ņā ruhpneezibas atjaunoņhanai, eewest fabrikatus, kuri warbuht nahņē ziteem noluhkeem. Tahtlaņ wiņpahri eē paredsu, ka fabrikatu, kuri nepeezeņņhami ruhpneezibas atjaunoņhanai, buhē loti aprobeņņotē ņkaitē, bet runajot par ņho finanņu un budņeta komiņijā tiņa norahditē, ka ņem fabrikateem jaņaprot modeli. Ja taņ tā, tad warbuht wareja minet modeluņ, bet ja min fabrikatus, kuru eeweschanas atlauja waretu mums iņņaukt muitas lifumā leelu juzekli un eewest pilnigi newajadņiņas komplikaņijaņ, tad taņ neņaprotami un tapehē eē leeku preekņchā strihpot wahrduņ „un fabrikatus“.

Presidentē J. ņfhaņte: Wahrds peeder Rindņulim.

J. Rindņulitē (Latgaleņ ņemneeku partija): Starp pirmo pantu un otro pantu ir neņaņkana. Pirmā pantā ir minetē, ka ir atlauta tirdņneezibas un ruhpneezibas ministrim kontrole. ņheem wahrdeem nebuhtu nekahdaņ noņihmeņ, jo peesihme tiņa strihpota. Bet ari otrā pantā wajadņetu eesneegt ari tahdu paņņhu redakņiju t. i. teeņibu ņem tirdņneezibas un ruhpneezibas ministra kontroleē eewest beņ muitas u. t. t. Preekņchlikums ir — ņaņkanot

pirmo pantu ar otro un ņewiņķi eewehrojot to, ka peefihme tifa strihpota, ņho papildinajumu peenemt.

Presidentis J. Tņhaņte: Wahrds Buņņewizam.

M. Buņņewizs (ņozialdemokratis): Es teefu preeņņhā otro pantu ņadalit diwās dalās un rediget wīnu ņefoņķi:

(Raņņoņņanai wajađņigās iņejweelas un kurinamo materialu ņahtot no 1. aprila 1921. g. lihdj 1. aprilim 1926. g. ir atkauts eewest beņ muitas).

Treņņhā pantā nahtu eefņhā:

(1. pantā minetām ruhpnēezibas eestahdem ņahtot no 1. aprila 1921. g. lihdj 1. aprilim 1926. g. ir teefibas ņem tirdņnēezibas un ruhpnēezibas ministra kontroles raņņoņņanai un pahrņrahdaņņanai wajađņigos puņfabrikatus eewest beņ muitas, zikht ņhee puņfabrikati neteel peeteefoņhā daudsumā raņņoti Latwijā).

Es leefu preeņņhā to tadehl, ka ņhe wezā tekņtā ir eefpehjamiba eewest wīnu beņ jebkahtaņ kontrolēs: i jehlweelas, i fabrikatus, i puņfabrikatus. Un ņhīs teefibas ir priwiligetās tām ruhpnēezibas eestahdem, kaņ 1. pantā ir minetas. Pehz mana preeņņņikuma teef dalitas: beņ kaut kahtaņ kontroles, iņnemot muitas, ir teefiba eewest raņņoņņanaņ iņejweelas un kurinamo materialu preeņņ wīņām ruhpnēezibas eestahdem, kahtaņ tās ari nebuhtu. Tad, kaņ atteezas uņ fabrikateem, tad tee ir strihpoti un paleef tikai puņfabrikati un tee ir eewedami ņem tirdņnēezibas un ruhpnēezibas ministrijaņ kontroles, kuraņ noņihme ir tahta pat, tā 1. pantā.

Presidentis J. Tņhaņte: Nēewēns wairaf pee wahrda nepeeteizas, es luhgņhu referenta atņauņņmi uņ wīņeem trim preeņņņikumeem.

Referents M. Bruņņiņ: Kaņ ņihmejas uņ Buņņewiza kunga preeņņņikumu dalit pantu, tad pirmā dala ņlanetu:

(Raņņoņņanai wajađņigās iņejweelas un kurinamo materialu ņahtot no 1. aprila 1921. gada lihdj 1. aprilim 1926. gadam ir atkauts eewest beņ muitas).

Kaņ ņihmejas uņ to, ka te ir minetas 1. panta ruhpnēezibas noņareņ un tāņ ari wīņpahr minetas, tad man ir jaatņihme, ka tirdņnēezibas un ruhpnēezibas komiņija ņhini ņaturā ņhīs pants netika apņpreeņņ. Bet es waru to leezinat, ka wīņpahrejā noņlana bij tahta, ka ruhpnēezibu grih pabalņit no wīņām puņem. Tā tad no tirdņnēezibas un ruhpnēezibas komiņijaņ redņeņ ņahwolla ir jaņpreeņņ, ka tāņ buhtu peenemams. Kaņ ņihmejas uņ to, eewest beņ muitas uņ nenoteiktu laiņu, tad par to tifa ņpreeņņ un tifa tapehz eewesti 5 gadi, ka tagadejā likumdoņhanaņ weidā un rihojumos leela nenoteiktiba muitas jautajumos un to, ko ņhodeen weēns muitas rihojums noteiz, tō otrņ rihtu atzel. Lai buhtu nahtamee ruhpnēeki nodroņņinati, tad tirdņnēezibas un ruhpnēezibas komiņija atrada par wajađņigu likt tur 5 gadus. Tirdņnēezibas un ruhpnēezibas komiņija ņahweja par ta laika eewēņhanu. Kaņ ņihmejas uņ otru ņhī panta dalu, tad par to bija ari runa un weenu laiņu bija peenemta ari peefihme, kaņ runā par to, ka tee fabrikati, kaņ pee mums war likt raņņoti un ja wini naw dahgaki, toņ neatlaut eewest. Bet wehlaņ peefihmi strihpota. Pret panta ņadalijumu nekahtaņ eerunas newaru zelt, jo weenu laiņu ari komiņija atradās uņ a weedokla, ka pants buhtu dalams. Bet beigās ņaweenoja. Otra peefihme no Rindņula kunga. Rindņula kungs, es newaru iņlaņit ņho peefihmi. (Smēekli. Rindņulis eet palihgā laņit). Otra peefihme no Rindņula kunga: pehz wahrda „peewest“ likt wahrduņ „zaur tirdņnēezibas un ruhpnēezibas

ministrijas kontroli". Tas te nebuhtu vajadzīgs. (Smeekli un jautriba). (Prezidents J. Ščakste: „Pirmā rindā?“). Jā! (Smeekli). Šini šinā naw tirdsneezibas un ruhpneezibas komisijas spreeduma. (Smeekli). Tad strihpot wahrdu „fabrikatus“. Tas tirdsneezibas un ruhpneezibas komisija tika atstahs. (Prezidents J. Ščakste: „Bet tā ar Buschewiza preekschlikumu?“). Komisija ir par, tikai gadus eewest eekschā. (Smeekli).

Prezidents J. Ščakste: Jē eefneegti pawisam 5 preekschlikumi. No teem, kas wisradifalafais, tas pahrgrofa wisu otra panta tekstu, eefneegtu no Buschewiza, un winsch leef preekschā scho pantu šadalit diwās dalās, pee kam 1. dala buhtu tagadejais 2. pants.

„Raschoschanai wajadzigās išeeweelas un furinamo materialu šahot no 1. aprila 1921. gada lihds 1. aprilim 1926. gadam ir atkauts eewest bej muitas.“

Ta ir 1. dala. 2. dala:

„Pirmā pantā minetām ruhpneezibas eestahdem šahot no 1. aprila 1921. gada lihds 1. aprilim 1924. gadam ir teefibas sem tirdsneezibas un ruhpneezibas ministra kontroles raschoschanai un pahrsrahdaschanai wajadzigos pusfabrikatus eewest bej muitas, zittahl šhee pusfabrikati neteef peeteekschā daudsumā raschoti Latwijā.“

Referents issazijās, ka winam pret to naw nefas pretim. Es to dalishu us 1. un 2. Waj buhtu kahds zits preekschlikums? Naw. (Smeekli).

Referents M. Bruschis: Luhdsu wahrdu.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds referentam?

Referents M. Bruschis: Es leefu preekschā papreekschu nobalsot par to, waj pirmā pusē laiku eewest waj ne, t. i. nobalsot tos 5 gadus. Tirdsneezibas un ruhpneezibas komisija stahw par to, ka 5 gadus eewest.

Prezidents J. Ščakste: Tur ir tas laiks, tur jau ir no 1921. gada lihds 1926. gadam. (Smeekli).

Referents M. Bruschis: Ak tā! Es nebiju to redsejis. (Smeekli).

Prezidents J. Ščakste; Es lishu scho preekschlikumu us balsoschanu. 2. pantā teef lits preekschā eewest 2. un 3. pantu, šadalot diwās dalās, un lishu us balsoschanu pirmo preekschlikumu, furu es wehl reis nolashichu, lai nebuhtu pahpratumu:

„Raschoschanai wajadzigās išeeweelas un furinamo materialu, šahot no 1. aprila 1921. gada lihds 1. aprilim 1926. gadam, ir atkauts eewest bej muitas.“

Es lishu scho preekschlikumu tagad us balsoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par scho preekschlikumu. Tagad es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret scho preekschlikumu. Beidsot es luhdsu pazeltees tos, kas atturejās no balsoschanas. Neweens naw atturejees. Balsoschanas isnahkums: par scho nolashito dahu ir nodotas 69 balsis un pret to 58 balsis. Tā tad schi dala peenemta. Tagad lishu us balsoschanu otro dalu, kura domata tā 3. pants.

„1. pantā minetām ruhpneezibas eestahdem, šahot no 1. aprila 1921. gada lihds 1. aprilim 1924. gadam, ir teefibas sem tirdsneezibas un ruhpneezibas ministra kontroles raschoschanai un pahrsrahdaschanai wajadzigos pusfabrikatus eewest bej muitas, zittahl šhee pusfabrikati neteef peeteekschā daudsumā raschoti Latwijā.“

Es lishu scho preekschlikumu us balsoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par scho preekschlikumu. Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret scho preekschlikumu. Beidsot luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas.

Par preekschlikumu nodotâs 75 balsis, pret neweena, un atturejuschâs 51. Tâ tad ari 2. dala peenemta. No diweem wehl tahlaf eefneegteem preekschlikumeem Rindsula preekschlikums ir isschirts pa dalai zaur scho tekstu „sem ruhpnenezibas un tirdsneezibas ministra kontroles“. Juhš wiuu ufturat kâ papildinajumu pee 1. dalas?

J. Rindsulis: Ja!

Presidents J. Tschakste: Kas atteezas uf otru preekschlikumu, tad tas jau zaur balsoschanu ir isschirts, bet Rindsulis uftur sawu preekschlikumu, kursch gan pee 2. dalas ir peenemts, bet japeenem wehl pee 1. dalas. Winsch skan tã:

„Pee wahrda „iswest“ list wehl klast „sem tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministra kontroles“.

Es luhgshu referentu dot atfaufsmi.

Referents M. Bruschiš: Tur ir isejas weelas un turinamais materials, kursch teef eewests bes muitas un tadehl tur nekahda kontrole nebuhtu wajadsiga. (Smeekli).

Presidents J. Tschakste: Es lishshu tagad scho Rindsula preekschlikumu uf balsoschanu. (Rindsuls no weetas: „Es nonemu wiuu“).

M. Antons (darba partija): Tã kâ preekschlikums bija eefneegts un es gribeju par wiuu balsot, tad es wiuu ufturu.

Presidents J. Tschakste: Es newaru dot teefibu jums to ufturet, jo preekschlikums naw eefneegts no wina autora. Jums wajadsjeja wiuu sawã laikã eefneegt. Tagad lihds ar to peenemts 2. un 3. pants un agrakais 3. pants nahks kã 4. Mehš pahreesim uf nahkoscho, 4. pantu.

(Ruhpnenezibas eestahdes, kuras minetas 1. pantã un ussahf darbibu, teef atswabinatas no eenahfuma nodofla, nekustuma ihpashuma' nodofla, kamehr winaš neatmet pelnu, waj sawu pelnu isleeto usnehmuma paplashinaschanai — 5 gadu laikã, staitot no 1. janwara 1921. gada).

Wahrds Rambalam.

St. Rambala (Latgales semneeku partija): Zeenitã sapulze! Pehz tam, kad ar atteezigeem pahrlabojumeem tika radikalî pahrgrosits 1. pants, kurã ir paredsets, kã wisaš bijuschâs fabrikas un ari jaunatweramâs fabrikas eeet schajã privilegetã kategorijã, man schkeet, ir japahrmaina ari tagadejais 4. pants atteezibã uf nodofku peedsihshanu no fabrikam. Es nesimu, waj finansu un budscheta komissija, kura paschlaif apspreesch walsts budschetu, ir atradusi zelus, kã segt Latwijas budscheta defizitu, kas ir pahri par miljardu. Ja finansu un budscheta komissija buhtu atradusi, kã budscheta istruhkumu segt, tad wina waretu weegli, roku uf firds uslikusi, eenešt tahdu preekschlikumu, kã Latwijã ruhpnenezibas eestahdes 5 gadu laikã ir atswabinatas no nodofleem. Turpretim tagad, kur walstij ir weens miljards budscheta istruhkums, kur zitu eenahfumu awotu naw, es nesaprotu, no kureenes un ar kahdeem lihdssekleem domã segt scho walsts budscheta istruhkumu. Tadehl es leeku preekschã 4. pantã strihpot wahrduš „eenahfuma nodofla“. Jaunã redakzijã schis pants skanetu tã: Ruhpnenezibas eestahdes, kas minetas 1. pantã, teef atswabinatas no tirdsneezibas un ruhpnenezibas nodofla, nekustama ihpashuma nodofla, kamehr winaš neatmet pelnu, waj sawu pelnu isleeto usnehmuma paplashinaschanai. Scho diwu privilegiju, atswabinot ruhpnenezibas eestahdes no tirdsneezibas un ruhpnenezibas nodofla

un ari no nekustama ihpaschuma nodokļa, pehz manām domām buhtu peeteošchi, lai tos ahrsemes kapitalistūs un ruhpnēkus eēinterejētu par Latwiju, tā kā lai tee kapitali Latwijā eēplahstu. Eē nedomaju, ka pilniga atswabinaschana no nodokleem peewillks Latwijā tos kapitalistūs, ja nebuhs winai zitu apstahllu, kuri scho kapitalu eēpluhšchanu un ruhpnēezibu weizinatu. Purgala kungs pilnigi pareisi aīsrahdija, ka lihds tam laikam, kamehr nebuhs nodroschinats sozjalais stahwoļlis Latwijā, lihds tam laikam, kamehr kreisais spahrns runās par šaimnēezifko tuwinaschanos Padoņju Kreewijai, par priwatihpaschuma atzelschanu, lihds tam laikam juhs wareet atswabinat ruhpnēezibas eēstahdes no wiseem nodokleem, bet tomehr tas stahwoļlis Latwijā preēfch ruhpnēezibas weenam, otram neīsrahdas par tik drošču, ka winsch waretu eēguldit scho sawus kapitalūs. Ka tas ir tā, par to eē peewedischu weenu peemehru. Tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministrija īsneedša pabalstu Liwanu stiklu šabedribai, stikla fabrikas atjaunoschanai. Eē neatminu teēfchi, zif daudf tika īsneegts, kahda bija ta sumā, bet ta bija pahri par miljonu. Schi stiklu fabrika scho pabalstu šanehmuf un no wafaras lihds schim laikam naw nekā īsdarijuf. Tur kahdi diwi zilweki tihra kaut kahdus ēēgeļus, atwed drufku mešcha materialu, bet stikla fabrika kā bij neatjaunota, tā ari paleef neatjaunota. Wakar eē īslasiju kreewu awiše „Серодня“, ka schi stiklu fabrika ir seedojufi Kronšhtates rewoluzionareem 1 tuhštoti franku. Redseet, fabrika, kura šanehma pabalstu no ministrijas, kura neatrada lihdsfektu, ar ko atjaunot īsposfito fabriku, kura newareja pati fabriku uzelt ar saweem lihdsfekteem un prasija tos no ministrijas, ministrija tos īsneedša, un pehz scho lihdsfektu īsneegschanas leelas sekmes naw redsamas pee fabrikas atjaunoschanas, bet fabrika jau atrod lihdsfektus weena tuhštoscha franku leelumā īsneegt rewoluzijas pabalstīschanai. Warbuht ta ir loti laba leeta — pabalstīt rewoluzionarus, bet tahdā gadījumā mehš newaretu pabalstīt fabriku, kura pati sawu ruhpnēezibu neatrod par eēspehjamu atjaunot bef pabalsta. (F. Zeelens no weetas: „Kahds tam sakars ar likumu?“). Sakars ar likumu tam ir tahds, ka juhs gribeet atswabinat no wiseem nodokleem fabrikas, lai peewillktu ahrsemju kapitalu, bet īhsteniba peerahda, ka ar pabalsteem un primiligejumeem kapitali nenahf, tee praša ekonomīfšas droščības. Eē gribetu wajzat finanšu un budščeta komīšiju, no kahdeem lihdsfekteem Latwijā fegs sawus īsdewumus. Paleef weenigi laufšaimnēeziba. Bet laufšaimnēeziba īsposfita ne masaf, kā ruhpnēeziba; laufšaimnēeziba pahrdšihwo pašchreis pahrweidoščanās stahwoļli, kur pašchreis teef īswešta agrarā reforma. Lai to īswestu, laufšaimnēezibai jadod wehl leelaks pabalstis, nekā ruhpnēezibai, jo laufšaimnēezibā ir jaeegahdā laufšaimnēezibas maščinas, jaeegahdā lopi u. t. t. Ja juhs, kungi, gribat atswabinat ahrsemju kapitalu no nodokleem un wīfu walsti usturet no semneeku feezīneem, pehz manām domām tas naw pareisi. Semneeki ar saweem feezīneem ween newarēs usturet wīfu walsti, jo taišni ahrsemju kapitāls ir tas, kas wīswairaf apehd semneēkeem tos feezimūs. Tirdsneezibas un ruhpnēezibas ministra kungs aīsrahdija, ka nodewas no kapitala atbaidot kapitala eēnahfšchanu Latwijā. Eē domaju, ka kapitāls, eēwehrojot šamehrā lehto darba spēhu un zītūs labwehligūs apstahllūs, par tureem plašchi runaja komīšijas referents, nebaidīsees no nodokļa un ja ziti apstahlli buhs par labu kapitala eēnahfšchanai, tas eēnahfs. Tas kapitāls, kas war pabalstīt Kronšhtates rewoluzionarus ar tuhštoschu franku, nebaidīsees no nodokleem. Schis kapitāls

tomehr issuhks Latwijās walsti un Latwijās strahdneefus un, tahdā kahrtā, nebuhs nekahdas pahrmehrigas nepareizas nodewas no kapitala, bet warbuht nebuhs atprasīts atpafal tas, ko kapitalis no Latwijās iswedis un ko tas Latwijā ismantos.

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder Buschewizam.

U. Buschewizs (sozialdemokrats): Es eenesu trihs pahrlabojumūs un schoreis jau eerobeschoschus. Pee 4. panta, agrakā 3., leeku preeščā strihpot wahrdu: „waj sawu pelnu isleeto usnehmuma paplaschinaschanai“ un pehz wahrdeem „nekustama ihpashuma nodokli“ eelikt wahrduš „zil tahl tas atteezas us nekustamu ihpashumu, kas usskatams par darbā esofchās ruhpnenezibas cestahdes peederumu (ziwillikuma nosihmē)“ un beidsot pehz wahrdeem „tirdsneezibas un ruhpnenezibas“ eespraust wahrdu „papildu“. Wiseem teem trim pahrlabojumeem ir fashaurinata nosihme. Birmais papildinajums nepeezeeschams jo sewischki tadehl, ka te eespehjama wisada likuma apeeschana. Otrs pahrlabojums: pehz wahrdeem „nekustama ihpashuma nodokli“ eelikt wahrduš „zil tahl tas atteezas us nekustamu ihpashumu, kas usskatams par darbā esofchās ruhpnenezibas cestahdes peederumu (ziwillikuma nosihmē)“ — ari skaidrs, un, beidsot, treschais leek preeščā atswabinat no tirdsneezibas un ruhpnenezibas papildu nodokla, bet ne no tirdsneezibas un ruhpnenezibas sihju isnemšanas.

Presidents J. Ščakste: Wahrds Jr. Trašunam.

Jr. Trašuns (Latgales kristigo semneeku saweeniba): Mani kungi! 3 reises jau es biju nelaimigs ar sawu preeščalikumu komissijas fehdēs, bet man ir zeriba, ka warbuht es buhshu laimigs ar scho preeščalikumu Satwersmes Sapulzes plenarsehdē. Schai likuma 3. panta ir teiktis, ka usnehmums ir atswabinami no nodokleem, no nekustama ihpashuma nodokleem, kamehr winsch neatmet pelnu, waj kas sawu pelnu isleeto usnehmuma paplaschinaschanai. Bet warbuht, ka kahds ir nopirzis nekustamu ihpashumu waj fabriku, kura naw strahdajusi un winsch to ir noturejis sawās rokās 3 waj 4 gadus. Zenas us scho nekustamo ihpashumu ir tapuschas dauds labakas un schis ihpashums ir pahrgahjis otrās rokās un teek pilnigi brihws no nodokla. Bes tam, mani kungi, schini pat § 3. ir sazits, ka teek brihwi no nodokla ari tee, kuri isleeto pelnu sawa usnehmuma paplaschinaschanai. Es saprotu, ka war dot sinamas privilegijas teem, kas pelnu no fabrikas naw fanehmuschki un kas grib fabrikas ruhpnenezibu atjaunot. Bēt ja, mani kungi, ir runa par fabrikam, kuram pelna ir, tad es gribu sinat, ka mehš statisimees us to, ja semneeks ustahditu prasibu, ka winsch tiktu atswabinats no nodokla, ja winsch grib paplaschinat sawu fainneezibu. Tapehz es leeku preeščā, weenfahrt, ja kahds 3 gadu laikā pahrdod sawu ihpashumu zitam, tad tam wajaga samafat nodokli un, otrkahrt, kas sihmejas us to pantu, kur sazits, lai sawu pelnu isleetotu usnehmuma paplaschinaschanai, tad scho pantu pawisam strihpot.

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder U. Behrsinam.

U. Behrsinšch (darba partija): Rambala kungs runaja par Liwanu stikla fabriku, kura esot miljoneem isdewusi un pabalstijusi Kronschtates dumpineefus ar miljoneem franku. Tas ir leels pahpratumis un no Satwersmes Sapulzes wizepresidenta to newareja sagaidit. Tee zilweki, kas atjaunoja Liwanu stikla fabriku, ir latweeschu zilweki, dsihwo te un wineem nebij netikai ar ko fabriku atwehrt, naw ari ko suhtit us ahrsemem. Ugrakā Liwanu stikla

fabrikas ihpafchneeze, lahda afzionaru fabeedriba — feshch ahrsemes un ir warbuht ko fuhtijusi, bet atteezinat to us latweeschu zilwekeem, kas Liwanu stiklu fabriku ir atjaunojuschi, ir neweeta.

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Blodneekam.

U. Blodneeks (demokratu faweeniba): 3. pants komisijas redakzija pateesiba ir netaisns, jo tas pants atwabina no eenahkumu wehtribas peeaugshanas un ziteem nodokleem tikai tas eestahdes un usnehmumus, kuras ussahk darbibu, bet wezas eestahdes, kuras jau effisite, neteef no teem atwabinatās. Ta tas buhtu pehz schi panta, kas buhtu leela netaisniba, bet ar Buschewiza kunga eefneegumu schi netaisniba ir nowehrsta, jo winsch atteezina scho atwabinafchartu ari us agrafam eestahdem. Ja tas nenotiktu, tad wezas eestahdes, lai winas tiklu atwabinatās no dauds un daschadeem nodokleem, war aistaisit fawas fabrikas un pehz laifa, paplaschinajuschas tas ar dascham maschinam, atkal no jauna atwehrt un teift: nu mums wajaga tift atwabinatam us likuma pamata no nodokleem. Schis 3. pants, atwabinot usnehmumus no daudseem nodokleem, nes walsts kasei leelu robu. Ja mehš prinzipa efam isschikruschees, ka ruhpnenezibas atjaunofhana un winas paplaschinafhana ir wajadstiga un diwy domu gandrihs newar buht, tad ir skaidrs, ka schis upuris ir janes un usnehmumi, lai wini waretu eefahkt strahdat, ir jaatwabina no nodokleem masakais pirmā laika un ta ari bija domats galwenā kahritā likuma projektā. Bet lai tomehr kaut zil nahtu walsts kasei pretim, lai kautzil islihdinatū to paredsamo istrufkumu, furu war nest schis pants, atwabinot usnehmumus no nodokleem, es leefu peezu gadu laika trihs gadus. Tas ir pilnigi peeteekofschs laiks, jo pa trim gadeem, skaitot no 1. janwara 1921. g., ruhpnenezibas eestahdes, kuras pateesi grib fawus usnehmumus atjaunot, to war isdarit. 3 gadu laika winas to paspehs atliku likam un pahrejee gadi buhs pelnas gadi un tad wini war ari tift neatwabinati. Wini war tift padoti muhsu pastahwigeem likumeem un aplikti ar nodokli.

Presidents J. Tschafste: Wahrds Kihwem.

U. Kihwe (semneeku faweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozeklu kungi un damas! Pehz komisijas redakzijas 1. pantā stahweja aifrahdijums par to, ka atwabinamas ir no multas tas eestahdes, kas eewed ifejweelas un strahda no walsts weedokla weizinamās ruhpnenezibas wajadsiham. Sagarā ar to, ka tika peenents Buschewiza preefschā liktais eefneegums, fur schee wahrdi „no walsts weedokla weizinamam ruhpnenezibas waja dsibam“ strihpoti un ir pabalstamas wifas tas ruhpnenezibas eestahdes, kas wispahrigi ir bijuschas un teef atjaunotas, sagarā ar to ir jaenes atteezigs forektiwš 4. pantā. Wifas tas eestahdes, kas minetas 1. pantā, ir atwabinamas no nodokleem. Mums ir japabalsta ruhpneneziba, bet mehš nedrihtstam peelaiht, ka teem, kas strahda ahrpus ruhpnenezibas, peemehram, laufaimneekteem, teef uslikti ahrkahrtigi nodokli. Tadehl mans preefschlikums buhtu, ka schis ruhpnenezibas eestahdes neteef atwabinatās no eenahkuma nodokla, bet gan ir atwabinamas no tirdsneezibas un ruhpnenezibas papildu nodokla un no nekustamā ihpafchuma nodokla, ka leef preefschā Buschewizš. No mans pufes buhtu preefschlikums strihpot wahrduš schai 3. pantā „no eenahkuma nodokla“.

Presidents J. Tschafste: Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees? Wahrds Rambalam.

St. R a m b a l a (Latgales semneeku partija): Eš gribu atbildet zeemjamam tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministra fungam. Wišpirms eš neteizu, ka ir seedots miljons franku, bet eš runaju tif par 1000 franku. To eš ari neapgalwoju, ka weena un ta pati persona ir šanehmusi no waldibas pabalstu un seedojusi 1000 frankus Kronštatei, warbuht kahdas kombinazijas dehl agrafas atziju šabeedribas ihpafchums ir pahrgahjis zitu ihpafchumâ. Tad tahlat eš gribu Blodneeka fungam atbildet, ka man nekâš nebuhtu pretim atfwabinat ruhpnenezibas eestahdes us 3 gadeem no eenahkuma nodokla tani gadijumâ, ja Blodneeka fungs un zeenijamâ šapulze peekristu, ka ari lauffaimneeki jaatwaaina us 3 gadeem no nodokleem, jo lauffaimneeziba ir wehl flittakâ, wišmas ne labakâ stahwokli, kâ ruhpneneziba. Ja juhs gribat ruhpnenezibu atfwabinat no nodokla, tad ir peenahkums ari ipositos lauffaimneekus atfwabinat no nodokla. Lauffaimneeki, kuri ebraufuschi no Kreewijas, ušar kahdu puhrweetu semeš un teem no tâš puhrweetas ir janodod puds labibas; no wineem neprasa, waj wini ir špehjigi maksat. Eš gribetu, lai finansu un budšeta komiſija atrastu eenahkumus, ar kureem waretu segt walſts iſdewumus. Tahdi eenahkumi naw atrasti, tapehž mehš newaram atfwabinat fabriku no eenahkuma nodokleem.

Presidentis J. Š ſ h a k ſ t e: Eš luhgſchu referentu dot atſaukmeš.

Referents M. B r u ſ h i ſ: Diwi preekſchlikumi atkriht. Tee ir Rlihweš un Rambala preekſchlikumi. Ubi grib strihpot eenahkuma nodokli. Tirdsneezibas un ruhpnenezibas komiſija ſchis preekſchlikums tifa apspreeſtis un atraidiſtis, jo eenahkuma nodokli nem tifa no pelnas un te teiſtis, ka tiklihd buhs pelna, tad buhs ari nodokliſ jamakâ. Tâ kâ ſchis likums ir deklarativas dabas, tad lai dotu plaſchaku ſolijumu, ſchee wahrdi pantâ ušnemti, bet praktiſtas noſihmes teem naw. Tapehž leeku preekſchâ ſcho preekſchlikumu atraidit. Blodneeka fungs leek preekſchâ 5 gadu weetâ liſt 3 gadus. Romiſija iſteizâš pret ſcho preekſchlikumu. Tad ir wehl preekſchlikums no Buſchewiza strihpot wahrduš „kaš ſawu pelnu iſleeto ušnehmumu paplaſchinaschanai“. Tirdsneezibas un ruhpnenezibas komiſija bija pret to paplaſchinaschanu, bet kopſehdê taš tifa pabalſtiſtis. Tad Buſchewiza preekſchlikums japa balſta, jo bija domats ruhpnenezibu atfwabinat no nodokleem. Tam eš ari peekrihtu kâ referents. Par preekſchlikumu, pehž wahrdeem „tirdsneezibas un ruhpnenezibas“ eelliſt wahrduš „papildu nodokli“ netifa ſpreeſtis. Ir wehl weens preekſchlikums no Traſuna, strihpot wahrduš: „waj ſawu pelnu iſleeto ušnehmuma paplaſchinaschanai“. Taš ir eefneegti ari no Buſchewiza funga un eš jau teizu, ka to pabalſtu. Par preekſchlikumu: „tâ kâ winu 5 gadu lai kâ newar pahrdot otrâš rolâš“ komiſija neſpreeda.

Presidentis Š ſ h a k ſ t e: Ir eefneegti wairaki papildinajumi, kuri ſakriht, jo ir weenadi. Diwi preekſchlikumi ir strihpot wahrduš „waj ſawu pelnu iſleeto ušnehmuma paplaſchinaschanai“. To leek preekſchâ Jr. Traſuns un ari Buſchewiſis. Mehš papreekſchu nemſim ſchos nobalſot. Preekſchlikums ir:

„wahrduš „waj ſawu pelnu iſleeto ušnehmuma paplaſchinaschanai“ strihpot,“

eefneegti no Buſchewiza un Traſuna. Eš luhdſu pazeltees toš, kaš ir par ſcho preekſchlikumu. Uzimredſot wairakums. Tâ tad ſchee wahrdi teeſt strihpoti. Otrfahrt, bija eefneegti lihdsiga ſatura preekſchlikumi:

„strihpot wahrduš „no eenahkuma nodokla“,“

no Rambala un no Rlihweš. Eš liſſchu ſchos preekſchlikumus, kuri ee-

šneegti no Rambala un Rlihweš uš balsošchanu. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šho preešchlifumu. Uzimredšot wairafums, tā tad taš ari ir peenemts. Tad ir preešchlifums no Blodneeka:

„5 gadu weetā likt 3 gadus.“

Referentš isteizās pret to, jo komisiija ešot pret to isteikufēs. Eš likšhu preešchlifumu uš balsošchanu. Eš luhgschu pazeltees toš, kaš ir par Blodneeka preešchlifumu „5 gadu“ weetā likt „3 gadus“. Uzimredšot majoritate—tā tad preešchlifums peenemts un „5 gadu“ weetā nahf „3 gadu“ laikš. No Bušchewiza šneegts preešchlifums:

„behz wahrdeem „nelustama ihpašchumā nodokli“ eelikt wahrduš zil tahtāš atteezās uš nelustamu ihpašchumu, kaš ušstatams par darbā ešošchās ruhpneezibas eestahdes peederumu (ziwillikuma nošihmē) un behz wahrdeem „tirdšneezibas un ruhpneezibas“ eespraušt wahrduš „papildu.“

Eš likšhu šho Bušchewiza preešchlifumu uš balsošchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šho preešchlifumu. Uzimredšot majoritate. Wehl atleef weens preešchlifums, to eesneedšis Trafunš. Winsch leef preešchā papildinat tekstu ar wahrdeem „kamehr winasš peezu gadu laikā netikš pahrdotas otrās rotās“. Laikam domats šhe „winasš trihs gadu laikā.“ (Tr. Trafunš pahrlabo šawu papildinajumu). Preešchlifumsš skan:

„un kamehr winas trihs gadu laikā neteef pahrdotas otrās rotās.“

Referentš teiza, ka par to leetu komisiijā naw tizis špreestš. Eš likšhu papildinajumu uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šho preešchlifumu. Ar majoritatt šchis papildinajums peenemts. Eš likšhu tagad pantu ar daudšajeem išdariteem papildinajumeem un pahrredigejumeem uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šchi panta peenemšchanu. Uzimredšot winsch peenemts ar wairafumu. Tagad 5. pants.

(Sihfakus noteikumus par šchi likuma dšihwē išwešchanu išstrahdā tirdšneezibas un ruhpneezibas ministrs šasind ar finansu ministri un apstiprina ministru kabinets).

Neweensš pee wahrda nepeeteizās? Peenemts. 6. pants.

(Sichis likums stahjas spehā no wina išsludinaschanas deenas „Waldibas Wehstnesi“).

Neweensš pee wahrda nepeeteizās? Peenemts.

Man ir eenahzis preešchlifums, parakstits no wajadsigā skaita Satwerfmes Sapulzes lozelleem, kursch skan tā:

„Uš šahrtibas rullā 85. panta pamata leekam preešchā šteidsamibu atzelt.“

Tas laikam wadotees no teem leeleem pahrgrošijumeem, šahdi pee šchi likuma peenemti. Eš likšhu šho preešchlifumu uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šteidsamibas atzelschanu. Reta weenprahtiba, tā tad šteidsamiba atzelta un taš likums nahf treschā lašijumā 15. aprili. Ir eenahzis weens peeprafijums, kuru luhgtu sekretaru nolafit. Sekretars R. J w a n o w s:

Augsti godajamais Prezidenta kungs!

Uš Satwerfmes Sapulzes šahrtibas rullā 95. p. pamata luhdsam Juhs greeštees pee ministru prezidenta kunga ar šchahdu šteidsamu peeprafijumu.

Tagadejā ministru kabineta pastahwešchanas laikā išglihtibas ministrija išbewuši daudš rihojumu un instrufziju, kuras runā teeschi pretim neween muhsu šabeedribas kulturelam teesmem, bet ari Latwijas likumdeweju eestahschu išdo-

tajeem noteikumeem. No daudseem tahdeem rihkojumeem peewedam tīfai daščus

1) Isglihtības ministrs patwarigi, pret skolu darbīneeku gribu un pahr-fahpdams isglihtības eestahšču likuma 70. pantu, eewediš sagatawoščanas klafes pee widus skolam un noteizis tām ihpašču programu.

2) Nr 15. un 21. septembra un wehlaťajeem rihkojumeem isglihtības ministrija teešči eejautuťees skolu walschu un skolu un pedagogisko padomju dariščanās, mašnot tās kompetenzes, kuras šchim eestahdem peeščkir likums par isglihtības eestahdem.

3) Rihkojumā par eksameneem ministrija eet pret wišas sabeedribas gribu un nenem wehrā isglihtības eestahšču likuma 27. un 72. pantus.

4) Rihkojumā par ortografijas reformu ministrs pilnigi ignore atteezigo arodneeku domas, Tautas Padomes 6. dezembra 1918. g. lehmumu un peesawinajas šew likumdeweja teešības.

5) Rā likumdewejs isglihtības ministrs uštahjees, iřdodams noteikumus par waltis biblioteku un par skolu ahrstu algoščanu, tā ari dibinadams fišistas isglihtības institutu un iřdodams tam noteikumus.

6) Pret wišu sabeedribu wiršiti un Latwijas kulturai kaitigi ir isglihtības ministra pehdejee rihkojumi mahtšlas un wišpahr kulturās leetās un wina patwarigās „reformas“ mahtšlas eestahdēs.

Ķamatojotees uš peewesto, greeščamees pee ministru presidenta kunga ar peeprāšjumu: 1) waj winam isglihtības ministra nelikumigā un Latwijas kulturās ušplauščanai kaitigā rihziba šinama, un 2) ja ta winam šinama, tad fahdus šotus wišč nodomajis špert, lai šchahdai rihzibai dartsu galu un isglihtības leetas wadibu eewiršitu sabeedribai wehlamās šleedēs.

- | | | |
|-----------------|----------------------|-----------------|
| 1. R. Dehtens. | 5. A. Petrewižs. | 9. A. Rudewižs. |
| 2. R. Bungsčs. | 6. A. Kuruščinfišis. | 10. R. Lapša. |
| 3. W. Dermanis. | 7. B. Wesman. | 11. J. Beršs. |
| 4. A. Šchwabe. | 8. R. Šwanowiš. | |

Presidents J. Ščhakste: Wišpirms nahš uš debatem šteidsamiba. Par šteidsamibu wahrds Dehkenam.

R. Dehkenš (sozialdemokrāts): Augstā šapulze! Šteidsamibu šchim peeprāšjumam motiwē tas šawilkojums un ušbudinajums, kuruš radees wišā plāščā sabeedribā no Plahša kunga pehdejeem rihkojumeem. Wiša sabeedriba ir uštraukta par to, tas notiš eššamenu jautajumā. (Smeekli labajā pušē). Eššamenu jautajums uštrauz skolu jaunatni, uštrauz skoloťajus — Šalni tas neuštrauz, tas atrod te šo nirgatees —, bet uštrauz jo šewišchi školenu wezakus. (Krištiege šmejas). Ir loti dauds krištiegu pedagogu, kuri atšaukušees par eššameneem nelabwehšigi. Waretu aišrahdit uš teologijas šakultates dožentu Maldona kungu, kuruš uštahjās noteikti pret eššameneem, tā ka man nesaprotama krištiegu naziionalās šaweenības jautriba šhini nopeetnajā jautajumā. Rā školeni, tā winu wezaki ir nesinaščanā, tas ar wineem bušš, tā bušš japawada diwi wehl atkifušchee mehnešči, waj tos išleetoš tīfai eediħdot datus un škaitlus uš eššameneem, waj papildinot un padšilinot tās šinaščanas, kuras bušš wajadšigas dšihwei. Šewišchi nesinaščanā ir školotaji. Ričas pilšehtas widus skolu pedagogištās padomes eefneeguščas pretprojektu, bet tas naw atradiš šchehlastibu ministrijas ažiš un tagad, tā no laiřkrāšteem šinams, uštahdiš jautajums, ka wišam pedagogištām padomem ir jaeet. Eš domaju, ka leeta wairš naw šmeešliga, ja uštahda jautajumu par to, ka jaeet ir wišeem školotajeem. Šewišchi šo uštrauktees ir beħru wezakeem. Mehš šinam, ži kaitigu

eespaidu weselibas sinā atstahj efsameni, zif kaitigu eespaidu atstahj jau gatawofchands uf teem. Tapedz efsamenu jautajums ir steidsigs, neatleefams un Satwerfmes Sapulze nedrihst palift schini jautajuma neteikufi sawu wahrdu.

Bes efsamenu jautajuma fabeedribu wilno jautajums par pareisrafi: Ir isdots kategorists noteikums, ka no 1. julija wifam komunalam eestahde skolam japahreet uf jauno ortografiju. Tas ustrauz un usbudina rakstneetas usbudina gramatruhpneefus ut pret to ir isteikuschees ne tikai rakstribet ari skolotaji, un galu galā lehmums schini leetā buhs jadod Satwerfmes Sapulzei. Jo ahtraf jautajumu isschirs, jo labat tas buhs preefsch i kas fagatawo skolas gramatas ur preefsch teem, kas taisas tas isdot drufat. Schis jautajums ir no swara wifseem walsts un komunaleestahde, u kaspotajeem, lai wini sinatu, waj teem jakeras pee gramatikas un ta no jauna jamahzas, jo pehz 1. julija tiks katra kluhda usfkaitita kā pahrtahpums pret walsts noteikumeem, waj ari wini warēs isifti ar tam sinaschanami, ko lihds schim ir eeguwufchi.

Bes tam wehl weens jautajums, sawilno fabeedribas prahtus, tas ir jautajums par to, kas notiks ar mahkflas eestahdem. Mahkflas musejs isnemts no ministrijas sinas un nodots zitai eestahdei. Mehš dsirdam, ka sawadas leetas noteef teatri: teatra kolegijas lehmumi neteef eewehroti; eewehletoš darbineefus neapstiprina, kolegijas lehmumus atzet. Rihkojumus dod ne rakstiski, ne teatra kolegijai, ne direkzijai, bet atfewischkām personam, tās peesauzot pee telefona un tam dodot pawehles. Bes tam dsird nopeetnas runas par to, ka isglibtibas ministrijā pastahwot nodoms, atdot nazionalo operu un teatri priwateem usnehmejeem. Tā tad grib schis eestahdes isnemt no walsts pahrsnas. Schis jautajums newar neintereset Satwerfmes Sapulzi.

Tahlat mehš sinam, ka eestahschu likwidazija jau eet uf preefschu ahtrā gaitā. Ir jau likwideta musikas nodala pee kulturās un mahkflas departamenta un schodeen isdota pawehle likwidet glesneezibas nodalu. Kas notiks ar mihsu musikas un ar glesneezibas mahkflu, tas ir nesinams un tas newar newilnot nn neusbudinat fabeedribu. Sewischi, ja mehš dsirdam, ka tahds eezeenits mahkflineefš, latwju tautas lepnums, kā Alfreds Kalninsch ir strupi un rupji isdrihts no ministrijas un tagad taisas meklet few zitu tehwiu, atstah Latwiu. Newar buht neweenam weenaldfigs, ko Latwijas fainneefš, Latwijas Satwerfmes Sapulze, uf to teiks, waj ari ta tāpat atwadifees no eezeenitā komponista Alfreda Kalnina, kā ministra funks un teiks: „Mums naw Jums ko pateiktees un naw ko noscheplot, ka Juhs aifbrauzat“. Katrs schis jautajums, weens pats par fewi nemot, jau pilnigi attaisno peeprafijuma steidsamibu; wisi kopā tee taisni brehz pehz steidsamibas. Tapedz es domaju, ka ikatrs, kam dahrga mihsu skola, kam mihtas mihsu mahkflas eestahdes un kam stahw tuwu pee firds wifa Latwijas garigā kultura, balsoš par steidsamibu. („Wareisi!“ Applausi kreisā pusē).

Presidents J. Tschakste: Wahrds Uschmanim.

B. Uschmanis (bespartejisko grupa): Augsti godajamā sapulze! Cepreefschejais runatajs te usfkaitija garu listi daschadu noseegumu, kuruš

pastrahdajis iġļištibas ministrs. Šči garā liste jau peerahda, ka leeta teescham ir loti nopeetna, tā ka mehš us ahtru rofu newaram ar šcho peeprafijumu isdaritees un buhš wajadsigs ilgaks laiks, lai leetu waretu ismeklet. Teescham, fawilnojumš sabeedribā loti leels; mehš jau redsejam, ka bes maš bibinajās skolneetu deputatu padome Romanowa eelā 25. (Išfauzeeni: „ho!“). Ja nebuhtu eemaišijusees polizija (Šarpsfauzeeni: „Šad Almanis tu pagalam“). Ja Almanis buhtu pagalam, to tad daritu? Mehš am ari, ka daudš žitas nelikumibas ir notikusčas un tās nu wišas šis wajag noskaidrot. Gandrihš walstis eefahrtai draud breefmas, ja grafijas jautajumā netiks peenemta steidsamiba. Zeenijamee fungi un mas, josuš pee malas! (Šmeekli). Šchai leetai ir druskā nopeetna puše. Mehš redsam, ka peeprafijuma autori mehgina pamatot šawu peeprafijumu gan ar to, ka likums ir pahrfahpts, ka Plahkis ir eemaišijusees Satwersmes Šapulzes lomā, gan ar to, ka mahkslas eestahdes teef likwidetas, gan ar to, ka ortografijas jautajumā winam žitadas domas, neka rakstneekem. (Zeelens no weetas: „Šautas Padomes likums!“). Teescham, Šautas Padomes likums, Zeelena funkcš. Lai wišus šchos farschgitos jautajumus noskaidrotu, nepeteef tikai pahris deenas, pirms ejam us leeldeenam, bet ir wajadsigs ilgaks laiks, lai jautajumu waretu noskaidrot. Šapehž es leetu zeenijamai šapulzei preeschā, katrā šinā atraidit šeidfamibu, bet nodot interpelaziju parštā fahriā komišjai, tā wišpahr peeprafijumi teef wiršiti us preeschu.

Prezidents J. Šchakste: Likšhu us balsoschanu steidsamibu un luhdsu pazeltees, toš, kas atšihst to peeprafijumu par steidsamu. Šagad es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsambu. Beidsot es luhdsu pazeltees toš, kas atturejās no balsoschanas. Par steidsamibu ir nodotas 61 balsis, pret to 52 un atturejuschees 12, kopā 64. Šā tad steidsamiba atraidita. Šas tiks wiršits fahrtibas rullī paredžētā fahrtibā us preeschu.

Es luhgschu redakzijas komišijas referentu.

Referents A. Bredis: Man augsto šapulzi nahšfees uslawet ar 4 šinojumeem.

Pirmais ir likums par 1920. gada 19. nowembri štarp Latwiju, Igauniju noslehtās konwenzijas pahrgrosišchanu. Šur ir pahrlabojums wiršrakštā: štarp wahrdeem „Latwiju, Igauniju“ ir jaleef wahrds „un“. 4. pantā štrihpot wahrdu „teef“ un wahrdu „noteikti“ pahrlabot us wahrdu „noteizami“. 2. pantā štrihpot „ar“ un tā weetā likf „no“, „deenu“ weetā likf „deenas“. Pee šči likuma wairaf pahrlabojumu naw.

Šad pee likuma par Satwersmes Šapulzes amnestijas akta papildināšchanu 2. pantā štrihpojams wahrds „ta“. Šas ari ir wišš pee šči likuma.

Likums par šihku sumu šsehšchanu: „šarakštichanas“ weetā likf: „šarakštichanās“; wahrdu „nodokka“ leetot daudšštaitli un štrihpot wahrduš „šura walstij neatmaksajās“. Pee šči likuma wairaf pahrgrosijumu naw.

Šad pagaidu noteikumi par širgu pašem un tirgoschanos ar širgeem. 2. pantā kur teiktš „ihpašchneeka nosaufums“ štrihpot wahrdu „nosaufums“ un tā weetā likf wahrduš „wahrds, uswahrds“, jo daschreis nosauf personu tā, kā pašē newaretu mineto wahrdu eerakštit. 3. pantā „eefšleetu ministrija“ rakštit ar leelo huriu. Šad 5. pantā par pašes nodoschanu, kur šazitš

„winam“ komisija leef preekshâ fcho wahrdu strihpot, jo fîrgam pasi eedot fatrâ laifâ nebuhtu eespehjamš un ja to mehginatu, nes' waj wînsch to pretimnemtu. „Lihdsi“ weetâ likt „lihds“. Wairaf redakzijas komisijai to fînot naw.

Presidents J. Tšchakste: Waj eebildumu naw? Ja naw, tad pee-
nemti. Preeksh nahkofchâš sehdes, kura notiks peektdeen, deenas kahrtiba
teef papildinata ar likumu par walstš kafeš sîhmju islaischanu un ar likumu
par semes issneegfchanu armijas wiršpawehlneefam generalim Balodim.
Zitadi turpinafees lihdschinejâ deenas kahrtiba. Sehde flehgta.

(Sehdi flehds plkst. 10.08 minutēs wafarâ.)

Satwerfmes Sapulzes isdewums
Krahjumâ pee A. Gulbja, Rigâ.

J. Petērsona drufatawa, Rigâ, Suworowa eelâ Nr. 20/22.

26.11.21

